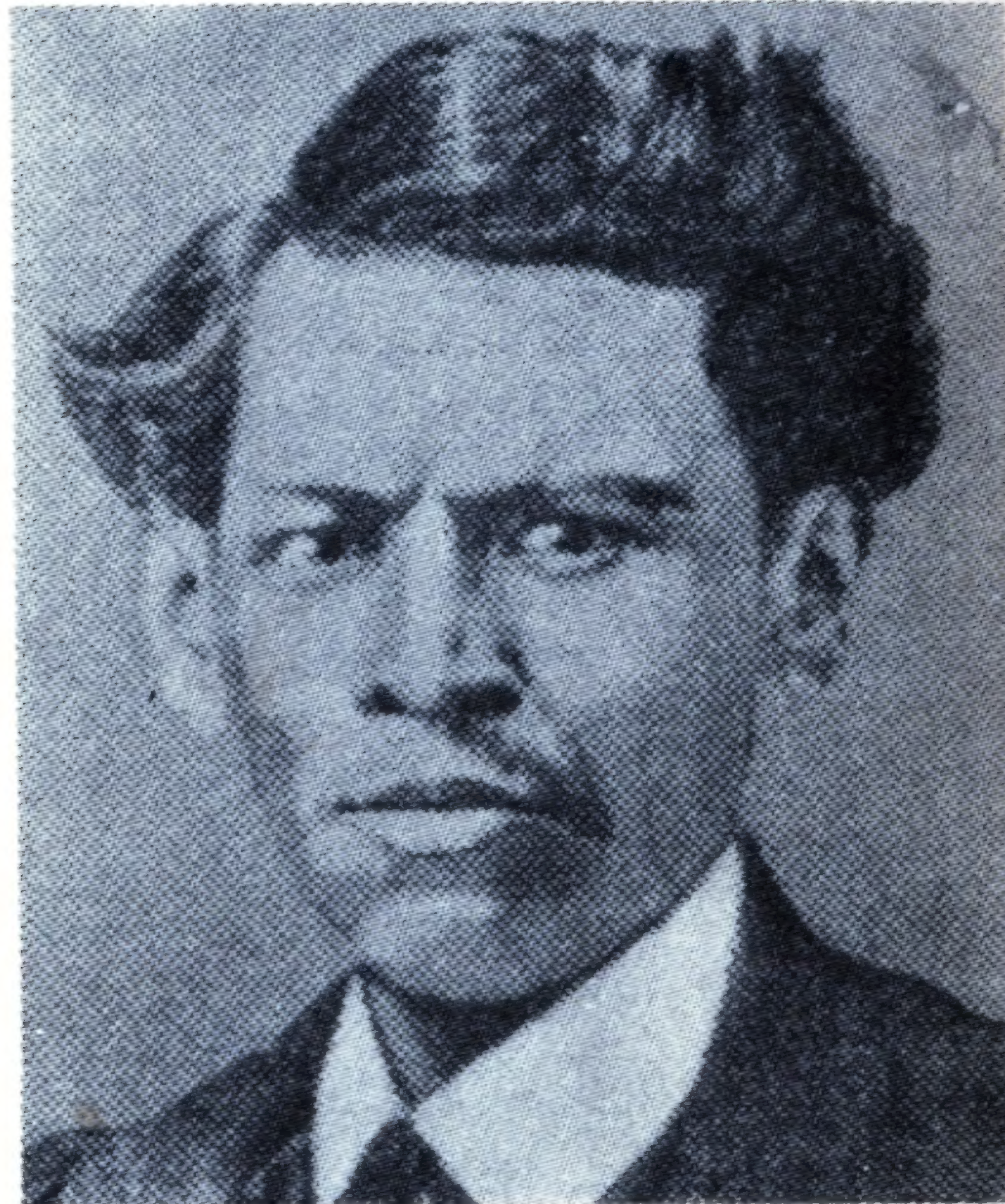
ignacio manuel altamirano

«El Zarco este un episod al vieții mexicane din anii 1861—1863 cînd, după terminarea războiului civil dintre liberalii Reformei și clericali, grupuri de bandiți neomenoși semănau groaza în ținutul cald... Dorința de a înțelege și a explica binele și răul a făcut din Altamirano unul din romancierii cei mai pătrunzători ai acestei generații. Analizele sale psihologice sînt complexe, amănunțite, convingătoare. Episoadele sînt bine legate; firul acțiunii curge repede, iar atenția cititorului nu slăbește.»

ENRIQUE ANDERSON IMBERT

Lei 7

editura minerva

1216

ignacio manuel altamirano

ignacio manuel altamirano
el zarco

Ilustrația copertei : *Gheorghe Marinescu*

ignacio manuel altamirano

el zarco

ROMAN

TRADUCERE ȘI PREFAȚĂ DE MARIA ILIE

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1985
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Ignacio Manuel Altamirano, *El Zarco*
Casa de las Americas,
Havana, Cuba, 1976

PREFAȚA

„Ce să facă Mexicul cu legenda cavalerească a Europei ? Fiecare țară are poezia ei specifică, iar această poezie reflectă culoarea locală, limbajul, obiceiurile ei proprii. Cum să aducem în Mexic castelele feudale care se înalță printre stînci și se pierd în nori, cum să evocăm amintiri ale unor isprăvi pe care nu le cunoaștem, căci abia dacă le cunoaștem istoria ; cum să îmbraci un «caporal» cu armură de oțel... și să dai unui negustor indian înfățișarea unui scutier ?... Să-i lăsăm deci Europei cavalerii Evului pe care nu-i cunoaștem îndestul și să căutăm în comoara amintirilor naționale bogățiile ce ne vor aduce faimă".

Crezul literar al lui Ignacio Manuel Altamirano, precizat în numeroase articole și lucrări critice, printre care și în *Scrisoare către o poetesă*, din 1871, de unde am extras fragmentul de mai sus, a fost concretizat printr-o exemplară activitate creatoare ce și-a lăsat amprenta asupra unei întregi epoci literare.

Ignacio Manuel Altamirano s-a născut la Tixtla, în 1834, ca fiu al primarului din localitate. Originea sa indiană, precum și copilăria petrecută în lumea satului și a plantațiilor, a micilor ateliere, aveau să lase urme profunde în creația sa literară, ca de altfel și în activitatea și atitudinea sa pe plan politico-social, dictate de aspirațiile generației sale către progresul și emanciparea reală a Mexicului, după ieșirea țării de sub tutela colonială. Cu numai zece ani înainte de nașterea lui Altamirano, bătălia de la Ayacucho marca izgonirea spaniolilor de pe continentul la-

tino-american. Mexicul își cucerise independența cu trei ani mai devreme, în 1821, după zece ani de răscoale, tulburări și numeroase războaie civile între exponenții partidelor liberal (republican) și conservator (clerical). Aceste tulburări aveau să continue și după cucerirea independenței : drept urmare, Mexicul avea să piardă în 1836 statul Texas, iar în războiul care a urmat cu Statele Unite ale Americii, și statele New Mexico și California de nord.

Absolvent al Facultății de drept de la Colegiul Național San Juan de Letrán din México, Altamirano se alătură încă de la vîrsta de 21 de ani partidului liberal. În 1855, acest partid declanșează o rebeliune împotriva șefului statului de pe atunci, generalul Santa Anna. Ajuns președinte al Republicii, șeful acestui partid, Benito Juárez (1806—1872), avea să inițieze un vast program de democratizare a vieții sociale, începînd prin elaborarea și promulgarea unei Constituții în 1857, care a inaugurat ceea ce s-a numit în istoria Mexicului perioada Reformei. Războiul civil a continuat însă și în această perioadă ; partizanii conservatori, nemulțumiți de măsura secularizării averilor mînăstirești și a desființării ordinului iezuiților, au cerut sprijinul marilor puteri europene pentru a-i readuce la putere. Pretextînd neplata datoriilor externe ale Mexicului, armata franceză a invadat țara în 1861, restaurînd, pentru o scurtă perioadă de timp, imperiul, sub conducerea arhiducelui Maximilian. Abia în 1867, armata lui Benito Juárez a reușit să cîștige asediul orașului Quéretaro, izgonind din țară trupele franceze și instaurînd din nou republica.

În toată această perioadă, Ignacio Manuel Altamirano a participat din plin la numeroasele evenimente politice și militare ale țării sale, aducînd partidului liberal contribuția întregii sale capacități oratorice și publicistice. Fondator al ziarului *El Eco de la Reforma (Ecoul Reformei)*, orator și ziarist de mare anvergură, supranumit „Danton al Mexicului", Ignacio Manuel Altamirano s-a făcut remarcat și pe plan militar, ajungînd să obțină gradul de colonel în armata lui Benito Juárez.

După restaurarea Republicii, Altamirano va manifesta același entuziasm și în activitatea de concretizare pe plan cultural și literar a valoroaselor idei ale Reformei, idei pe care, din nefericire, Benito Juárez, mort în 1872, nu a reușit să le aplice în întregime pe plan politic. După ce înființează și organizează activitatea Liceului Hidalgo, instituție de învățămînt superior care continua tradițiile Academiei San Juan de Letrán, Altamirano a înființat în 1869 revista *El Renacimiento (Renașterea)*, avînd un titlu și un program semnificativ pentru intențiile estetice și literare ale scriitorului. *El Renacimiento* relua tradiția și ideile publicațiilor înființate în Mexic imediat după cucerirea independenței, publicații legate de numele unor înaintași iluștri ca Fernández de Lizardi și Miguel Hidalgo, care militau pentru emanciparea literaturii mexicane de sub tutela modelelor europene, ca o consecință logică a obținerii independenței politice. Aflată însă pe o treaptă superioară, activitatea literară și publicistică a lui Altamirano la *El Renacimiento* a avut în vedere în primul rînd unificarea eforturilor creatoare ale tuturor scriitorilor mexicani ai vremii în căutarea și fundamentarea ideilor specifice spiritului cultural național. Prin această activitate „maestrul maeștrilor", cum pe bună dreptate avea să-l numească scriitorul și criticul literar Mariano Azuela, și-a lăsat pecetea asupra întregii literaturii și publicisticii din următoarele trei decenii.

În eseul *De la poesía lírica y de la poesía épica en 1870 (Despre poezia lirică și poezia epică în 1870)*, publicat în ziarul *El Federalista (Federalistul)* în 1871, Ignacio Manuel Altamirano se afirmă ca un consecvent partizan al unei literaturi menită „să creeze un caracter național, să fie precursoare a progresului, să ducă înainte vitalitatea națiunii și s-o salveze de la înfrîngere și de la moarte, punîndu-i pe regeasca frunte nemuritoarea coroană a amintirilor naționale".

Am insistat asupra acestor cîteva elemente din activitatea politică și publicistică a lui Ignacio Manuel Altamirano deoarece această activitate, ca și contextul social-istoric în care a trăit scriitorul, au lăsat semnificative urme în opera sa narativă.

În domeniul creației literare latino-americane, lucrările lui Altamirano ar putea fi incluse în ceea ce s-a numit „a doua generație romantică" deși, după cum remarcă istoricul literar En-

rique Anderson Imbert în *Istoria literaturii hispano-americane* [1], „romantismul, fiind mişcarea cea mai vie, mai schimbătoare, expansivă şi de durată, nu poate fi închis între limite cronologice". După părerea criticului menţionat, în toată America Latină această generaţie a dat „o proză extraordinară", precum şi „cel mai bun grup de prozatori ai secolului al XIX-lea".

Evoluînd în mod logic, de la preluarea aproape directă a temelor, motivelor şi tehnicilor literare specifice romantismului european occidental, către realizarea unor opere originale, specifice realităţilor hispano-americane, autorii din această generaţie au păstrat în creaţia lor doar elementele considerate potrivite acestui scop fundamental. Mai puţin „militant" şi „zgomotos" decît în faza sa iniţială, romantismul celei de-a doua generaţii se arată a fi mai discret şi mai îngrijit din punct de vedere stilistic, tratînd la un nivel nou motivele specifice ale curentului : legendele şi obiceiurile indigene, scenele istorice cu semnificaţie în contemporaneitate, tema locurilor natale regăsite după ani de peregrinări ori după război etc. O menţiune specială trebuie acordată aşa-numitului „costumbrism" (de la cuvîntul *costumbre* — obicei, datină), fenomen specific literaturii hispano-americane care aduce în faţa cititorului lumea *pampas*-ului, a satelor, omul (indian sau metis) care trăieşte în această lume cu obiceiurile, pasiunile şi psihologia lui, cu tradiţiile ce-i sînt proprii şi mai ales cu specificul naturii în care-şi duce viaţa. Pe măsură ce scriitorii latino-americani ai acestei generaţii devin tot mai conştienţi de contextul social istoric în care trăiesc şi creează, „costumbrismul" va evolua de la o tehnică literară menită să dea mai întîi „un accent exotic" apoi „culoare locală" unei naraţiuni, adesea schematice, pînă la a genera solide creaţii realiste, animate de înaltele scopuri morale ale creatorilor lor.

Aceeaşi tranziţie poate fi remarcată, în mic, la nivelul prozei lui Ignacio Manuel Altamirano, ale cărui lucrări mai semnificative, nuvela *La Navidad en las montañas (Crăciunul la munte)*, şi romanele *Clemencia* şi *El Zarco*, depăşesc ca importanţă şi valoare literară singurul său volum de poezii, *Rimas (Rime)*, apărut în ediţie definitivă în 1880.

[1] Enrique Anderson Imbert, *História de la literatura hispano-americana*, Fondo de Cultura Económica, México, 1965.

Aspiraţiilor de realizare a unor lucrări literare cu specific naţional, Altamirano le adaugă o teză fundamentală în întreaga sa creaţie, respectiv aceea privind deosebitele virtuţi educative ale prozei şi, mai ales în cazul romanului şi al nuvelei, posibilitatea de a modela, prin forţa exemplului, viaţa şi acţiunile oamenilor. În acest sens, cele două romane ale lui Altamirano, *Clemencia* şi *El Zarco*, sînt şi ele caracterizate, ca majoritatea operelor clasice ale literaturii hispano-americane, în ce priveşte problematica şi modul de rezolvare a conflictelor, prin „vehemenţa situaţiilor şi prin caracterul deschis, dătător de speranţă, al răspunsurilor" [1]. Tocmai acest caracter „dătător de speranţă" conferă, în concepţia lui Altamirano, valoarea educativă, progresistă, literaturii în proză. Atît romanul său de debut, *Clemencia*, cît mai ales *El Zarco* sînt construite pe principiul luptei dintre bine şi rău, ambele în ipostaze extreme, de alb-negru, iar această luptă are loc în mijlocul unei naturi specifice, de o luxuriantă bogăţie.

Pe direcţia inaugurată de predecesorul său, Fernández de Lizardi, autor, în 1816, al celui mai reprezentativ roman de tip „picaresc" din literatura hispano-americană, *El Periquillo Sarniento*, în încercarea sa de a construi un „tablou de moravuri", Ignacio Manuel Altamirano îşi organizează materialul subordonîndu-se unui scop extraliterar, şi anume propăşirea societăţii şi perfecţionarea omului. Dacă însă, în cazul lui Lizardi, valoarea morală a operei rezulta din învăţămintele desprinse de cititor din peripeţiile eroilor, în nuvela *La Navidad en las montañas*, publicată de Altamirano în 1871, iar în versiune „definitivă, revăzută şi adăugită" în 1880, această valoare rezidă în puterea exemplului unei societăţi ideale, aproape utopice, imaginată de autor ca fiind în deplină armonie, condusă de o „treime" formată din preot, comandantul militar şi primar, în mijlocul unei naturi bogate şi generoase, zugrăvită şi ea sub semnul deplinei armonii. Elementele specifice vieţii rurale mexicane, cunoscute din copilărie, sînt „în-

[1] Paul Alexandru Georgescu, *Literatura hispano-americană în lumina sistemică*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1979.

frumusețate“ însă de puternica influență a modelelor literare: un copil din sat recită, sub privirile satisfăcute ale preotului, versuri ale lui Lope de Vega, iar indienii sînt înfățișați asemenea unor păstori ai vechii Grecii, „celor care apar în idilele lui Teocrit și în elogiile lui Virgiliu și Garcilaso“. Acestei lumi ideale, Altamirano îi adaugă în nuvelă și un personaj utopic, cel al preotului animat de iubirea de oameni și de idealul perfecționării societății, fără îndoială creat de prozator pentru a fi situat la antipodul realelor personaje și idei reacționare pe care Altamirano le-a combătut, uneori cu arma în mînă, alături de ceilalți partizani ai lui Benito Juárez.

Tot sub semnul influențelor literare romantice se situează și romanul de debut al lui Altamirano, *Clemencia*, apărut în foileton în revista *El Renacimiento* în 1869. Autorul recunoaște încă din prefața romanului aceste exemple: „Victor Hugo, prin *Bug-Jargal*, Dickens, prin unele din *Povestirile de Crăciun*, Ehrmann-Chatrian, prin *Povestirile populare*, Henric Znchokke, prin *Povestirile elvețiene*, și Hoffmann, prin cîteva din ale sale“ [1].

Cu toate acestea, scriitorul păstrează o oarecare distanță, încercînd o delimitare față de modelele sale europene, dar și dorind să evite căderea în capcana exotismului, cultivat de o mare parte din contemporanii săi. Compoziția romanului *Clemencia* se structurează plecînd de la opoziția a două perechi ce întruchipează binele și răul. Povestea romantică și tragică a Clemenciei se desfășoară la Guadalajara, în contextul istoric al anilor 1863—1864, al luptelor armate a mexicanilor conduși de Benito Juarez împotriva invadatorilor francezi.

În iubirea ei pasională pentru frumosul Flores, Clemencia nu-și dă seama decît tîrziu de calitățile celui care o iubea cu adevărat, Fernando Valle, personaj pozitiv a cărui lipsă de frumusețe fizică este compensată de o personalitate ideală care face din el precursorul lui Nicolás din romanul *El Zarco*. Din dragoste pentru Clemencia, Valle îl va salva de la pedeapsa meritată pe

[1] Ignacio Manuel Altamirano, notă la ediția romanului *Clemencia* în *Obras literarias completas*, México, Edición Oasis, 1959, p. 149.

Flores, care trădase mișcarea, sacrificîndu-se în locul lui. Cît despre Clemencia, aceasta, dîndu-și seama de greșeala ei, sfîrșește prin a se retrage la o mînăstire. Acțiunea se desfășoară practic la nivelul celor patru personaje (Clemencia — brună, pasională; Isabel — blondă, angelică; Flores — frumos, trădător; Valle — urît dar cu caracter nobil) iar elementele istorice, ca de altfel și scenele naturale sînt folosite de autor doar pentru a „da culoare“ acestei scheme psihologic-sentimentale care nu reușește să ne convingă, făcînd din *Clemencia* o lucrare ce nu depășește masa creațiilor romantic-sentimentale ale vremii.

Nu același lucru se întîmplă în cazul romanului *El Zarco*, conceput în perioada 1885—1888 și publicat, postum, în 1901, după un manuscris căruia Altamirano n-a mai apucat să-i redacteze versiunea definitivă. Cu toate imperfecțiunile stilistice inerente acestei situații, romanul ne demonstrează că scriitorul a depășit în bună măsură influențele literare vest-europene. Într-adevăr, în structurarea cărții un loc mult mai important îl ocupă elementele desprinse din propria biografie a scriitorului, precum și influențele exercitate asupra lui Altamirano de lecturile creațiilor unor mari contemporani hispano-americani, printre care peruanul Ricardo Palma cu seria sa de *Tradiciones (Tradiții)*, creații literare de o mare complexitate, în care elementele narative se întrepătrund cu fragmente din jurnale de călătorii, texte istorice, legende și povestiri indigene, într-un ansamblu menit să înfățișeze cititorului specificul civilizațiilor Americii Latine. O influență asemănătoare este recunoscută de Altamirano în cazul romanului *María*, al scriitorului columbian Jorge Isaacs; în prefața la ediția mexicană a acestui roman, în 1881, Altamirano arăta că „pentru mine această carte a fost o cupă de nectar nemaigustat pînă acum, întăritor și îmbătător, care m-a cufundat într-un profund extaz de poezie, durere și nemărginită tristețe“.

Structurată, ca și în *Clemencia*, pe motivul evoluției paralele a două tinere perechi, acțiunea romanului *El Zarco* se desfășoară pe fundalul unei epoci tulburi și binecunoscute de scriitor a istoriei mexicane. Este vorba de anii de la sfîrșitul războiului civil ce opusese partidele liberal și conservator. Experiența trăită în

acei ani de Altamirano conferă o notă de veridicitate istorică, pe care autorul a dorit s-o accentueze nu numai printr-un eventual subtitlu „scene din viaţa mexicană", ci şi prin introducerea şi sublinierea existenţei real-istorice a unora din personajele romanului. Martín Sánchez Chagollan, de exemplu, un *caudillo* răzbunător al tuturor relelor, era „un personaj în mod riguros istoric, ca şi Salomé Plasencia, ca şi El Zarco, ca banditii pe care i-am înfăţişat în această istorisire". Mai mult, la sfîrşitul cărţii ne este înfăţişat însuşi preşedintele Benito Juárez, conducătorul politic progresist în luptă cu primejdiile din interior şi cu duşmanii din exterior, care încearcă în acelaşi timp să aplice în ţară luminoasele idei ale Reformei mexicane. Pe acest fond de vremuri tulburi, de agitaţie iscată de trecerea prin sate, pe rînd, a cetelor de tîlhari şi a trupelor guvernului, prea puţin deosebite unele de altele ca mod de acţiune şi care, practic, nu ajung niciodată să se confrunte direct, se desfăşoară şi aventurile lui Zarco, frumosul şef al unei cete de bandiţi, care o răpeşte, cu voia ei, pe „cea mai frumoasă fată din ţinut", pentru a sfîrşi în mod lamentabil, spînzurat de creanga unui copac pe lîngă care nu o dată trecuse, auzind cu fiecare asemenea ocazie ţipătul prevestitor de rele al unei bufniţe.

Asemenea lui Flores din *Clemencia*, El Zarco „era tînăr, cu o figură ce nu arăta rău : tenul alb-impur, ochii de acel albastru-deschis căruia oamenii-i spun *zarco*[1], pletele de un blond-palid şi trupul zvelt şi viguros îi dădeau o înfăţişare plăcută". Iubita lui Zarco este Manuela, fire pasională, asemănătoare Clemenciei : „albă, de acea albeaţă uşor palidă, caracteristică ţinutului cald, cu ochii negri şi vioi, şi gura cărnoasă şi zîmbitoare, avea ceva trufaş şi dispreţuitor... S-ar fi zis că era o aristocrată deghizată". Altamirano ne atrage însă de la început atenţia că frumuseţea celor doi este numai o aparenţă. Manuela „pare" o aristocrată, iar El Zarco ne este mai întîi înfăţişat ca într-o fotografie, doar prin îmbrăcămintea tipică a banditilor, şi abia după cîteva capitole îl „vedem" şi fizic.

[1] Spălăcit (n.t.).

La polul opus celor doi se află Pilar, „brună, cu tenul suav şi delicat al creolelor ce se îndepărtează de tipul spaniol fără a se confunda cu cel indian şi care trădează fata modestă, de la ţară", şi Nicolás, fierarul indian, „un tînăr smead, cu trăsăturile indigene bine conturate" care, deşi „urît şi cam stîngaci", este iubit de toată lumea pentru cinstea lui.

Altamirano îşi construieşte romanul pe principiul alternanţei de simetrii, alternanţă ce se regăseşte atît la nivelul relaţiilor dintre personaje, cît şi în personalitatea fiecăruia şi în acţiunile lor.

Pe plan psihologic, relaţiile dintre cei patru eroi ai cărţii se modifică nu atît sub influenţa pasiunilor şi temperamentului fiecăruia, cît mai ales datorită unor motive de ordin extra-afectiv. Nicolás, „un băiat cu principii bune", „grăunte de aur al cinstei", „om cult, înfrumuseţat de muncă şi care avea conştiinţa puterii şi valorii sale", o iubeşte pe Manuela nu atît pentru ea însăşi, sau cel puţin autorul nu ne lasă să ghicim acest lucru, ci pentru posibilitatea de a realiza o căsătorie conformă cu condiţia socială la care singur ajunsese şi cu propriile sale aspiraţii de viitor. Fără a fi înfăţişat ca un arivist ori ca un parvenit, Nicolás, care este „cel mai preţuit dintre băieţii din tîrg", nu se poate căsători decît cu „cea mai preţuită fată", el nerenunţînd la gîndul acestei căsătorii decît în momentul în care află că tînăra a fugit de bună voie cu o căpetenie de tîlhari. În această situaţie, Nicolás se convinge foarte repede că „aceea nu era iubire" şi că, de fapt, „dacă n-ar fi fost bătrîna, care se încăpăţîna s-o convingă că trebuie să se mărite cu mine, dîndu-mi să înţeleg că pînă la urmă va reuşi..., aş fi sfîrşit prin a o urî pe Manuela sau cel puţin prin a o uita". Pierzînd-o în acest fel „nedemn", Nicolás nu mai este nici măcar afectat de gelozie; el îşi îndreptă imediat afecţiunea către sora vitregă a Manuelei, motivat fiind de aceleaşi elemente ca şi înainte : „mă simt incapabil să preţuiesc un lucru nedemn, iar pentru mine preţuirea este chiar temeiul dragostei". Deşi e imediat gata să alerge în urmărirea bandiţilor, Nicolás nu face acest lucru nici din dragoste pentru Manuela şi nici din ura faţă de un rival norocos. Dîndu-i acestuia din urmă lovitura de graţie, el răzbună de fapt moartea *doñei* Antonia, cinstita mamă a Manuelei, regăsindu-se

astfel pe același plan cu Martín Sánchez Chagollan, țăranul devenit un *caudillo* răzbunător al unei întregi societăți.

În paralel cu sentimentele lui Nicolás evoluează și dragostea banditului El Zarco pentru Manuela. Ca și Nicolás, El Zarco este un tînăr care dorește să-și depășească propria condiție socială, însă, împins de lene, lăcomie și orgoliu ajunge nu la vîrful societății ci în afara ei. Lăcomia și orgoliul îi motivează lui Zarco nu numai condiția de bandit ci și dragostea față de Manuela, pe care o admiră pentru că este „cea mai frumoasă fată din ținut", dar mai ales pentru că face parte dintr-o lume ale cărei porți îi sînt închise. Răpind-o, el se bucură la gîndul că „o s-o arate tovarășilor lui, o s-o plimbe peste tot alături de el, umilindu-i cu ea pe vechii lui stăpîni. O asemenea perspectivă dădea dragostei lui pentru Manuela un gust iute și voluptuos de răzbunare, împotriva tinerei înseși, împotriva celorlalți, la care se adăuga o vanitate obraznică". Această vanitate face ca El Zarco, care nu are nici un gînd de căsătorie cu Manuela, să se arate dispus chiar să-și ofere iubita tovarășilor săi, „pentru că așa e obiceiul". Cu toate acestea, pasiunea lui este mai complexă și mai veridică decît cea a lui Nicolás, căci El Zarco, descoperind la un moment dat că Manuela regretă și încearcă să repare greșeala făcută fugind de el, trece prin toate fazele geloziei și ale urii, neezitînd s-o amenințe cu moartea pe fata pînă atunci atît de iubită, precum și să pună la cale mai multe atacuri doar în scopul de a-și ucide rivalul.

Dacă la nivelul celor doi eroi masculini asistăm la o simetrie perfectă din punct de vedere al construcției, El Zarco fiind sub toate aspectele „negativul" lui Nicolás, nu același lucru se întîmplă cu cele două personaje feminine. Chiar dacă sînt construite în antiteză, între Manuela și Pilar (sora ei vitregă) se remarcă un oarecare dezechilibru pe planul complexității. Pilar, modestă și cinstită de la început pînă la sfîrșit, se mărginește să existe în tăcere pe tot parcursul cărții. Deși, comparabilă ca frumusețe cu sora ei, îl iubește pe Nicolás „cu șanse egale", Pilar nu îndrăznește să-și afirme dragostea decît în împrejurări deosebite și pentru a-l salva pe omul cinstit căruia i se făcuse o nedreptate : „În alte împrejurări, ea, blîndă, resemnată din fire, timidă și emotivă, mai

degrabă ar fi murit decît să dezvăluie secretul ce-i desfăta și-i chinuia în același timp inima. Dar în acele clipe, cînd viața tînărului era în primejdie, iar ea îl presupunea părăsit de toți... buna și virtuoasa tînără nu ținu cont nici de viața ei și nici de sex". Este de altfel și singurul moment în care o vedem pe Pilar „în acțiune". Chiar la sfîrșit, în ziua nunții, Pilar rămîne aceeași ființă angelică și neconvingătoare, ultimul ei gest fiind acela de a solicita iertarea surorii și rivalei ei, condamnată împreună cu bandiții.

Personaj complex care se transformă sub ochii noștri, pierzînd din exemplaritate în favoarea umanizării, Manuela este singura care iubește cu o pasiune adevărată, dintre cei patru, singura care sfidează din dragoste convenientele și obligațiile sociale, care declară deschis că orice soartă este mai bună decît o căsătorie cu un om pe care nu-l iubește. În singurul său moment „bun" de pe parcursul romanului, El Zarco încearcă să-și pună în gardă iubita în legătură cu viitorul ce-o așteaptă într-o lume total diferită de cea pe care o părăsește atît de ușor ; el primește însă drept răspuns o adevărată „declarație de principii" : „Am să îndur toate relele care vor veni, știu și eu să călăresc, n-am să mănînc, am să veghez, am să privesc totul fără să mă sperii, numai să fiu lîngă tine..."

În scena imediat următoare, Altamirano se grăbește să ne-o înfățișeze pe Manuela biruită de lăcomie, noaptea, admirîndu-se la lumina unui felinar, într-un ochi de apă, după ce se împodobise cu bijuteriile smulse de tîlhar victimelor sale. „Nu era virtutea pe punctul de a ceda în fața unui dar, ci perversitatea contemplîndu-se în mocirlă", comentează autorul. Cu toate acestea, Manuela se sustrage acestei sentințe ; nu numai din lăcomie și orgoliu îl iubește pe El Zarco, renunțînd la statutul ei social, ci și din admirație față de aparența acestuia și a tovarășilor lui. „Manuela ajunsese să și-i închipuie pe bandiți ca pe o castă de războinici curajoși și să-i confere lui Zarco proporțiile unui erou de legendă... se aștepta ca acest bandit, ce avea printre ai săi un rang asemănător cu cel al unui general pentru trupele lui, să aibă parte de aceleași înalte privilegii și importanță". Șocul „deschiderii ochi-

lor" va face să dispară iluziile şi în acelaşi timp dragostea Manuelei faţă de bandit: „Acum îl vedea de aproape, vulgar, grosolan, ba chiar laş, dacă suporta rîzînd glumele jignitoare ale tovarăşilor săi care o răneau adînc pe femeia iubită".

Manuela este lăsată de autor în prada unor chinuitoare, dar foarte omeneşti, pasiuni: printre bandiţi, în lumea pe care singură o alesese, este singura capabilă să compare această lume cu cea pe care o părăsise. Ca într-o peliculă aflată în proces de solarizare, imaginile se transformă în opusul lor, schimbarea fiind evidentă în cazul portretelor celor doi tineri între care alesese Manuela: pe măsură ce El Zarco „se întunecă", imaginea fierarului indian devine tot mai luminoasă, deşi tot mai depărtată. Manuela ştie că nu mai poate face o a doua alegere: „aruncîndu-se cu capul înainte în prăpastie, nu mai putea avea altă cale: trebuia să cadă pînă la fund", şi de altfel nici nu doreşte cu adevărat această a doua alegere. Îl iubeşte acum pe Nicolás, „cu dragostea disperată şi violentă care luptă cu imposibilul", însă nu pentru el însuşi ci pentru ceea ce el personifică, iar orgoliul ei aristocratic nu poate trece peste gîndul că „o alta va avea parte de fericirea pe care ea, nebună, o dispreţuise".

Pradă pasiunilor ei contradictorii, Manuela rămîne consecventă cu ea însăşi pînă la sfîrşit, acceptînd destinul pe care singură l-a ales şi depăşind prin complexitate şi veridicitate condiţia de „exemplu negativ" pe care a dorit să i-o confere Altamirano. O vedem, e drept, la sfîrşitul romanului, pe Manuela cerşind iertarea societăţii pe care o sfidase, însă nu pentru ea ci pentru iubitul ei. Refuzată, refuză la rîndul ei propria salvare: „mai bine mor decît s-o văd pe Pilar cu cununa ei de flori de portocal lîngă Nicolás".

Condamnat de Altamirano în intenţiile sale moralizatoare, personajul acesta se salvează, prin evoluţia sa, de la schematism, rămînînd, chiar supraîncărcată de pasiuni, mai apropiată cititorului modern decît „exemplarii" Pilar şi Nicolás.

Simetria „pozitiv/negativ" se regăseşte şi în modul în care sînt tratate locurile ce servesc drept cadru evoluţiei celor patru eroi. Yautepec şi Xochimancas nu ne apar însă ca imagini convenţionale, în tratarea lor scriitorul depărtîndu-se de clişeele atît

de frecvent utilizate de unii din contemporanii săi romantici. Desigur, Yautepec este o uriaşă livadă de lămîi şi portocali, rod al muncii unei întregi colectivităţi, „bună, liniştită, muncitoare, iubitoare de pace, sinceră, simplă şi ospitalieră". Totuşi această colectivitate nu este lipsită de unele contradicţii pe care Altamirano ni le înfăţişează cu realismul propriu experienţei trăite, mai ales în cazul conflictului dintre locuitori şi militari. La polul opus, Xochimancas apare mai întîi într-un „clişeu" tipic romantic: ruinele unei ferme ce se înfăţişează ochilor „printr-o spărtură formată de două monstruoase coline". Această primă impresie este însă „corectată" prin înfăţişarea, într-o tehnică realistă, cu accente naturaliste, a sălaşului bandiţilor: „şei de călărie înfipte în bete încrucişate, sfori pe care se agăţa rufăria... într-un colţ se răsucea un bolnav de febră, cu capul înfăşurat într-un batic negru, zdrenţuit şi murdar; mai încolo, un grup de femei nepieptănate cîrpeau lenjerie", totul într-o atmosferă „grea, pestilenţială, ca a unei carcere". De altfel Altamirano păstrează pe tot parcursul romanului o oarecare distanţă faţă de maniera romantică, ajungînd pînă la a pune, într-o oarecare măsură, rătăcirea Manuelei şi pe seama lecturilor ei din Chateubriand şi Bernardin de Saint-Pierre.

Capitolele romanului *El Zarco* se constituie şi ele în „scene", organizate pe acelaşi principiu al jocului contrastelor, alternînd la început în prezentarea personajelor, apoi în înlănţuirea episoadelor petrecute la Yautepec şi Xochimancas, precum şi în combinarea cu măiestrie a episoadelor „statice" cu cele „de acţiune", ceea ce conferă romanului un caracter alert, în ciuda abundenţei pasajelor „explicative". Căci aventurile lui Zarco şi ale Manuelei, pedeapsa finală şi rezolvarea „din exterior" a tuturor conflictelor dintre cele două lumi opuse alcătuiesc, pînă la urmă, doar o poveste cu tîlc, o pildă destinată contemporanilor, un apel pentru unificarea eforturilor societăţii către progres, armonie şi civilizaţie. Nu întîmplător în roman găsim pagini în care Altamirano ne înfăţişează drept principală cauză a fenomenului apariţiei şi răspîndirii cetelor de bandiţi tocmai disensiunile existente în sînul societăţii mexicane din perioada Reformei şi caracterul dictatorial al forţelor armate. „Scenele din viaţa mexicană" de după războa-

iele Reformei se vor a fi și un avertisment la adresa conducătorilor Mexicului sfîrșitului de secol al XIX-lea, iar personajele „istorice" (președintele Juárez și șeful militar Martín Sánchez) ne apar ca personificări ale unor idealuri mult depărtate de dictatorul Porfirio Díaz care în acea vreme își conducea țara cu o mînă de fier, nepăsător față de interesele poporului care-l alesese președinte.

Cu toate acestea, romanul *El Zarco* depășește intențiile didactice, moralizatoare, ale autorului său. Finețea analizelor, mai ales în cazul „complexului de pasiuni" care este Manuela, măiestria cu care Altamirano a reușit să ne înfățișeze natura specifică a „ținutului cald" din Mexic, pitorescul și culoarea limbajului, toate împletite în cea mai bună tradiție a romanului „costumbrist", fac din *El Zarco* unul din textele reprezentative ale literaturii hispano-americane tradiționale, fără experiența căreia ar fi greu de imaginat capodoperele pe care această literatură ni le oferă în zilele noastre.

MARIA ILIE

TABEL CRONOLOGIC

1834 Se naște la Tixtla, în actualul stat mexican Guerrero, Ignacio Manuel Altamirano, fiu al primarului comunei.

1834 Se naște scriitorul argentinian José Hernández.

1836 Se joacă la Havana, pentru prima oară în America Latină, traducerea piesei *Hernani* de Victor Hugo.
Apar *Documentele postume ale clubului Pickwick*, de Charles Dickens.
Apar *Confesiunile unui copil al secolului*, de Alfred de Musset.
În urma unei răscoale, Mexicul pierde statul Texas, care este alipit Statelor Unite ale Americii.

1837 Apar volumele *Rime* și *Captiva*, ale scriitorului argentinian Esteban Echeverría.
Începe publicarea romanului lui Balzac *Iluzii pierdute*.

1840 Apare romanul *Abatorul* de Esteban Echeverría, care înfățișează ororile comise sub regimul dictatorului argentinian Rosas.

1845 Istoricul și sociologul argentinian Domingo Faustino Sarmiento publică *Facundo*.

1847 Apar romanele *Jane Eyre* și *La răscruce de vînturi* ale scriitoarelor engleze Charlotte și Emily Brontë.
Începe publicarea romanului *Bîlciul deșertăciunilor* de Thackeray.

1852 Apare romanul *Amalia* al scriitorului argentinian José Mármol.
Este înlăturat de la putere în Argentina dictatorul Rosas.

1853 Se naște scriitorul cubanez José Martí.

1854 În Mexic, partidul liberal dă publicității Planul de la Ayutla privind reformele pentru democratizarea țării.

1855 Este promulgată „Legea Juárez" privind abolirea puterii militare, desființarea ordinului călugărilor iezuiți și secularizarea averilor mănăstirești.

1855 Ignacio Manuel Altamirano se alătură „revoluției de la Ayutla" și trupelor liberale, conduse de Benito Juárez, care declanșează, cu sprijinul Statelor Unite ale Americii, războiul civil împotriva partidului conservator (denumit și clerical).
Absolvent al facultății de drept de la Universitatea San Juan de Letrán, Altamirano se distinge în mișcarea reformistă prin talentul său oratoric și publicistic, înființînd în această perioadă ziarul *Ecoul Reformei*.

1857 În următorii zece ani, Altamirano va participa alături de trupele lui Juárez atît la războiul civil cît și la luptele împotriva invadatorilor străini, obținînd gradul de colonel în armata Reformei.

Proclamarea unei Constituții de către partidul liberal are drept urmare intensificarea ciocnirilor războiului civil.

1861 Anularea de către președintele Juárez a datoriei publice mexicane determină invadarea acestei țări de către trupe ale Franței, Angliei și Spaniei și, ulterior, în 1864, proclamarea Imperiului Mexican, condus de arhiducele Maximilian.

1865 Scriitorul mexican Luis G. Inclán publică romanul *Astucia*.
Apare cartea lui Lewis Carroll, *Alice în țara minunilor*.
Între 1865—1869 Tolstoi scrie romanul *Război și pace*.

1866 Apare romanul *Crimă și pedeapsă* de Feodor Dostoievski.

1867 Altamirano participă la asediul și cucerirea orașului Quéretaro de către trupele rămase credincioase lui Benito Juárez și la izgonirea francezilor din Mexic. După restaurarea Republicii, Maximilian este executat. Experiența din timpul războaielor va fi fructificată de scriitor în romanul *El Zarco*.

Apare romanul *María*, al scriitorului columbian Jorge Isaacs, a cărui ediție mexicană va fi prefațată de Altamirano.
Se naște scriitorul nicaraguan Rubén Darío.

1869 Altamirano înființează Liceul Hidalgo, care urmează tradiția Academiei San Juan de Letrán.
Înființează, împreună cu Gonzalo A. Esteva, revista *El Renacimiento (Renașterea)*, care va milita pentru reînvierea creației artistice naționale.
Publică în revista *El Renacimiento* primul său roman, *Clemencia*, în prefața căruia aduce un omagiu maeștrilor săi europeni, Victor Hugo, Charles Dickens și E.T.A. Hoffmann.

EL ZARCO

I. YAUTEPEC

Yautepec este o localitate din ținutul cald, ale cărei case se ascund într-o pădure de verdeață.

De departe, fie că se vine dinspre Cuernavaca pe drumul pietruit al Sfîrcurilor, ce șerpuiește printre două coline bolovănoase a căror formă le-a dat și numele, fie că se coboară din muntele rece și împădurit cu pini al Tepoztlán-ului, dinspre partea de nord, ori că se descoperă dinspre poteca joasă care vine din valea rîului Amilpas, pe la răsărit, traversînd bogatele și frumoasele plantații de trestie de zahăr de la Cocoyoc, Calderón, Cassano și San Carlos, Yautepec apare mereu privirii ca o uriașă pădure din care abia se ivesc turnulețele bisericii sale parohiale.

De aproape, Yautepec are o înfățișare originală și pitorească. E un tîrg jumătate oriental și jumătate american. Oriental, pentru că arborii ce alcătuiesc pădurea despre care am vorbit sînt portocali și lămîi, mari, frunzoși, totdeauna încărcați cu fructe și flori ce îmbălsămează atmosfera cu aromele lor îmbătătoare. Portocali și lămîi pretutindeni, cu o extraordinară abundență. S-ar zice că aici acești copaci sînt rodul spontan al pămîntului ; într-atît de exuberant răsar, grupîndu-se, împletindu-se, formînd bolți aspre și întunecate în livezile mari și mici pe care le cultivă toți locuitorii, și frecînd cu ramurile lor

de un verde închis și strălucitor, încărcate cu poame de aur, streșinile de țiglă sau de paie ale caselor. Mignon nu s-ar simți străin de țara lui la Yautepec, unde portocalii și lămîii înfloresc în toate anotimpurile.

Adevărul este că acest ansamblu oriental e modificat oarecum prin amestecul altor plante americane, căci bananierii își arată pe acolo trunchiurile zvelte și frunzele late, agavele și alte plante exotice își ridică înaltele lor coroane deasupra tufișurilor, însă portocalii și lămîii domină prin abundența lor. În 1854, pe cînd Yautepec-ul aparținea încă statului México, s-a făcut un recensămînt al arborilor din acest tîrg, și s-a găsit că erau peste cinci sute de mii. Astăzi, după douăzeci de ani, natural este să se fi dublat. Oamenii trăiesc aproape în exclusivitate din produsele acestor prețioși pomi fructiferi, iar înainte de a fi existat calea ferată Veracruz, numai ei aprovizionau cu lămîi și portocale orașul México.

Dealtfel, înfățișarea tîrgului e asemănătoare cu a tuturor tîrgurilor din regiunile calde ale Republicii. Cîteva case cu terase deasupra, vopsite în culori țipătoare, majoritatea avînd acoperișuri cenușii și stropite cu petele arămii ale umezelii, foarte multe din paie sau din palmierii ținutului rece, toate destul de mari, înconjurate de ziduri de chirpici, de piatră sau perdele de arbori ; vesele, dăruite din belșug cu apă, înotînd în flori, confortabile, deși fără nici un rafinament modern.

Un rîu liniștit cu unde transparente și domoale, care nu devine năvalnic decît cînd crește în vremea ploilor, împarte în două satul și pădurea, traversînd piața, murmurîndu-și blînd poeziile și lăsîndu-și apele furate de numeroase *apantles*[1], care le împrăștie în toate părțile. Acest rîu este adevăratul zeu binefăcător al ținutului și părintele fructelor dulci ce ne răcoresc, în vremea căldurilor verii și înveselesc serbările populare din México în tot timpul anului.

[1] *Apantle*, șanț mic destinat irigării livezilor (n. t.).

Populația este bună, liniștită, muncitoare, iubitoare de pace, sinceră, simplă și ospitalieră. Înconjurată de magnifice plantații de trestie de zahăr, acestea devin sursa unui comerț activ, mai ales cu Cuernavaca și Morelos, centre pentru numeroase sătucuri de indigeni situate pe poala meridională a lanțului muntos ce separă ținutul cald de valea México, dar și cu capitala Republicii, date fiind produsele nemărginitelor sale livezi de care am vorbit.

Pe plan politic și administrativ, Yautepec, de cînd aparține de statul Morelos, a crescut de la o situație subalternă și dependentă de Cuernavaca, pînă la a ajunge reședință de district, situație pe care încă o păstrează. N-a luat parte activă la războaiele civile și a fost de cele mai multe ori victimă a lor, deși a știut să se refacă de pe urma dezastrelor, datorită inepuizabilelor sale resurse și hărniciei. Rîul și arborii fructiferi sînt comoara sa ; de aceea răzvrătiții, partizanii și bandiții i-au putut prăda frecvent veniturile, dar n-au reușit să-i împuțineze și nici să-i distrugă capitalul.

Populația în totalitatea ei vorbește spaniola, căci se compune din rase amestecate. Indienii puri au dispărut acolo cu totul.

II. TEROAREA

Abia apusese soarele, într-o zi de august din 1861, că tîrgul Yautepec părea deja învăluit în umbrele nopții. Atît de desăvîrșită era liniștea care domnea în el. Locuitorii, care îndeobște la aceste frumoase ore ale serii, după terminarea treburilor zilnice, obișnuiau întotdeauna să iasă pentru a respira aerul proaspăt al străzilor, ori să

facă o baie în bălţile sau iazurile rîului, ori să se plimbe prin piaţă sau prin livezi în căutarea singurătăţii, acum nu îndrăzneau să treacă de pragurile caselor, ba dimpotrivă, înainte ca în clopotniţa parohiei să răsune chemarea la rugăciune, ei îşi făceau în grabă cumpărăturile şi se închideau în case ca şi cînd ar fi dat molima, tremurînd de frică la fiecare zgomot pe care-l auzeau.

Cauza era că pe la ora aceea, în acele vremuri de restrişte, se ivea, pentru tîrgurile unde nu se afla nici o garnizoană mai puternică, pericolul unui atac al bandiţilor, cu groaznicele urmări de omoruri, siluiri, incendii şi exterminări. Bandiţii ţinutului cald erau cum nu se poate mai cruzi. Oricît de îngrozitoare şi inutilă era o cruzime, ei o comiteau din instinct, din brutalitate, numai din dorinţa de a face să crească groaza în oameni şi de a se distra de ea.

Felul de a fi al acelor „argintaţi" (acesta era numele dat bandiţilor pe vremea aceea) a fost ceva extraordinar şi nemaipomenit, o explozie de viciu, de cruzime şi infamie ce nu se mai văzuse niciodată în Mexic.

De aceea, locuitorii din Yautepec, ca şi cei din toate tîrgurile ţinutului cald, trăiau pe atunci mereu temători, luînd în timpul zilei precauţiunea de a instala santinele în turnurile bisericilor, care să dea la timp de veste de sosirea vreunei bande de tîlhari, pentru a se apăra în piaţă, pe vreun deal, sau pentru a se baricada în casele lor. În timpul nopţii însă, această precauţiune era inutilă, ca de altfel şi aceea de a pune pînde sau cercetaşi în afara satului, căci ar fi fost nevoie de folosirea în acest scop a numeroşi locuitori neînarmaţi care, în afară de riscul pe care-l înfruntau, de a fi surprinşi, erau şi insuficienţi pentru a păzi numeroasele drumuri şi poteci ce duceau către sat şi pe care bandiţii le cunoşteau la perfecţie.

Mai mult, trebuie spus că argintaţii aveau mereu la dispoziţie mulţi complici şi iscoade în sate şi pe la ferme,

şi că bietele autorităţi, înfricoşate din cauza lipsei de mijloace de apărare, se vedeau obligate, cînd se prezenta ocazia, să intre în tratative cu ei, mulţumindu-se să se ascundă sau să fugă pentru a-şi salva viaţa.

Bandiţii, încurajaţi de această situaţie, bizuindu-se pe dificultatea pe care o avea guvernul în a-i urmări, ocupat cum era în purtarea războiului civil [1], se organizaseră în mari bande de cîte o sută, două sute, ba chiar pînă la cinci sute de oameni, şi băteau astfel nepedepsiţi tot ţinutul, trăind pe seama ţării, impunînd mari tributuri fermelor şi tîrgurilor, punînd cu de la ei putere taxe pe drumuri şi practicînd toată ziua răpirea, adică sechestrarea de persoane pe care nu le eliberau decît în schimbul unei mari răscumpărări. Această crimă, care nu o dată a semănat groaza în Mexic, a fost introdusă în ţara noastră de Cobos, şef clerical de înspăimîntător renume, care a plătit pînă la urmă cu capul pentru fărădelegile sale.

Cîteodată argintaţii îşi stabileau un centru de operaţiuni, un fel de cartier general, de unde una sau mai multe căpetenii ordonau atacurile şi răpirile şi trimiteau fermierilor şi sătenilor mai bogaţi scrisori cerînd bani, scrisori ale căror condiţii trebuiau negreşit respectate, altfel îşi pierdeau viaţa fără scăpare. Tot acolo obişnuiau să-şi aibă ascunzătorile în care-i închideau pe „ostatici", supunîndu-i chinurilor celor mai crude.

Pe vremea de care vorbim, acest cartier general al bandiţilor se afla la Xochimancas, fermă veche, în ruine, nu departe de Yautepec şi aşezată tocmai bine pentru a evita o surpriză.

[1] Război ce a avut loc între anii 1857—1861, denumit şi Războiul Reformei, declanşat de partidul conservator (clerical), ca urmare a secularizării averilor mînăstireşti decretată de preşedintele Juárez, exponent al partidului liberal (republican) (n.t.).

O asemenea vecinătate făcea ca satele și fermele din districtul Yautepec să se găsească pe vremea aceea sub apăsarea unei permanente groaze.

Astfel încît așa se explică liniștea lugubră ce domnea în Yautepec în seara acelei zile de august, cînd totul îndemna la mișcare și sociabilitate, căci nu plouase așa cum frecvent se întîmpla în acel anotimp al ploilor, iar cerul nu dădea nici un semn de amenințare. Dimpotrivă, atmosfera era limpede și senină, încolo, pe vîrfurile munților Tepoztlán, se adunau cîțiva nori încă pătați cu nuanțe violacee ; dincolo de întinsele cîmpuri de trestie de zahăr ce începeau să se întunece, și dincolo de masele întunecate de verdeață și piatră care erau fermele, deasupra îndepărtatelor ondulări ale munților, începea să apară, ușoară și palidă, lumina lunii pline.

III. CELE DOUĂ PRIETENE

În curtea interioară a unei căsuțe cu înfățișare sărăcăcioasă dar frumușică, situată la marginea tîrgului, pe malul rîului, cu livada ei de portocali, lămîi și platani, ieșise la aer o familie compusă dintr-o doamnă în vîrstă și două tinere foarte frumoase, deși cu fizionomii diferite.

Una, cam de douăzeci de ani, albă, de acea albeață ușor palidă a ținutului cald, cu ochi negri și vioi și gura cărnoasă și zîmbitoare, avea ceva trufaș și disprețuitor ce provenea desigur din conturul ușor acvilin al nasului, din mișcarea rapidă a genelor catifelate, din înălțarea gîtului robust și foarte frumos sau dintr-un surîs mai degrabă batjocoritor decît binevoitor. Era așezată pe o bancă rustică și foarte preocupată în a-și împleti în negrele și mătăsoasele suvițe ale părului o ghirlandă de trandafiri albi și de filimică roșie.

S-ar fi zis că era o aristocrată deghizată, ascunsă în acea livadă din ținutul cald. Marta sau Nancy, ce fugea de la curte pentru a se întîlni cu logodnicul ei.

Cealaltă tînără, să fi avut optsprezece ani ; era brună, cu tenul suav și delicat al creolelor ce se îndepărtează de tipul spaniol fără a se confunda cu cel indian, și care trădează fata modestă din popor. Dar în ochii ei mari, tot negri, pe gura care desena un surîs trist de cîte ori tovarășa ei spunea cîte o vorbă de duh, pe gîtul ei înclinat, în trupul fragil ce părea bolnăvicios, în întreaga ei înfățișare era atîta melancolie, încît pe loc se putea înțelege că fata aceea avea un caracter diametral opus celeilalte.

Își aranja și ea încet, și parcă fără voia ei, în pletele negre o cunună de flori de lămîi și portocal, numai de lămîi și portocal, pe care îi plăcuse să le taie dintre cele mai frumoase din copaci, operație din cauza căreia își zgîriase mîinile, ceea ce provoca glumele prietenei ei.

— Uite, mamă — spuse tînăra albă, adresîndu-se doamnei în vîrstă ce cosea așezată pe un scăunel de paie, ceva mai departe de banca rustică — uită-te la proasta asta, care n-o să-și termine de pus florile toată seara ; și-a stricat mîinile ca să nu taie decît flori proaspete, care erau cel mai sus, și acum nu și le poate pune în cozi... Asta fiindcă tot vrea să se mărite cu orice preț, și repede.

— Eu ? — întrebă bruna înălțînd timid privirea, parcă rușinată.

— Da, tu — răspunse cealaltă —, nu te mai ascunde ; visezi la măritiș ; nu faci altceva decît să vorbești de asta toată ziua, și de aceea îți place să alegi mereu flori de lămîi și portocal. Eu nu, eu nu mă gîndesc încă să mă mărit și mă mulțumesc cu florile care-mi plac mai mult. Și pe urmă, cu cunună de flori de lămîi parcă ți-ai pune giulgiu. Așa se îngroapă domnișoarele.

— Poate că tot așa o să mă îngroape și pe mine — spuse bruna — și de aceea prefer aceste podoabe.

— Vai, fetelor, nu vorbiți de lucrurile astea — exclamă bătrîna pe un ton mustrător. Pe vremuri ca astea să mai vorbiți și voi de lucruri triste, te apucă jalea. Tu, Manuela — spuse către tînăra disprețuitoare — las-o pe Pilar să-și pună florile care i se potrivesc și tu pune-ți-le pe cele care-ți plac. În fond, la amîndouă vă stă bine cu ele... și cum tot nu vă vede nimeni — adăugă, suspinînd...

— Asta-i nenorocirea ! — spuse cu un accent expresiv Manuela. Asta-i nenorocirea — repetă — Dac-am putea să mergem la un bal sau măcar să ne arătăm la fereastră... am vedea noi...

— Frumoase vremuri — exclamă cu amărăciune bătrîna — tocmai bune de mers la bal sau de stat la fereastră. La ce ne-ar mai trebui serbări ? Dumnezeu să ne apere ! Așa că n-avem altă treabă decît să trăim ascunse fără să știe blestemații de argintați că existăm ! Abia aștept clipa să vină fratele meu din México și să ne ia, chiar și pe jos. În ținutul ăsta nu se poate trăi. O să mor de frică într-o bună zi. Asta nu e viață, Doamne, asta nu e viață, pe care o ducem noi la Yautepec. Dimineața tresari dacă bate clopotul și te ascunzi repede în casa vecinului sau în biserică. Seara, abia de mănînci în grabă, iar tresari dacă bate clopotul sau dacă fug oamenii ; noaptea tresari în somn, tremuri la fiecare tropot, la fiecare zgomot, la fiecare pas auzit în stradă și nu mai închizi ochii toată noaptea dacă auzi focuri sau strigăte. Așa nu se poate trăi ; nu se mai vorbește decît de jafuri și asasinate : că „l-au luat în munți pe dom' cutare" ; „că i-a apărut cadavrul într-o rîpă sau în drum" ; „că e învălmășeală în cutare loc" ; „că tocmai s-a dus domnul preot să-l spovedească pe cutare care e grav rănit" ; „că în noaptea asta intră Salomé Plasencia" ; „să se ascundă familiile că acum vine El Zarco[1] sau Palo Seco[2] și pe urmă : „că vin trupele guvernului împușcîndu-i și legîndu-i pe oameni". Spuneți și voi dacă asta e viață ; nu : e iad... mie îmi vine rău de la inimă.

Bătrîna își încheie astfel, vărsînd lacrimi mari, îngrozitoarea descriere a vieții pe care o ducea, și care din nefericire era cum nu se poate mai exactă, ba încă palidă în comparație cu realitatea.

Manuela, care se înroșise cînd auzise vorbindu-se de El Zarco, se emoționă auzind că buna doamnă se plîngea de dureri de inimă.

— Mamă, nu mi-ai spus că ești bolnavă de inimă. Adevărat, te doare ? Ești bolnavă ? — întrebă apropiindu-se cu blîndețe.

— Nu fată, nu-s bolnavă ; n-am nimic, dar zic că o asemenea viață mă mîhnește, mă întristează, mă duce la disperare și pînă la urmă o să mă îmbolnăvesc de adevărat. Ceea ce se numește boală, îi mulțumesc lui Dumnezeu că n-am ; asta măcar e un noroc ce ne-a rămas printre atîtea nenorociri care ne-au copleșit de cînd a murit tatăl tău. Dar pînă la urmă, cu atîtea primejdii, cu atîtea spaime zilnice, cu grija pe care mi-o dai, mi-e frică să nu-mi pierd sănătatea, iar în tîrgul ăsta și cu tine aici... Toți îmi spun : *Doña* Antonia, ascunde-o pe Manuelita sau mai bine trimite-o la México sau la Cuernavaca. Aici e în mare primejdie, e foarte frumoasă și dacă o văd argintații sau dacă vreuna din iscoadele lor de pe aici le dă de știre, sînt în stare să cadă într-o noapte asupra tîrgului și s-o răpească". Doamne ferește ! Toți îmi spun așa ; chiar și domnul preot m-a sfătuit ; prefectul, rudele noastre, nu e măcar un suflet bun care să nu-mi spună în fiecare zi același lucru, iar eu n-am nici o nădejde, nu știu ce să fac..., singură..., fără alte mijloace de trai decît livada asta a păcatelor mele, care mă ține aici, și fără

[1] Spălăcitul (n.t.).
[2] Slăbănogul (n.t.).

altă apărare decît fratele meu, pe care-l îngrop în scrisori, dar care face pe surdul. Iată, fata mea, spinul pe care-l am mereu în inimă și care nu-mi lasă nici o clipă de odihnă. Dacă fratele meu nu vine, nu ne-ar mai rămîne decît un singur mijloc de a scăpa de nenorocirea ce ne amenință.

— Care, mamă ? — întrebă Manuela tresărind.

— Să te măriți, fata mea — răspunse bătrîna cu un accent de nesfîrșită blîndețe.

— Să mă mărit ? Și cu cine ?

— Cum cu cine ? — răspunse mama, pe un ton de mustrare blîndă — Știi foarte bine că Nicolás te iubește, că s-ar socoti norocos dacă i-ai spune da, că, sărăcuțul de el, de mai bine de doi ani vine să ne vadă zi de zi, fără să-l împiedice nici potopul nici pericolele, nici fasoanele tale atît de dese și de nedrepte, și toate astea pentru că speră să te convingi de dragostea lui, să te îmblînzești, să consimți să-i fii soție...

— Aha ! Cu asta trebuia să terminăm, mămicuțo — întrerupse iute Manuela, care de la ultimele vorbe ale bătrînei nu-și ascunsese neplăcerea — trebuia să ghicesc de la început ; mereu îmi vorbești de Nicolás ; mereu îmi propui căsătoria cu el, ca pe singurul leac al grelei noastre situații, ca și cum n-ar mai exista altul...

— Dar care altul, fată ?

— Să ne ducem la México, cu unchiul, sau să trăim ca și pînă acum, ascunzîndu-ne cînd e primejdie.

— Dar nu vezi că unchiu-tău nu vine, că noi nu putem merge singure la México, că a ne încredința altei persoane e foarte primejdios în vremurile astea cînd drumurile sînt pline de argintați care ar putea să prindă de veste și să ne înhațe... pentru că s-ar ști dinainte de călătoria noastră ?

— Dar dacă ne-am duce cu unchiul nu ne-ar paște aceeași primejdie ? — obiectă tînăra pe gînduri.

— Poate că da, dar el are interes pentru noi, sîntem din familie și ar reuși să se întovărășească cu oameni de nădejde, poate ar profita de trecerea vreunei trupe de-a guvernului, sau ar aduce-o de la México sau de la Cuernavaca ; ar păstra secretul necesar asupra plecării noastre. În sfîrșit, s-ar încumeta noaptea, traversînd prin Totolopam sau prin Tepoztlán ; oricum, cu el am merge mai sigure. Dar vezi și tu, nu vine, și nici măcar nu-mi răspunde la scrisori. O fi aflat desigur cum e prin locul ăsta, iar cumnata mea și copiii nu-l lasă să se expună. Fapt este că nu putem avea nădejde în el.

— Atunci, mamă, o să continuăm ca și pînă acum, doar nu sînt chinurile iadului ; o dată o să se termine, și mai bine rămîn fată bătrînă...

— Asta să fie singura primejdie care te paște, să rămîi fată bătrînă ! — răspunse bătrîna cu amărăciune. Dar sigur este că nu mai putem trăi așa în Yautepec. Nu sînt chinurile iadului, într-adevăr, ba chiar cred că se vor termina repede, dar nu în favoarea noastră. Uite — adăugă, scăzînd glasul cu oarecare mister — mi-au spus că de cînd argintații s-au stabilit la Xochimancas, și sîntem mai invadați ca niciodată în părțile astea, i-au văzut de multe ori pe unii din ei, deghizați, dînd tîrcoale noaptea pe strada noastră ; că ei au aflat că ești aici, deși nu ieși nici la liturghie ; că au auzit numele tău pomenit printre ei ; că prietenii lor de aici au spus de mai multe ori : „Manuelita trebuie să ajungă la argintați. Odată și odată pe Manuelita o s-o prindă dimineața la Xochimancas“ și alte vorbe de astea. Cumetrele mele, rudele mele, ți-am mai spus, chiar domnul preot m-a întîlnit și mi-a zis : „*Doña* Antonia, dar la ce te mai gîndești de n-ai dus-o încă pe Manuelita la Cuernavaca sau Cuautla, ori la vreo fermă mai mare ? Aici e în mare primejdie cu nelegiuiții. Du-o, doamnă, du-o de aici sau ascunde-o sub pămînt, căci, dacă nu, într-o bună zi dumitale o să-ți pară rău !“

Și la fiecare sfat pe care mi-l dau, îmi înfig un pumnal în inimă. Vezi și tu dacă se mai poate trăi așa aici.

— Dar, mamă, astea sînt doar povești cu care vor să te sperie. Eu n-am văzut nici o umbră pe strada noastră noaptea, cînd mă mai uit, cîte o dată, pe geam, iar ca să vină vreodată argintații să mă răpească, o să vezi că e cam greu ; trebuie doar să avem timp să aflăm, să auzim vreun tropot, și putem să scăpăm de ei foarte ușor, fugind prin livadă pînă în piață. Scoate-ți asta din cap ; dacă nu se bizuie și pe mine, mi se pare imposibil. Doar dacă m-ar surprinde în stradă, dar cum nu ies, nici măcar la biserică nu mă duc, ba stau aici ferecată sub lacăte și zăvor, unde să mă vadă ?

— A, nu, Manuela ! Tu ești curajoasă pentru că ești tînără și vezi altfel lucrurile ; dar eu sînt bătrînă, am experiență, văd ce se petrece și așa ceva n-am mai văzut în toți anii pe care i-am trăit, iar eu cred că oamenii aceștia sînt capabili de orice. Dacă aș ști că sînt aici ceva trupe ale guvernului, sau că obștea ar avea arme pentru a se apăra, aș fi mai liniștită, dar tu știi foarte bine că pînă și prefectul și primarul fug în munți cînd apar argintații, că obștea nu știe ce să mai facă, că dacă pînă acum n-au atacat satul este pentru că li s-au trimis banii pe care i-au cerut, că pînă și eu am contribuit cu economiile mele să dăm această sumă ; că nu avem altă scăpare decît biserica sau fuga în locul cel mai ascuns din livezi ; ce vrei să facem dacă într-o zi vin să stea aici bandiții, cum au stat în Xantetelco și cum stau astăzi în Xochimancas ? Nu vezi că pînă și fermierii le trimit bani ca să poată lucra la fermele lor ? Nu știi că plătesc vamă pentru a-și putea duce marfa la México ? Nu știi că în tîrguri cum sînt Cuautla și Cuernavaca doar oamenii înarmați sînt cei ce se apără ? Crezi poate că acești bandiți umblă în cete de zece-doisprezece ? Ei bine, nu ; umblă în cete de trei sute și cinci sute de oameni : au chiar și muzici și tunuri și pot asedia fermele și satele.

Guvernul se teme de ei iar noi stăm aici ca niște sclavi fără stăpîn.

— Bine — răspunse Manuela fără a se da bătută — și chiar presupunînd că este așa, mamă, ce am dobîndi dacă mă mărit cu Nicolás ?

— Vai, fata mea ! Am dobîndi că ți-ai face o situație și te-ai pune sub ocrotirea unui om de bine.

— Dar acest om de bine nu e decît fierarul fermei Atlihuayán, și dacă însuși stăpînul fermei, care e la México, și care e ditamai boierul, nu poate face nimic împotriva argintaților, ce-ar putea face fierarul, care e doar un biet meseriaș ? — spuse Manuela lăsîndu-și puțin frumoasa buză inferioară într-un gest de dispreț.

— Chiar dacă e un biet meseriaș, acest fierar e un om dintr-o bucată. În primul rînd, căsătorindu-te, ai fi sub autoritatea lui, și nu e același lucru o fată fără alt sprijin decît o bătrînă slabă ca mine de care toți pot să-și bată joc, și o femeie măritată ce se bizuie pe soțul ei, care are putere pentru a o apăra, care are prieteni, mulți prieteni înarmați la fermă, ce s-ar bate alături de el pe viață și pe moarte. Nicolás e viteaz ; niciodată n-au îndrăznit să-l atace în drum ; în plus, calfele lui de la fierărie și prietenii lui de la tabără îl iubesc mult. La Atlihuayán n-ar îndrăzni argintații să-i facă nimic, te asigur eu. Tîlharii aceștia, în fond, lovesc doar satele cărora le e teamă de ei și pe trecătorii fără apărare, dar nu-i înfruntă pe cei îndrăzneți. În al doilea rînd, dacă ție nu ți-ar place să stai aici, Nicolás a cîștigat destul cu munca lui, are economii ; maistrul său, un străin care i-a lăsat în seamă fierăria fermei, e la México, îl iubește mult, și am putea merge să locuim acolo pînă trec vremurile astea rele.

— Nu, niciodată, mamă ! — întrerupse brusc Manuela — sînt hotărîtă ; nu mă voi mărita niciodată cu acest indian îngrozitor pe care nu pot să-l văd în ochi... Mă supără într-un mod înspăimîntător, nu-i pot suporta prezența... Prefer orice decît să mă unesc cu acest om...

îi prefer pe argintaţi — adăugă cu trufaşă hotărîre.

— Da ? — spuse mama, azvîrlindu-şi cusătura, indignată — îi preferi pe argintaţi ? Păi, bagă bine de seamă la ce vorbeşti, căci dacă nu vrei să te măriţi onorabil cu un băiat care e un grăunte de aur al cinstei, şi care te-ar putea face fericită şi respectată, ai să-ţi muşti degetele de disperare cînd o să te trezeşti în braţele acestor bandiţi care sînt nişte diavoli scuipaţi din iad. Eu n-am să văd aşa ceva, nu, pe Dumnezeul meu ; am să mor înainte, de nenorocire şi de ruşine —, adăugă, vărsînd lacrimi de mînie.

Manuela rămase gînditoare. Pilar se apropie de biata bătrînă pentru a o mîngîia.

— Uite şi tu — se adresă femeia modestei tinere brune, care ascultase în tăcere dialogul dintre mamă şi fiică — tu, care eşti fiica mea adoptivă, care nu-mi datorezi atît cît această ingrată, tu nu mi-ai face asemenea necazuri.

Apoi, după un moment de linişte stînjenitor pentru toate trei, bătrîna spuse cu un ton încărcat de ironie şi dispreţ :

— Indian îngrozitor ! N-ai zice altceva decît că îngîmfata asta nu merită nimic mai mult decît un San Luis Gonzaga. De unde-ţi vin atîtea fumuri, ţie care eşti o fată săracă, chiar dacă ai, prin bunătatea Domnului, mutrişoara asta albă şi ochii pe care-i laudă atîta prăvăliaşii din Yautepec ? Eşti atît de înfumurată, că oricine ar zice că eşti stăpînă de fermă. Nici taică-tău nici eu nu ţi-am dat asemenea idei. Educaţia ta a fost modestă. Te-am învăţat să iubeşti cinstea, nu înfăţişarea şi nici banii ; chipul se ofileşte cu bolile sau cu bătrîneţea, iar banii, cum vin aşa se duc ; doar cinstea e o comoară care nu se termină niciodată. Indian îngrozitor, biet meseriaş ! Dar acest indian îngrozitor, acest biet fierar e un băiat cu principii bune, care a început prin a fi un orfan sărac din Tepoztlán, care a învăţat de mic să citească şi să scrie, care apoi s-a aşezat la forjă, şi care, la vîrsta la care de regulă alţii nu cîştigă mai mult decît un zilier, e deja maistru principal la fierărie, foarte preţuit chiar de către cei bogaţi şi are nume foarte bun, iar puţinul pe care-l are l-a cîştigat în cinste, cu sudoarea frunţii. În orice vremuri, cu atît mai mult acum şi mai ales în părţile astea, este o glorie pe care puţini o au. Aproape nici un băiat de aici nu se poate compara cu el. Spune, Pilar, n-am eu dreptate ?

— Ba da, naşă — răspunse modesta tînără — ai foarte multă dreptate. Nicolás e un om foarte bun, foarte muncitor, care o iubeşte mult pe Manuela, care ar fi un soţ ca puţini alţii, i-ar face toate plăcerile. I-o spun mereu surorii mele. Şi în plus, eu nu-l găsesc îngrozitor...

— Cum să fie îngrozitor ! — exclamă bătrîna — doar proasta asta, fiindcă nu-l iubeşte, îi pune atîtea defecte în circă, de parcă ar fi o sperietoare. Dar Nicolás e un băiat ca oricare altul şi n-are nimic înspăimîntător. Nu e alb, nici spaniol, şi nici nu umblă strălucind de aur şi argint ca administratorii de ferme sau ca argintaţii, nici nu sclipeşte la baluri şi serbări. E liniştit şi timid, dar mie asta mi se pare că nu e un defect.

— Nici mie — adăugă Pilar.

— Bine, Pilar — spuse Manuela — dar dacă ţie îţi place aşa mult, de ce nu te căsătoreşti tu cu el ?

— Eu ? — răspunse Pilar devenind întîi palidă apoi îmbujorată, gata să plîngă — eu, surioară ? Dar de ce-mi spui asta ? Eu nu mă mărit cu el pentru că nu pe mine mă iubeşte, ci pe tine.

— Aşa că dacă te-ar cere, l-ai accepta ? — întrebă surîzînd răutăcios neînduplecata Manuela.

Pilar i-ar fi răspuns poate, dar în acel moment se auzi o bătaie timidă la poartă.

— E Nicolás — spuse bătrîna — du-te să-i deschizi, Pilar.

Modesta tînără, încă încurcată și îmbujorată, își scoase în grabă de pe cap cununa de flori de lămîi și o puse pe bancă.

— De ce-ți scoți florile ? — o întrebă Manuela, scoțînd și ea în grabă trandafirii și filimica pe care și le pusese.

— Mi le scot pentru că sînt flori de mireasă și nu eu sînt mireasă aici — răspunse trist, deși puțin atinsă, Pilar — și tu, de ce le scoți pe ale tale ?

— Eu pentru că nu vreau să-i par frumoasă acestui indian, om de bine, care ar merita un chivot.

Pilar se duse să deschidă, cu toate precauțiunile care se luau în acea vreme la Yautepec.

IV. NICOLÁS

Cine ar fi auzit-o vorbind pe Manuela cu glas atît de disprețuitor, cum o făcuse, despre fierarul din Atlihuayán, și-ar fi putut închipui că era un monstru, o sperietoare respingătoare care n-ar fi trebuit să inspire decît frică ori silă.

Ei, bine, s-ar fi înșelat. Bărbatul care, trecînd prin odăile casei, pătrunse pînă în livada în care am ascultat discuția dintre doamna în vîrstă și cele două copile era un tînăr smead, cu trăsăturile indigene bine conturate, dar avînd un trup înalt și zvelt, cu forme herculeene, bine proporționat, și a cărui fizionomie inteligentă și binevoitoare te atrăgea imediat în favoarea lui. Ochii negri și blînzi, nasul său acvilin, gura mare, înzestrată cu o dantură albă și strălucitoare, buzele groase pe care abia le umbrea o barbă rară, abia răsărită, dădeau înfățișării lui ceva melancolic, dar puternic și bărbătesc în același timp. Se cunoștea că era indian, dar nu unul meschin și servil,

ci un om cult, înfrumusețat de muncă și care avea conștiința puterii și valorii sale. Nu era îmbrăcat, ca toți ceilalți argați de la plantațiile de trestie de zahăr, în haină de dril de culoare deschisă, ci cu un soi de bluză de stofă albastră, ca marinarii, strînsă în talie cu o curea lată de piele, plină cu cartușe de carabină, căci pe vremea aceea toată lumea trebuia să umble înarmată și pregătită de apărare ; mai purta *calzoneras*[1] cu nasturi negri, cizme grele, iar pe cap purta o pălărie de fetru gri cu boruri largi, însă fără nici o podoabă de argint. Se vedea, în sfîrșit, că înadins căuta să se deosebească, în modul de a-și aranja îmbrăcămintea, de bandiții care făceau paradă exagerată de podoabe de argint pe haine și mai ales la pălării, ceea ce le dăduse numele sub care erau cunoscuți în întreaga republică.

Nicolás obișnuia, în vizitele sale zilnice la familia Manuelei, să-și lase calul și armele într-o casă învecinată, pentru a pleca, la căderea nopții, la ferma Atlihuayán, la mai puțin de o milă distanță de Yautepec.

După obișnuitele saluturi, Nicolás se duse să se așeze lîngă bătrînă, pe o altă bancă rustică, și văzînd că la picioarele Manuelei erau răspîndiți în dezordine trandafirii pe care aceasta și-i scosese din păr, o întrebă :

— Manuelita, de ce ai aruncat atîtea flori ?

— Făceam și eu un buchet — răspunse sec Manuela — dar m-am plictisit și le-am aruncat.

— Și-s așa frumoase ! — spuse Nicolás aplecîndu-se pentru a lua cîteva flori, ceea ce Manuela privi cu evidentă neplăcere. Și dumneata, mereu nemulțumită ! — adăugă trist.

— Biata mea fată ! Cît timp stăm în Yautepec și ferecate — spuse mama — nu putem avea nici o clipă de bucurie.

[1] Pantaloni specifici mexicani, închiși pe părți cu nasturi (n.t.).

— Aveţi dreptate — răspunse Nicolás. Şi fratele dumneavoastră, v-a scris ?

— Nimic, nici măcar o scrisoare ; n-avem nici o veste de la el. Îmi pierd răbdarea... Şi ce veşti noi ne mai aduci acum, Nicolás ?

— Le ştiţi, doamnă — spuse Nicolás posomorît — cele dintotdeauna... răpiri, atacuri, crime peste tot, nimic altceva. Alaltăieri l-au luat argintaţii din Xochimancas pe spiţerul de la ferma din San Carlos. Ieri dimnieaţă, altă ceată l-a luat pe vătaf, care ieşise doar pînă la ulucile fermei, nu mai departe ; apoi au omorît nişte cărăuşi ce mergeau de la Cocoyoc pe drumul către México.

— Doamne, ai milă ! — exclamă bătrîna — chiar că prin părţile astea nu se mai poate trăi. Sînt disperată şi nu ştiu cum să ies de aici...

— Fiindcă veni vorba — continuă Nicolás — dacă dumneavoastră insistaţi, doamnă, în dorinţa de a merge la México, şi fiindcă mi-aţi refuzat serviciile pentru a vă însoţi, în curînd vi se va ivi o ocazie.

— Da ? Cum ? — întrebă cu nelinişte bătrîna.

— Am aflat că trebuia să sosească aici azi-dimineaţă o trupă de cavalerie a guvernului, căci a plecat de la Cuernavaca încoace ieri seara şi a înnoptat la Xiutepec ; dar în zori a primit ordin să urmărească o ceată de bandiţi care în aceeaşi noapte a atacat o familie bogată de străini ce mergea spre Acapulco însoţită de cîţiva recruţi înarmaţi. Se pare că tocmai pentru a se vedea scăpată de tîlhari, această familie plecase de la Cuernavaca de cu noapte şi mergea repede pentru a ajunge azi, devreme, la Puente de Ixla sau la San Gabriel. Dar în apropiere de Alpuyeca îi aştepta o ceată de argintaţi. Străinii care mergeau cu familia s-au apărat, dar recruţii au trădat şi au trecut de partea bandiţilor, astfel încît bieţii străini au căzut morţi cu familia lor care a pierit şi ea.

— Isuse ! Ce grozăvie ! — exclamară bătrîna şi Pilar, în timp ce Manuela păli uşor şi deveni gînditoare.

— Se pare că a fost ceva cumplit — continuă Nicolás. Acolo au zăcut pînă dimineaţa cadavrele, numai cadavrele, căci bandiţii le-au luat, fireşte, bagajele, măgarii, caii şi toate celelalte. Vestea a ajuns la Cuernavaca de dimineaţă, apoi oamenii din Alpuyeca au adus pe brancarde morţii, printre care erau şi copii. Iată deci motivul pentru care trupa guvernului, care venea încoace, a primit ordin să se îndrepte, împreună cu alta, care a plecat din Cuernavaca, în urmărirea bandiţilor.

— Şi-i vor prinde ? Dumneata crezi că-i vor prinde ? — întrebă bătrîna.

— Nu — răspunse cu mare amărăciune cinstitul tînăr — n-au să prindă pe nimeni. Sînt puţini în comparaţie cu argintaţii, care trebuie că s-au refugiat la Xochimancas. Numai acolo au peste cinci sute de oameni, cu cai buni şi înarmaţi, fără a mai pune la socoteală numeroasele cete care bat toate drumurile. Mai mult, deja ne-am obişnuit cu aceste laude zadarnice. Cînd se comite un jaf de proporţii ori sînt atacate persoane importante, se face scandal ; guvernul de la México trimite ordine straşnice autorităţilor de pe aici ; acestea pun în mişcare micile lor trupe, în rîndul cărora sînt mulţi complici ai bandiţilor care le dau imediat de veste. Se face zgomot o săptămînă sau două şi totul se opreşte aici. Între timp, nimeni nu face caz de jafurile, atacurile, asasinatele comise zilnic în tot locul, căci victimele sînt nefericiţi fără nume, şi nu-i nimeni care să atragă atenţia.

— Doamne, Dumnezeule, Nicolás — spuse îngrijorată bătrîna — şi dumneata te încumeţi în fiecare seară să vii de la Atlihuayán doar ca să ne vezi ! Eu te rog să nu mai faci aşa ceva.

— O, nu, doamnă ! — răspunse Nicolás zîmbind liniştit ; cît despre mine, n-aveţi grijă. Eu sînt sărac, n-au de ce să mă jefuiască. Mai mult, distanţa de la Atlihuayán pînă aici este foarte scurtă, de fapt nu risc nimic venind.

— Cum, nu riști ! — răspunse bătrîna ; în primul rînd, deși ești sărac, se știe că dumneata ești un meseriaș cinstit și chibzuit, că ești maistru al fierăriei de la Atlihuayán și trebuie să presupună că ai ceva pus de-o parte ; și pe urmă, dacă n-ar fi decît pentru că dumneata călărești cai buni și ai arme bune...

— O, doamnă ! — exclamă rîzînd Nicolás —, ceea ce pot avea eu pus de-o parte nu merită efortul acestor domni de a mă ataca ; căci ei se încumetă pentru interese mult mai mari. Pe de altă parte, ei știu foarte bine că nu m-aș lăsa răpit. Asta nu e lăudăroșenie, dar adevărul e, doamnă, că mai bine mori o dată decît să înduri o mie de morți de care au parte ostaticii. Ați auzit, poate, povestindu-se ce le fac. Ei bine, cel mai bun mijloc de a scăpa de aceste chinuri este să te aperi pînă mori. Așa poți măcar să-i faci să-și plătească scump victoria și-ți salvezi și demnitatea de om — adăugă el cu bărbătesc orgoliu.

— Ah ! da, dacă toți ar gîndi așa — spuse bătrîna — dacă toți s-ar hotărî să se apere, n-ar mai exista bandiți, nici n-am mai avea nevoie de trupele guvernului, nici n-am trăi aici morți de frică, tremurînd ca niște păsări speriate.

— Adevărat, doamnă ; așa ar trebui să fie, și pentru asta nu e nevoie decît de puțin sînge rece. Vedeți și dumneavoastră, la Atlihuayán toți erau îngroziți cînd au început să se reverse acolo bandiții, și nu știau a cui parte s-o ia. Dar înainte ca ei să înceapă să ne calce pe umbre, mecanicii de la fermă și fierarii ne-am strîns și ne-am decis să ne cumpărăm cai buni și să ne înarmăm bine, hotărînd că ne apărăm mai bine uniți, deși eram puțini. Imediat ce s-a aflat de hotărîrea noastră, administratorul și argații ni s-au alăturat și ei, și cum marele avantaj pe care-l au argintații, cînd amenință fermele și satele, este acela că au mereu spioni și complici printre locuitori,

s-a hotărît să fie alungat de la fermă cine ar fi fost bănuit că ar fi complice cu bandiții. În acest fel, toți lucrătorii de la Atlihuayán sînt credincioși și ne ajută ; ferma este bine înarmată și nu ne paște alt pericol decît ca bandiții să dea foc cîmpurilor de trestie. Dar păzind bine, în fiecare noapte, se poate evita și acest rău, pe cît posibil. I-au cerut bani stăpînului fermei ; l-au amenințat că vor da foc fermei, dar el nu le-a făcut pe voie. Și nouă ne-au trimis scrisori, cerîndu-ne bani, dar nu le-am răspuns. Pe mine, mai ales, știu că mă urăsc ; că sînt unii care s-au oferit să mă omoare, și nu știu de ce, că doar n-am făcut rău nimănui, nici măcar bandiților ; sigur, trebuie să fie pentru că mă știu hotărît să mă apăr și că oamenii mei sînt la fel. Dar nu mi-e teamă, și continui ca și pînă acum, fără ca nimeni să mă fi atacat pe drum.

— Dar dumneata umbli mereu singur, Nicolás — spuse bătrîna — și asta este o mare îndrăzneală.

— Cînd pot, iau pe cîte cineva cu mine, de exemplu, cînd trebuie să merg la vreo fermă mai îndepărtată... dar pentru a veni aici nu cred să fie nevoie de însoțitori. Dar din toate astea, lucrul cel mai important pentru mine este să vă aranjez plecarea. Spuneam că trupa care venea spre Yautepec se ocupă astăzi de urmărirea celor ce au atacat pe drumul spre Alpuyeca, dar acum trebuie să fie deja în bîrlogurile lor. Drept urmare, trupa se va întoarce la Cuernavaca și apoi va pleca încoace. E timpul să profitați de ocazie și puteți să vă pregătiți de drum.

— Ai dreptate — spuse bătrîna — și ne vom apuca imediat de pregătiri. Îți mulțumesc, Nicolás, pentru veste — spre că vei veni să ne vezi, ca de obicei, să ne mai spui ceva noutăți și să-mi faci serviciul să te ocupi de treburile mele... ; nu am om mai de încredere decît dumneata.

— Doamnă, doar ştiţi că sînt cu totul la ordinele dumneavoastră, şi că puteţi pleca liniştită în ce priveşte treburile dumneavoastră, căci rămîn eu aici.

— Ştiu, ştiu, şi te aştept mîine, ca de obicei. Acum e timpul să pleci, s-a lăsat noaptea şi tremur să nu ţi se întîmple ceva pe drumul ăsta de la Yautepec la fermă, atît de scurt dar atît de periculos... La revedere ! — spuse ea, strîngînd mîna lui Nicolás, care imediat îşi luă rămas bun de la Manuela, aceasta întinzîndu-i mîna cu răceală, şi de la Pilar, care-l salută cu modesta ei timiditate obişnuită.

Cînd se auzi în stradă tropotul calului ce se îndepărta, bătrîna, care rămăsese tristă şi tăcută, suspină cu durere.

— Singurul necaz pe care-l voi avea — zise — îndepărtîndu-mă de locul ăsta, este că-l voi lăsa aici pe acest băiat, singurul nostru apărător pe care-l avem pe lume. Cu cîtă plăcere l-aş privi ca ginere !

— Mai dă-l încolo de ginere, mamă ! — spuse Manuela apropiindu-se de biata bătrînă şi îmbrăţişînd-o cu dragoste. Nu te mai gîndi la asta ! O să plecăm de aici şi vei avea altul mai bun.

— Acesta-ţi dăruieşte o dragoste cinstită — spuse bătrîna.

— Dar nu una pe gustul meu — răspunse, încruntîndu-se şi zîmbind, frumoasa tînără.

— Să dea Domnul să nu regreţi niciodată că l-ai refuzat.

— Nu, mamă, de asta poţi să fii sigură. N-o să-mi pară rău niciodată. Inima merge încotro vrea ea... nu unde e trimisă ! — adăugă rar şi cu o gravitate hazlie, ajutînd-o pe bătrînă să se ridice de pe taburet.

Noaptea se înstăpînise pe de-a-ntregul ; roua, atît de abundentă în ţinuturile calde, începea să cadă ; umbrele arboretului livezii deveneau mai intense din cauza luminii lunii care începea să strălucească, iar familia intră în casă.

V. EL ZARCO

În vreme ce acestea se petreceau la Yautepec, la una din marginile fermei Atlihuayán, pe un drum pietros şi abrupt ce cobora din munţi, mărginit de mărăcini înalţi şi arbori rămuroşi, cobora agale, cîntînd cu voce ascuţită şi veselă, un călăreţ vajnic, călare pe un roib vioi ce părea nerăbdător, mergînd şerpuit pe poteca pe care îi răsunau, scoţînd scîntei, potcoavele.

Călăreţul îl strunea la fiecare pas şi, în cea mai liniştită atitudine, părea să se lase în voia unei meditaţii tăcute, trecînd un picior peste capul şeii, ca femeile, în timp ce intona repetînd distrat o strofă dintr-un cîntec ciudat, compus de bandiţi şi foarte cunoscut pe atunci prin partea locului :

Mult îmi place argintul
Şi dragostea bine-mi face
Şi-mi încarc cu pradă calul
Pentru fata care-mi place.

Călăreţul, umblînd aşa, femeieşte, nu părea să se grăbească să coboare la cîmp, şi din cînd în cînd se oprea o clipă, pentru a-şi lăsa calul să respire şi pentru a privi luna prin luminişurile lăsate de arborii de pe munţi. Astfel, uitîndu-se cu atenţie, observa şi stelele şi părea să verifice ora, ca şi cum ar fi aşteptat o întîlnire.

În sfîrşit, după un ocol ce-l făcea drumul, arborii apăreau mai rar, mărăcinii erau mai mici, poteca se lăţea şi devenea mai netedă ; părea că dealul ondula blînd şi totul vestea apropierea cîmpiei. După ce călăreţul observă acest peisaj mai puţin sălbatic decît cel pe care-l lăsase în urmă, se opri un moment, îşi îndreptă piciorul pe care-l ţinea încrucişat, se întinse alene, se ridică în scări, examină în grabă cele două pistoale pe care le avea la brîu şi muscheta ce atîrna în învelitoarea şeii, în dreapta şi în spate, cum se obişnuia pe atunci ; după care deznodă

cu grijă eşarfa roşie de lînă care-i înfăşura gîtul şi şi-o puse din nou, acoperindu-şi însă cu ea faţa pînă sub ochi. Apoi se abătu puţin din drum, se îndreptă către o mică esplanadă care se găsea acolo şi începu să examineze peisajul.

Luna apăruse deja deasupra orizontului şi se ridica maiestuos pe cer printre grupuri de nori. În depărtare, munţii şi dealurile formau o ramă neagră şi densă tabloului cenuşiu în care se distingeau masele întunecate ale fermelor, brîul uriaş al Yautepec-ului, dealurile şi crîngurile, iar la poalele dealului ce servea drept balcon călăreţului se vedeau bine lanurile de trestie de la Atlihuayán, stropite cu licurici, şi în mijlocul lor marile construcţii ale fermei cu hornurile lor înalte, cu bolţile şi ferestrele lor pline de lumină. Se putea chiar auzi zgomotul maşinilor, murmurul îndepărtat al lucrătorilor şi cîntecul trist cu care bieţii mulatri, asemenea strămoşilor lor sclavi, îşi alinau oboseala ori sfîrşeau muncile de peste zi.

Înfăţişarea liniştită şi paşnică a naturii şi sfîntul zgomot al muncii şi mişcării ce suna ca un imn al virtuţii nu păreau să impresioneze în nici un fel sufletul călăreţului, care era preocupat doar de oră, căci, după ce rămăsese în mută contemplare timp de cîteva minute, se dădu jos de pe cal, îl plimbă o vreme pe platou, apoi îi strînse chingile, încălecă şi întrebînd din nou luna şi stelele, îşi continuă drumul prudent şi în linişte. După puţin timp ajunse în cîmpie, intrînd pe o potecă largă ce ducea la hotarul fermei ; dar cînd dădu de o răspîntie, o luă pe drumul către Yautepec, lăsînd în spate ferma.

Abia intrase pe drum mergînd la pas, cînd văzu trecînd la mică distanţă, în direcţia opusă, un alt călăreţ, ce mergea şi el la pas, pe un falnic cal negru.

— Asta-i fierarul de la Atlihuayán ! — zise în şoaptă, trăgînd borul lat al pălăriei pentru a nu fi văzut, deşi eşarfa de lînă îi acoperea faţa pînă la ochi.

Apoi murmură, întorcînd uşor capul, pentru a-l vedea pe călăreţul ce se îndepărta încet :

— Ce cai buni are indianul ăsta !... Dar nu se lasă... Mai vedem noi ! — adăugă cu un accent ameninţător.

Şi continuă să meargă pînă în apropiere de tîrgul Yautepec. Acolo părăsi drumul principal şi o luă pe o potecuţă care ducea la albia rîului ce traversează tîrgul. Apoi ţinu malul de miazăzi pînă la un mic cot de unde rîul, după ce s-a strecurat între două maluri înalte şi pline de mărăcini, de cactuşi şi de arbori sălbatici, dă într-un teren plat şi nisipos, înainte de a alerga printre cele două rînduri de livezi întinse şi foarte dese ce-l mărginesc prin tîrg. Acolo luna lumina din plin cîmpul, scînteind în apele cristaline ale rîului, iar la lumina ei se putea vedea perfect misteriosul călăreţ care coborîse de pe munte.

Era un tînăr ca de vreo treizeci de ani, înalt, bine făcut cu umeri herculeeni, acoperit literalmente cu argint. Calul pe care-l călărea era un roib superb, de bună statură, musculos, cu încheieturi robuste, cu copite mici, cu crupe puternice, ca toţi caii de munte, cu gîtul fin şi capul inteligent şi arcuit. Era ceea ce numeau fermierii un „cal de luptă". Călăreţul era îmbrăcat asemenea banditilor din acea vreme şi asemenea „şmecherilor" noştri, cei mai şmecheri din ziua de azi. Purta o haină de postav de culoare închisă, cu margini de argint, pantaloni cu dublă dungă de „ţinte" de argint, legate cu lănţişoare şi şireturi din acelaşi metal ; avea pe cap o pălărie de lînă neagră, cu boruri mari şi întinse, împodobite pe partea de deasupra cît şi pe cea de dedesupt cu o bandă lată şi groasă de galon de argint, brodată cu steluţe de aur ; cupa rotundă şi turtită era înconjurată cu un dublu testemel de argint, pe care atîrnau de fiecare parte două ţinte tot de argint, în formă de bile, terminate în inele de aur. Mai purta, în afara eşarfei de lînă cu care-şi acoperea faţa, o cămaşă tot de lînă sub vestă, iar la brîu o pereche de pistoale cu pat de fildeş, în tocurile lor de piele neagră brodate cu

argint. De centură era legată o cartușieră, dublă centură de piele plină de cartușe de carabină, iar pe șa un pumnal cu plăsele de argint pus în teaca lui, brodată la fel. Șaua pe care stătea era și ea împodobită din plin cu argint; capul mare al ei era o masă din acest metal, precum și șaua propriu-zisă și scările, iar frîul calului era plin de ținte, steluțe și figurine ciudate. Peste biciul negru, din păr frumos de ied atîrnînd de șa, era agățată o muschetă a cărei teacă era la fel de împodobită, iar în spatele șeii se vedea legată o manta mare de mușama. Și peste tot argint : pe marginile șeii, la oblîncuri, la capacele coburilor, la apărătorile pantalonilor, din piele de tigru, care atîrnau de capul șeii, la pinteni, peste tot. Era mult argint, sărea în ochi efortul de a-l răspîndi peste tot. Era o ostentație obraznică, cinică, lipsită de gust. Lumina lunii făcea să strălucească tot acest ansamblu și-i dădea călărețului aspectul unei ciudate fantome cu un soi de armură de argint ; ceva ca un picador de coridă sau ca un centurion împestrițat din procesiunile de Paști.

Călărețul cerceta de cîteva secunde locul. Totul era pașnic și tăcut. Cîmpia și lanurile de trestie se întindeau în depărtare, acoperite de lumina argintie a lunii, ca de un voal transparent. Copacii livezilor erau nemișcați. Yautepec părea un cimitir. Nici o lumină în case, nici un zgomot pe străzi. Chiar și păsările de noapte păreau să doarmă și doar insectele își făceau auzite zumzetele ușoare în platani, în timp ce un nor de licurici fluturau în masele de umbră din copaci.

Luna era la zenit și se făcuse unsprezece noaptea.

„Argintatul“ se retrase, după acest rapid examen, pînă la cotitura pe care o făcea albia rîului lîngă un mal plin de arbori și acolo, ascuns perfect în umbră, pe plaja uscată și nisipoasă, descălecă, dezlegă povara, scoase frîul calului și, ținîndu-l de dîrlogi, îl lăsă să meargă în apropiere să bea apă. După ce această necesitate a animalului fu satisfăcută, îi puse din nou frîul, încălecă cu agilitate,

traversă rîul și se afundă într-una din străduțele înguste și întunecoase care dau spre rîu, printre împrejmuirile de copaci ale livezilor.

Merse la pas și parcă șovăind cîteva minute, pînă ajunse la zidurile de piatră ale unei livezi întinse și magnifice. Acolo descălecă la picioarele unui *zapote* [1] uriaș, ale cărui ramuri acopereau ca o boltă lățimea străduței, și încercînd să pătrundă cu privirea umbra foarte deasă ce acoperea livada, se mulțumi să articuleze de două ori la rînd un fel de sunet de chemare : „Psst... psst...“. La care îi răspunse altul în același chip, dinspre zid, deasupra căruia nu întîrzie să apară o figură albă.

— Manuelita ! — zise cu voce joasă argintatul.

— Zarco, dragul meu, iată-mă ! — răspunse o voce blîndă de femeie.

Omul acela era El Zarco, faimosul bandit al cărui renume umpluse de groază întreg ținutul.

VI. ÎNTÎLNIREA

Zidul nu era înalt ; era format din pietre mari, printre care încolțiseră sute de plante cățărătoare, urzici și cactuși cu tulpini verticale zvelte, ce formau un gard des acoperit de o perdea de verdeață. Pe acest zid, profitînd de una din spărturile lui, sub ramurile întunecate ale *zapote*-lui, al cărui trunchi noduros forma o scară naturală pe partea dinspre livadă, Manuelita își improvizase un scaun pentru a putea vorbi cu El Zarco în desele lor întîlniri nocturne.

[1] Arbore american din familia zapotaceelor, cu fructe comestibile (n.t.).

Banditul nu descăleca în timpul acestor întîlniri. Neîncrezător pînă la extrem, ca toţi oamenii de soiul lui, prefera să fie mereu gata de fugă sau de luptă, chiar cînd vorbea cu iubita lui la orele tîrzii ale nopţii, în singurătatea acelei străduţe pustii, în timp ce populaţia dormea tresărind fără ca nimeni să îndrăznească să-şi arate faţa după ora stingerii.

De altfel, aşa, călare, se găsea la o distanţă mică de tînără, putînd să-i vorbească şi să o îmbrăţişeze în voie, căci înălţimea îngrăditurii nu depăşea capul calului, iar cît despre acest animal, dresat aidoma tuturor cailor de bandiţi, ştia să stea liniştit atunci cînd i-o impunea voinţa călăreţului. Pe de altă parte, perdeaua vegetală ce îmbrăca zidul de piatră avea acolo o ruptură largă ce le permitea îndrăgostiţilor să vorbească de aproape, să-şi ţină mîinile şi să se lase pradă intimităţilor unei iubiri pasionate şi violente.

De mai multe ori, unii dintre locuitorii din Yautepec, ce obişnuiau să treacă pe acolo către munte pentru a ieşi în cîmpie, observaseră urmele de copite pe care le lăsa calul în nopţile cu ploaie, urme care arătau că cineva stătuse acolo pe loc multă vreme, că venea dinspre rîu şi se întorcea la el. Ei presupuneau însă că erau ale vreunui ţăran ce trecuse pe acolo în seara anterioară, sau cel mult bănuiau că Nicolás, fierarul din Atlihuayán, a cărui dragoste pentru Manuelita era bine cunoscută, avea întîlniri cu ea, deşi, pe de altă parte, ştiau cu toţii că tînăra arăta o profundă antipatie faţă de fierar, lucru pe care-l atribuiau unei prefăcătorii ipocrite dezminţite de urmele acuzatoare.

Cît despre *doña* Antonia, mama Manuelitei, ea ignora întrutotul, după cum era de presupus, că fiica ei ar fi avut vreo întîlnire cu cineva, ba chiar şi zvonul despre urmele lăsate de un cal lîngă zidul livezii ei îi era cu totul necunoscut.

Astfel, în taina profundă, pe care nimeni n-ar fi îndrăznit s-o ghicească, Manuelita ieşea să vorbească cu iubitul ei pe cît de des îi permiteau acestuia riscantele sale expediţii de atac şi de jaf. El părea foarte îndrăgostit de frumoasa fată, căci imediat ce putea dispune de cîteva ore, profita de ele, pe seama repausului şi a somnului, pentru a veni să vorbească o oră cu iubita lui, pe care o anunţa cu regularitate prin intermediul emisarilor şi complicilor pe care-i avea la Yautepec.

De data aceasta era aşteptat cu o mai mare nerăbdare ca niciodată de către tînără, alarmată de primejdiile ce le prevesteau pentru dragostea ei hotărîrile din seara aceea.

— Mi-era teamă că nu vii în seara asta şi te aşteptam cu îngrijorare — spuse Manuela fremătînd de dragoste şi grijă.

— Păi, puţin a lipsit să nu vin, viaţa mea — răspunse El Zarco sprijinindu-se de zid şi luînd în mîinile lui mîinile tremurînde ale tinerei. Am avut luptă azi-noapte; era să mă omoare un blestemat de *gringo* [1], şi abia am avut timp să trec pe la Xochimancas, să-mi schimb calul, să iau ceva în gură şi puţină cafea, şi am umblat douăzeci de leghe ca să te văd... Dar ce ai ? Tremuri ! De ce mă aşteptai cu îngrijorare ?

— Spune-mi, ai fost la Alpuyeca ?

— Da, chiar eu am condus trupa. De ce mă întrebi ? Cum ai aflat aşa de repede ?

— Păi, să vezi cum : a fost, ca întotdeauna, azi pe seară, plictisitorul acela de fierar, iar cînd mama i-a spus că abia aştepta clipa cînd vom pleca de aici să ne ducem la México, dar că nu ştia cum, căci unchiul nu vine, el i-a povestit că o trupă de cavalerie a guvernului plecase ieri de la Cuernavaca în direcţia Yautepec şi că se oprise să doarmă la Jiutepec, dar că azi-dimineaţă a primit deodată

[1] Nume dat în batjocură străinilor (n.t.).

ordin să urmărească un grup care-i omorîse pe niște străini la Alpuyeca azi-noapte, și că s-a dus înspre acolo...

— Știam deja... zici că o să se „năpustească“ peste noi niște trupe... închipuiește-ți, cel mult două sute de oameni ! Mai bine ar avea grijă să nu se abată pe la Xochimancas... acolo „li s-ar înnoda biciul“... Și, mai departe ?

— Păi, a mai spus că această cavalerie a guvernului n-o să prindă pe nimeni, și că o să-și reia drumul spre Yautepec ca să-și continue marșul. Că atunci am putea profita de ocazie pentru a pleca odată cu trupa.

— Voi ?

— Da, noi, iar mama a zis că i se părea bună ideea ; că o să ne apucăm de pregătirile de plecare, ba chiar l-a însărcinat pe fierar să vină mîine să-i mai aducă vești noi, iar ea să-i lase comisioanele.

— Ei, drăcia dracului ! deci e adevărat ?

— Foarte adevărat, Zarco, foarte adevărat. Mamei îi e atît de frică, încît să nu crezi că nu va profita de ocazie, ba mi-a și spus cu toată hotărîrea că trebuie să ne pregătim cuferele ; că mîine se va duce să ceară cuiva banii pe care i-a dat în păstrare, apoi plecăm.

— Imposibil ! — exclamă banditul cu violență. Imposibil ! O să plece ea, dar tu nu ; mai întîi să mă omoare pe mine.

— Dar atunci, cum facem ?

— Refuză.

— A, degeaba, Zarco, tu n-o cunoști pe mama ; cînd spune ceva, face ; cînd poruncește ceva, nu i te poți împotrivi. Mari neplăceri am în fiecare zi fiindcă vrea să mă mărite cu forța cu indianul, și cu cît îmi manifest mai mult hotărîrea de a nu mă uni cu acest om, cu cît îi arăt mai mult dispreț — ba chiar i-am spus de nu știu cîte ori în față că nu-l iubesc — mama se încăpățînează, iar fierarul continuă și el să vină, bineînțeles fiindcă mama îi dă curaj să nu-și scoată prostiile din cap. Dar aici pot să

nu mă supun, pentru că invoc lipsa mea de dragoste, dar cît despre plecarea noastră... vezi tu că e imposibil.

— Păi, lasă-mă să mă gîndesc — spuse El Zarco, începînd să reflecteze.

— Spune-mi — întrerupse Manuela — n-ar fi posibil ca voi să atacați trupa guvernului la Sfîrcuri sau în alt loc și s-o puneți pe goană ? Sînteți mulți.

— Da, sufletul meu ; ar fi posibil, și am reuși asta, dar am să-ți spun sincer : băieții nu se avîntă în astfel de acțiuni, decît dacă speră să pună mîna pe o pradă bună, sau dacă se apără și consideră lupta inevitabilă. Dar aici n-au de ce să se bage ! Au să spună că atacînd trupa n-au să se aleagă decît cu multe gloanțe, iar dacă o pun pe fugă, în cel mai bun caz vor captura ceva cai slabi, șei vechi, uniforme făcute zdrențe. Căci soldații guvernului arată ca niște cerșetori ! În afară de asta, sînt o sută de oameni. Ar trebui să-i atacăm cel puțin cinci sute și tu crezi că-i putem aduna pe toți numai pentru atît și nimic mai mult ?

— Bine, bine — răspunse tînăra, contrariată — știam eu că argintații nu-i atacă decît pe cei fără apărare !... Așa zice mama.

— Fără apărare ? — spuse El Zarco, atins la rîndul său în punctul cel mai sensibil. Așa spune maică-ta ? Păi greșește, buna doamnă ; știm să-i atacăm și pe cei din trupe, ba chiar am obosit de cînd îi tot atacăm și-i învingem... Fără apărare ! Ar fi fost bine să fi văzut bătaia de azi-noapte.

— Vai, Zarco, se spune că au ucis femeile și copiii !

— Cine a zis asta ?

— Fierarul.

— Indian palavragiu !

— Nu e sigur ?

— Că au murit ? Ba da, au murit, dar nu noi i-am omorît, au murit în focul bătăliei. În sfîrșit, să nu mai vorbim despre asta, Manuelita, mă jignești.

— Nu, viața mea, nu — răspunse tînăra cu un glas de nemărginită duioșie, înlănțuită de gîtul banditului — Eu să te jignesc pe tine, care ești toată dragostea mea ?

— Da, Manuelita — zise, desprinzîndu-se din brațele ei. Toate cîte mi le-ai spus au fost pentru că tu mă crezi laș.

— Eu să te cred laș, Zarco ? — spuse tînăra izbucnind în plîns. Dar cum ai putut gîndi așa ceva ? Ba eu cred că tu ești omul cel mai viteaz din lume ; sînt nebună de dragoste după tine ; și cred că o să mi se frîngă inima de jalea pe care mi-o pricinuiește lipsa ta, de teama primejdiilor prin care treci !... Că eu sînt toată a ta... și fac tot ce vrei !

— Bine — spuse banditul îmblînzindu-și glasul, și sărutînd-o cu patimă — bine, nu mai plînge, nu mai sînt supărat... dar să nu mai rostești vorbele astea.

— Dar eu îți spun ce se povestește ; eu mă înfurii cînd îi aud, și n-am altă alinare decît să ți le spun ! Acum, dorința mea ca voi să atacați trupa, trebuie să știi că e pornită chiar din dragostea ce-ți port, ca să nu ne despărțim. Dacă ai alt mijloc... să ne căsătorim, de exemplu.

— Să ne căsătorim ?

— Da, de ce nu ?

— Dar tu nu te gîndești că noi nu ne putem căsători ?

— De ce, spune-mi ?

— Dintr-o mie de motive. Cu viața pe care o duc, fiind așa de cunoscut cum sînt, avînd atîtea procese prin tribunale, existînd în mod firesc un ordin să fiu spînzurat oriunde m-ar găsi, unde și la cine m-aș putea prezenta eu să ne căsătorească ? Ești nebună !

— Dar n-am putea să mergem undeva departe de locurile astea, la Puebla, în Sud, la Morelia, unde nu ești cunoscut, să ne căsătorim ?

— Dar pentru asta trebuie să te scot eu de aici, să te răpesc eu, și să mergi cu mine la Xochimancas pînă cînd... și apoi am face călătoria în altă parte.

— Ei bine — răspunse tînăra hotărîtă, după ce se gîndi un moment — fiindcă nu mai rămîne decît acest mijloc, scoate-mă de aici, am să merg cu tine unde vrei.

— Dar ai să te împaci cu viața pe care o duc eu, chiar și numai cîteva zile ? Mergem la Xochimancas ; știi cine sînt tovarășii mei ; e adevărat că ei le au acolo și pe fetele lor, dar nu sînt ca tine : ele sînt obișnuite să tragă mîța de coadă, călăresc, uneori fac și foame, stau de veghe, nu se scandalizează de ceea ce se petrece, căci se petrec și lucruri cam urîte... în sfîrșit, sînt ca noi. Tu ești o fată crescută altfel... mama ta te iubește mult... Mi-e teamă să nu te superi, să nu plîngi amintindu-ți de mama și de Yautepec... să nu dai vina pe mine pentru nenorocirea ta, să nu mă urăști.

— Asta niciodată, Zarco, niciodată ; am să îndur toate relele care vor veni, știu și eu să călăresc, n-am să mănînc, am să veghez și am să privesc totul fără să mă sperii, numai să fiu lîngă tine. Uite, — adăugă Manuela cu voce surdă în rătăcirea pasiunii ei frenetice — eu o iubesc desigur mult pe mama, deși în privința asta, de cîteva zile mi se pare că o iubesc mai puțin ; știu că poate i-aș pricinui moartea, dar îți promit să nu plîng cînd îmi voi aminti de ea, cu condiția să fii tu cu mine, să mă iubești mereu, cum te iubesc și eu, să plecăm repede din locul ăsta...

Banditul o strînse în brațe și o devoră cu sărutări, mișcat de această explozie de dragoste atît de pasionată, de nebună, de sinceră, ce era atît de aproape de frenezie și care i-o lăsa pradă pe de-a-ntregul pe tînăra atît de frumoasă, atît de rîvnită, atît de visată în orele lui de pasiune și de dorințe. Căci El Zarco o iubea și el pe Manuela, doar că el o iubea în singurul fel în care putea iubi un om împătimit în crimă, un om căruia orice noțiune de bine îi era străină, în al cărui suflet înnegurat și pervers nu mai aveau loc decît plăcerile unui senzualism bestial și emoțiile josnice pe care le puteau deter-

mina jaful şi omorul. O iubea pentru că era frumoasă, proaspătă, graţioasă ; pentru că frumuseţea ei atrăgătoare şi voluptuoasă, opulenţa formelor ei, mersul languros şi provocator, ochii ei arzători şi negri, buzele ei de rubin, accentul armonios şi blînd, totul exercita o extraordinară dominaţie asupra simţurilor lui excitate din ce în ce mai mult de insomnie şi de obsesia constantă a acelei viziuni. Nu era dragoste în sensul înalt al cuvîntului, era dorinţa îmboldită de nerăbdare şi măgulită de vanitate, căci, într-adevăr, banditul se credea probabil norocos de a fi meritat preferinţa celei mai frumoase fete din ţinut.

Astfel că, de îndată ce fu sigur că tînăra era hotărîtă să înfrunte orice pentru a-l urma, El Zarco se simţi fericit şi tot sîngele din vine îi năvăli în inimă în acea clipă supremă.

— Bine — spuse, desprinzîndu-se din braţele Manuelei. — Atunci nu mai avem ce vorbi, pleci cu mine şi mergem...

— Acum ? — întrebă ea cu oarecare nehotărîre.

— Nu, nu acum — răspunse banditul — acum e tîrziu şi n-ai putea să te pregăteşti. Mîine ; voi veni după tine la aceeaşi oră, adică la unsprezece. Să nu-i dai nimic de bănuit mamei tale ; petrece-ţi ziua ca de obicei, cu multă prefăcătorie ; nu-ţi scoate mai multă rufărie decît cea strict necesară. Acolo o să ai cîtă vrei. Dar ia-ţi bijuteriile şi banii pe care ţi i-am dat ; toate astea le ţii la o parte, nu-i aşa ?

— Le am într-un cufăraş, îngropat.

— Bine ; scoate-l şi aşteaptă-mă aici mîine, neapărat.

— Şi dacă din întîmplare vine trupa guvernului ? — întrebă Manuela îngrijorată.

— Nu, nu va veni, poţi să fii sigură. Trupa guvernului trebuie să fi umblat azi toată ziua căutîndu-ne ; apoi, cum soldaţii ăştia au nişte cai foarte slabi şi nenorociţi, au să se odihnească toată ziua de mîine, şi n-au să revină la Cuernavaca decît cel curînd peste vreo patru zile. Aşa că avem timp. Poţi să-ţi pregăteşti cuferele odată cu mama, ca şi cum te-ai pregăti pentru călătoria la México, şi să nu laşi afară decît îmbrăcămintea pe care o iei pe tine. Dacă din nenorocire se va ivi vreo greutate care o să te împiedice să ieşi să mă vezi, să-mi dai de veste prin bătrînă, care trebuie să mă aştepte la locul ştiut ca să mă înştiinţeze. Dar dacă nu e nimic, nici ei să nu-i spui nimic. Ţine — adăugă, scoţînd din buzunarele hainei nişte cutiuţe şi oferindu-i-le tinerei.

— Ce-i asta ? — întrebă ea primindu-le.

— Ai să le vezi mîine şi or să-ţi placă... sînt giuvaeruri ! Păstrează-le împreună cu celelalte — spuse banditul îmbrăţişînd-o şi sărutînd-o pentru ultima oară. Acum plec, că a sosit ora ; abia dacă ajung pînă în zori la Xochimancas ; pe mîine, viaţa mea.

— Pe mîine — răspunse ea. Să vii negreşit...

— Mîine vei fi a mea, cu totul !

— A ta pentru totdeauna — spuse Manuela trimiţîndu-i o sărutare şi mai rămînînd o clipă pe zid ca să-l vadă plecînd.

El Zarco se îndepărtă, aşa cum venise, la pas şi fără zgomot, iar peste puţin se pierdu după cotiturile drumeagului abia luminat de lună.

VII. LEANDRUL

Imediat ce tînăra îl pierdu din ochi pe iubitul ei, se grăbi să coboare de pe zid pe scările naturale formate de rădăcinile *zapote*-lui şi se îndreptă în grabă către un loc din livadă unde un grup de arbuşti şi de tufişuri alcătuiau un fel de crînguşor des la marginile unei mici băltoace pe care o formaseră acolo apele liniştite ale şanţului de

irigare. Apoi scoase dintre plante un felinar orb și se îndreptă imediat, croindu-și drum printre arbuști, pînă la rădăcina unui leandru bătrîn și frunzos care, acoperit de flori aromatice și veninoase, domina prin dimensiunile lui micile plante ale desișului. Acolo, pe o ridicătură de pămînt acoperită de pir, tînăra se așeză și, luminîndu-se cu felinarul, deschise cu mîini tremurînde și fremătînd de nerăbdare cele trei cutiuțe pe care tocmai i le dăruise banditul.

— A, ce frumos ! — exclamă în șoaptă, văzînd un inel cu diamante, ale cărui sclipiri o orbiră. Asta trebuie să facă o grămadă de bani ! — adăugă, scoțînd inelul și punîndu-l pe rînd pe degetele mîinii stîngi, făcîndu-l să strălucească din toate părțile. Parc-ar fi soarele !

Apoi, lăsînd inelul pe deget, deschise a doua cutie și rămase uluită. Erau două brățări în formă de șerpi mici, încărcate cu diamante, ale căror cerculețe de aur smălțuite în culori vii aveau un aer fascinant. Probabil că șerpii erau încolăciți de mai multe ori în cutia de atlaz, pentru că Manuela zăbovi puțin pînă-i desprinse ; după ce termină, și le puse la încheietura mîinii, răsucindu-le cu grijă. Și începu să le facă să sclipească în toate felurile, întorcîndu-și mîinile în fel și chip.

Închise ochii o clipă, ca și cum ar fi visat, și-i deschise imediat, încrucișîndu-și mîinile la lumină și contemplîndu-le îndelung.

— Două vipere ! — spuse încruntîndu-se. Ce idee !... Într-adevăr, sînt două vipere... Jaful ! Dar, deh — adăugă, zîmbind și clipind din ochi, ale căror pupile negre, mari și strălucitoare aproape-i umpleau — ce-mi pasă ! Mi le dă El Zarco și nu mă interesează că vin de unde ar veni !

Apoi deschise a treia cutie. Aceasta conținea doi cercei, și ei cu diamante mari.

— Vai, ce frumoși cercei ! — spuse — par ai unei regine ! Și după ce-i contemplă în cutie, care nu se mai vedea din fascicolul de străluciri și scîntei, îi luă, punîndu-și-i

la urechi, în locul modeștilor ei cercelușí de aur, pe care și-i scoase.

Dar, așezîndu-i pe aceștia în cutia noilor cercei, observă ceva ce nu văzuse, făcînd-o să devină lividă, ca paralizată. Erau chiar două picături de sînge proaspăt ce pătau atlazul alb al cutiei și care trebuie că stropiseră și cerceii. Mai mult, cutia era stricată ; nu se închidea bine și se cunoștea că fusese smulsă într-o luptă pe viață și pe moarte.

Manuela rămase tăcută și tristă cîteva clipe ; s-ar fi spus că în sufletul ei se dădea o puternică luptă între ultimele remușcări ale unei conștiințe deja pervertite și impulsurile irezistibile ale unei lăcomii nestăpînite și dominatoare. Aceasta din urmă triumfă, așa cum era de așteptat, iar tînăra, pe al cărei frumos chip se desenau în acele clipe toate semnele josnicei pasiuni ce-i ocupa spiritul, închise cutia repede încruntînd sprîncenele, o dădu la o parte cu dispreț și nu se mai gîndi decît să vadă efectul pe care-l făceau prețioșii cercei în urechile ei.

Își luă atunci felinarul și, sculîndu-se, împodobită cum era cu inelul, brățările și cerceii, se îndreptă spre marginea ochiului de apă. Acolo se aplecă, luminîndu-și fața cu felinarul, încercînd să zîmbească, pătrînd totuși, în toate trăsăturile feței, acea asprime disprețuitoare care e parcă reflexul lăcomiei și vanității, în stare să urîțească pînă și chipul ideal al unui înger.

Dacă în noaptea aceea tăcută, în mijlocul livezii întunecate și singuratice, cineva, obișnuit să citească fizionomiile, ar fi examinat-o pe frumoasa tînără ce se uita în apele negre și liniștite ale iazului, luminîndu-și fața cu lumina opacă a unui felinar orb și gesticulînd pentru a-și da aerele unei doamne mari, dacă i-ar fi văzut chipul palid cu ochii scăpărători de ambiție și lăcomie, părul în dezordine, gura întredeschisă, lăsînd să se vadă o dantură imaculată încleștată, și balansînd la dreapta și la stînga cerceii ale căror fulgerări o scăldau într-o lumină

albăstruie, roşiatică ori verzuie, ce se amesteca cu scînteierile de acelaşi fel iscate de şarpele ce-i înlănţuia mîna stîngă, adusă lîngă bărbie, e sigur că ar fi găsit în acel chip ciudat ceva înspăimîntător de sinistru şi respingător, ca o apariţie diavolească. Nu era Margareta[1] lui Goethe uitîndu-se în oglindă, cu firească cochetărie, împodobită cu bijuteriile primite de la un necunoscut, ci o hoaţă de cea mai rea specie, ce dădea frîu liber mîrşavei ei lăcomii pe malul iazului cu ape tulburi şi negre. Nu era virtutea pe punctul de a ceda în faţa unui dar, ci perversitatea contemplîndu-se în mocirlă.

Manuela, preocupată astfel numai de ea în acea clipă, lăsa să i se vadă pe chip toate expresiile josnicei ei pasiuni, care nu se împiedica nici de ruşine şi nici de remuşcare, deşi ştia că acele bijuterii erau rodul crimei. Astfel se face că, deasupra capului ei aureolat de scînteierile cerceilor jefuiţi, se vedea în umbră nu faţa glumeaţă a lui Mefisto, diavolul seducţiei, ci masca groaznică a călăului, demonul spînzurătorii.

Manuela mai rămase cîteva clipe să se privească în iaz, ferindu-se la fiecare zgomot pe care-l făcea vîntul printre copaci, apoi se întoarse la rădăcina leandrului, îşi scoase bijuteriile şi le puse cu grijă în cutii ; după care aruncă o privire în jurul ei şi, văzînd că totul era liniştit, scoase dintre tufe o mică *tarecua*, un fel de lopată cu coadă de lemn şi vîrf ascuţit de fier cu care în ţinutul cald se sapă fîntînile, şi dînd cu ea la o parte pămîntul dintr-un anumit loc acoperit de muşchi, scoase la iveală un cufăraş de piele, pe care se grăbi să-l deschidă cu o cheiţă pe care o păstra la ea. Apoi introduse în el felinarul, pentru a se asigura că se mai afla acolo comoara ei, pe care o pipăi o clipă cu extremă satisfacţie. Ea consta în bijuterii învelite în hîrtie şi chimire de piele pline de monede de aur şi pesoşi de argint.

[1] Personajul feminin principal din *Faust*, întruchipare a frumuseţii şi bunătăţii (n.t.).

După aceea puse cu grijă în cufăraş cutiile pe care i le dăduse El Zarco şi îngropă din nou comoara, acoperind-o cu muşchi şi făcînd să dispară orice urmă a deplasării pămîntului.

Apoi, ca şi cum i-ar fi părut rău să părăsească acele bogăţii, îşi ridică felinarul orb şi se îndreptă în vîrful picioarelor spre casă, intrînd în camera unde biata bătrînă, cu toate grijile zilei, dormea somnul liniştit al conştiinţelor cinstite.

VIII. CINE ERA EL ZARCO

Între timp, pe cînd Manuela îşi examina noile bijuterii, El Zarco, după ce părăsise malurile Yautepec-ului şi traversase rîul cu aceeaşi atenţie şi precauţie ca şi la venire, se îndreptă pe drumul larg al fermei Atlihuayán spre poteca de munte pe care venise şi care ducea la Xochimancas.

Era miezul nopţii şi luna, abia zărindu-se printre norii groşi, lăsa pămîntul învăluit de umbre. Drumul către Atlihuayán era complet pustiu, iar arborii care-l mărgineau de o parte şi de alta proiectau o umbră sinistră şi lugubră, pe care o făceau şi mai densă fugarele şi palidele arabescuri pe care le lăsau insectele şi licuricii.

Banditul, cunoscător al locurilor, obişnuit, ca toţi cei de teapa lui, să vadă într-o oarecare măsură şi în întuneric, dar, mai mult ca orice, încrezător în sensibilitatea deosebită a calului său, care la cel mai mic zgomot neobişnuit ciulea urechile şi se oprea pentru a-şi preveni stăpînul, mergea la pas, însă pe deplin liniştit, gîndindu-se la apropiatul noroc care-l aştepta prin posesiunea Manuelei.

În sfîrşit, preafrumoasa fată, a cărei imagine îi înflăcărase atîtea luni ceasurile de nesomn, a cărei dragoste fusese preocuparea lui statornică pînă şi în toiul celor mai sîngeroase şi riscante aventuri şi a cărei posesiune i se păruse imposibilă atunci cînd o văzuse pentru prima oară la Cuernavaca şi se îndrăgostise de ea, avea să fie a lui, pe deplin a lui, avea să-i împărtăşească soarta şi să-l facă să guste preadulcile desfătări ale dragostei, pe el, care nu cunoscuse cu adevărat pînă atunci decît senzaţiile tari ale jafului şi asasinatului.

Firea lui grosolană şi senzuală, obişnuită din tinereţe cu viciul, cunoştea, e adevărat, bucuriile dragostei materiale, cumpărate cu banii de la joc sau din jaful smuls prin groaza pe care o exercita asupra victimelor, într-o noapte de atac a satelor fără apărare. Totuşi El Zarco simţea că nu iubise niciodată, că nu dorise vreo femeie cu acea exaltare febrilă pe care o simţea de cînd începuse s-o vadă pe Manuela, apărînd la fereastră, de cînd o auzise vorbind, şi mai ales de cînd schimbase cu ea primele cuvinte de dragoste.

Niciodată de cînd, copil fiind încă, îşi părăsise căminul familial, nu simţise necesitatea imperioasă de a se uni cu o altă fiinţă, aşa cum o simţea acum de a se uni cu această femeie, atît de frumoasă şi pasionată, care păstra pentru el o lume de nesperate fericiri.

Astfel, reamintindu-şi toate scenele copilăriei şi tinereţii, îşi dădea seama că felul său sălbatic şi aspru respinsese întotdeauna orice sentiment, orice mîngîiere, oricare ar fi fost ea, necultivîndu-le decît pe cele din care putuse profita. Copil al unor părinţi cinstiţi şi harnici, care doriseră să facă din el un om muncitor şi util în acel ţinut, se plictisise repede de căminul unde i se impuneau corvezi zilnice, unde era obligat să meargă la şcoală şi, profitînd de frecventele legături pe care le aveau satele de pe acolo cu plantaţiile de trestie de zahăr, fugi, pentru a se duce să se angajeze în slujba grăjdarului de la una dintre ele.

Rămase la grajd o vreme, iar mai tîrziu, după ce devenise destul de îndemînatic la călărie şi îngrijirea cailor, reuşi să se angajeze pe la diferite ferme, însă unde nu rămînea prea mult din cauza purtării lui dezordonate, căci, trîndav prin natură şi înclinaţie, abia dacă se făcea util în aceste munci de servitor, consacrîndu-şi lungile sale răgazuri jocului şi leneviei.

De altfel, în tot acest timp nu-şi amintea să fi simţit nici simpatie şi nici atracţie faţă de nimeni. Rămînînd cîte puţin în fiecare loc, lucrînd cîteva zile la fiecare fermă, şi cultivînd relaţii doar cu cei de la grajd şi cu partenerii de joc, relaţii ce durau o clipă şi alternau cu dese certuri care le transformau în duşmănii profunde, el n-avusese de fapt prieteni ci doar tovarăşi de plăceri şi de vicii. Mai mult, în acele zile, caracterul său se formă complet, şi de atunci nu mai lăsă loc în inimă decît pasiunilor josnice. Astfel, viaţa de servitor desăvîrşi ceea ce începuse lenea, iar instinctele perverse, ce nu erau compensate de nici o noţiune de bine, sfîrşiră prin a umple acel suflet întunecat, ca algele infecte ale unui smîrc.

Nu iubise pe nimeni, ura în schimb pe toată lumea : pe fermierul bogat ai cărui cai îi înşeua şi-i împodobea cu hamuri minunate, pe muncitorul care primea în fiecare săptămînă bani buni pentru munca lui, pe ţăranul bogat, care avea pămînturi rodnice şi casă bună, pe negustorii din satele apropiate, ce aveau prăvălii bine aprovizionate, chiar şi pe servitorii care aveau leafa mai mare ca el. Lăcomia, amestecată cu invidia neputincioasă şi meschină, ea îi stîrnea această neobişnuită ură şi nevoia frenetică de a înşfăca totul, cu orice preţ.

Evident, iubirile altora îl umpleau de mînie, iar fetele care, după propria lor situaţie, îl iubeau pe bogat, pe argat sau pe zilier îi inspirau o dorinţă nebună de a le înhăţa şi de a le pîngări. Printre toate nu era măcar una care să-şi fi oprit privirea asupra lui, pentru că nici el nu încercase să se apropie de nici una cu intenţii de dragoste.

Cele de teapa lui nu-i erau pe plac, iar pentru cele de rang mai înalt, el se afla pe o treaptă prea joasă, un băiat de la grajduri !

Era tînăr, avînd o figură care nu arăta rău ; tenul alb împur, ochii de acel albastru-deschis căruia oamenii-i spun *zarco*, pletele de un blond-palid şi trupul zvelt şi viguros îi dădeau o înfăţişare plăcută, dar căutătura încruntată, vorba aspră şi brutală, rîsul ascuţit şi forţat nu-l făcuseră prea simpatic femeilor. De altfel nici el nu găsise una suficient de frumoasă căreia să-i fie pe plac.

În sfîrşit, obosit de viaţa de slugărie, de viciu şi de mizerie, El Zarco fugi de la ferma la care era, luînd cu el şi nişte cai pentru a-i vinde în ţinutul rece. După cum era de aşteptat, fu urmărit ; dar pe vremea aceea, datorită războiului civil, se dezlănţuise în ţinutul rece din apropiere de México un potop de bandiţi, care nu întîrziară să invadeze bogatele regiuni ale ţinutului cald.

El Zarco li se alătură fără întîrziere şi, chiar de la început, ca şi cum n-ar fi aşteptat decît această ocazie pentru a se dezvălui în toată deplinătatea perversităţii lui, începu să se distingă printre acei scelerați prin spiritul lui întreprinzător prin cruzime şi prin neostoita lui sete de pradă.

Era în anul 1861, iar bandiţii organizaţi în cete mari, urmăriţi uneori de trupele guvernului dar mai mult atraşi de bogăţia districtelor cultivatoare de trestie de zahăr de la sud de México şi Puebla, au pătruns în ele semănînd peste tot groaza, după cum am văzut.

El Zarco era una dintre căpeteniile cele mai vestite, iar ştirile despre mîrşavele lui isprăvi, despre îngrozitoarele răzbunări asupra fermelor în care slujise, despre cruzimea lui rece şi curajul său temerar îi dăduseră o faimă înspăimîntătoare.

Trupele liberale obligate fiind, dintr-o eroare ruşinoasă şi lamentabilă, să accepte cooperarea cu aceşti bandiţi pentru a-l urmări pe răzvrătitul reacţionar Márquez

în trecerea lui prin ţinutul cald, cîteva din cete s-au prezentat pentru a forma trupe neregulate, însă numeroase, iar una din ele era comandată de El Zarco. Atunci, în cele cîteva zile pe care le petrecu la Cuernavaca, o cunoscu pe Manuela, care se refugiase cu familia în acest oraş. Banditul afişa pe atunci un aer de militar, fără ca asta să-l fi determinat să părăsească podoabele făţoase ce erau aproape caracteristice tîlharilor din vremea aceea şi care le-au dat şi numele de argintaţi, cu care erau în general cunoscuţi.

Frumoasa tînără, al cărei caracter părea a fi în armonie cu cel al banditului, cînd vedea trecînd pe sub ferestrele ei trupa de călăreţi semeţi, chipeşi şi strălucitori, iar în fruntea lor, călărind un cal superb şi încărcat de argint din cap pînă-n picioare, pe tînărul şi grozavul bandit al cărui nume nu-i răsunase în urechi decît însoţit de accentul spaimei, se simţea atrasă către el, printr-un sentiment în care se amestecau simpatia, lăcomia şi vanitatea ca un elixir înţepător şi delicios.

Astfel se născu un soi de dragoste ciudată în cele două suflete făcute să se înţeleagă. Şi în scurtul răstimp în care El Zarco rămase la Cuernavaca, reuşi să intre în legătură cu Manuela şi să stabilească cu ea relaţii amoroase care nu ajunseră, totuşi, din cauza împrejurărilor, la gradul de intimitate pe care l-am văzut la Yautepec.

Generalul Gonzáles Ortega, dîndu-şi seama de grava greşeală pe care o comisese acordînd loc în trupele sale diferitelor cete de argintaţi ce nu făceau altceva decît să pustiască satele prin care trecea armata şi astfel s-o înjosească, nu întîrzie să-i urmărească, împuşcînd mai multe căpetenii. Pentru a scăpa de o asemenea soartă, El Zarco fugi într-o noapte cu bandiţii lui de la Cuernavaca şi se îndreptă la sud de Puebla, unde rămase cîteva luni, comiţînd groaznice jafuri.

În sfîrşit, argintaţii îşi stabiliră sălaşul principal la Xochimancas, iar El Zarco nu întîrzie să afle că Manuela

se întorsese la Yautepec unde locuia cu familia ei. Firește, încercă imediat să reînnoade relațiile abia întrerupte și putu să se asigure că Manuela îl mai iubea încă.

De atunci începu comunicarea frecventă și nocturnă cu tînăra, comunicare ce nu era periculoasă pentru el, dată fiind spaima pe care o răspîndea numele lui și date fiind, de asemenea, relațiile pe care și le cultiva în tîrg, unde banditii aveau numeroși emisari și spioni.

Între timp, crimele lui sporeau pe zi ce trecea ; răzbunările asupra foștilor lui dușmani de la ferme erau înspăimîntătoare, iar groaza pe care o inspira numele lui făcuse din toți niște lași. Chiar fermierii, foștii lui stăpîni, veniseră, tremurînd în fața lui, să-i implore protecția, transformîndu-se în umili și bicisnici servitori, și nu de puține ori, el, fostul argat de la grajd, îl văzuse ținîndu-i căpăstrul calului pe bogătanul obraznic la ferma căruia slujise înainte, umil și disprețuit.

Astfel de răzbunări și înjosiri erau foarte frecvente în acea epocă, datorită îndrăznelii și numărului banditilor, a căror putere era nelimitată în nefericita regiune, și mai presus de toate datorită neputinței guvernului central care, ocupat să se bată în războiul civil și să facă față intervenției străine, nu-și putea răspîndi trupele pentru a-i lichida pe bandiți.

IX. BUFNIȚA

El Zarco se afla deci în culmea orgoliului său satisfăcut. Își realizase o parte din aspirații. Era temut, se răzbunase ; prea numeroasele lui jafuri îi aduseseră o pradă îmbelșugată ; dispunea la discreție de punga moșierilor. Cînd avea nevoie de o mare cantitate de bani, punea mîna pe o încărcătură de zahăr sau de rachiu, ori pe un arendaș

bogat și-l obliga la răscumpărare ; cînd dorea să impună un bir vreunei ferme, ardea un lan de trestie, iar cînd voia să bage groaza în vreun sat îl asasina pe primul nenorocit de sătean pe care-l întîlnea în preajmă-i.

O dată însă satisfăcută setea lui de sînge și de pradă, simțea că-i mai lipsește ceva. Erau desfătările dragostei, dar nu acele desfătări venale pe care i le prilejuise bunăvoința trecătoare a femeilor pierdute, ci cele pe care i le-ar fi putut promite pasiunea unei femei frumoase, tinere, dintr-o clasă socială superioară lui, și care să-l fi iubit fără rezerve și fără condiții.

Manuela fusese pentru el o femeie de neatins cît timp, pe jumătate ascuns în suita servitorilor bogatului moșier, trecea duminica pe străzile din Yautepec. Atunci era sigur că frumoasa fată a unei familii înstărite, îmbrăcată cu evident lux sătesc și care primea, zîmbind, de la fereastră, galantele lingușeli ale bogaților stăpîni de fermă, ale chipeșilor arendași ce făceau volte pe cai vioi, plini de argint, pentru a străluci în fața ei, nu s-ar fi uitat nici o clipă la sluga pricăjită și tristă, abia ținîndu-se pe o șa sărăcăcioasă și veche, care se strecura în tăcere călărindu-și mîrțoaga în urma stăpînilor lui.

Pe atunci, dacă el s-ar fi apropiat să-i vorbească, să-i ofere o floare, să-i spună că o iubea, fără îndoială că n-ar fi obținut drept răspuns decît un gest disprețuitor sau un rîs de batjocură.

Iar acum, cînd el era cel frumos, cînd avea cei mai buni cai din ținut, cînd umbla îmbrăcat în argint, cînd era temut, îi vedea la picioare pe toți bogătașii din ferme ; acum că putea oferi bijuterii ce valorau un capital întreg ; acum, această tînără, cea mai frumoasă din Yautepec, plîngea după el, îl aștepta fremătînd de dragoste în fiecare noapte, avea să-și părăsească pentru el familia și să i se dăruiască fără rezerve ; o s-o arate tovarășilor lui, o s-o plimbe peste tot alături de el, umilindu-i cu ea pe vechii lui stăpîni. Asemenea perspectivă dădea dragostei pe care

El Zarco o nutrea pentru Manuela un gust iute și voluptuos de răzbunare, împotriva tinerei înseși, cît și împotriva celorlalți, la care se adăuga o vanitate obraznică.

Astfel, deci, ceea ce-i mișca inima banditului nu era cu adevărat dragoste, în sensul nobil al cuvîntului, nu era sentimentul intim și sfînt care-și mai găsește loc chiar și în sufletele pervertite, iluminîndu-le uneori așa cum o rază de soare iluminează astrele mai întunecate și mărunte, nu : era o dorință senzuală și sălbatică, excitată pînă la frenezie de încîntarea frumuseții fizice și de impulsurile trufiei învingătoare și a vulgarei vanități.

Dacă Manuela ar fi fost mai puțin frumoasă sau mai săracă, poate că El Zarco n-ar fi dorit posesia ei cu atîta putere, și puțin i-ar fi păsat că era virtuoasă. El nu căuta sprijinul virtuții în clipele grele ale vieții, ci emoțiile grosolane ale simțurilor pentru a-și întregi norocul situației lui actuale. Avea să fie a lui, frumoasa domnișoară, pentru a-și satisface necesitatea firii avide de senzații vanitoase, după ce gustase plăcerea inferioară de a avea cai magnifici și de a îngrămădi uncii de aur și bijuterii de o mare bogăție.

O dată însă satisfăcută această dorință, cea mai scumpă dintre toate, ce va face cu tînăra ? se întreba el. Să se căsătorească cu ea ? Asta era imposibil, și, pe urmă, a avea o soție legitimă nu-i măgulea vanitatea. O iubită ca ea, da, ar fi fost un triumf în fața tovarășilor lui. Să-și părăsească oare calea și viața cea plină de primejdii pentru a fugi cu ea, departe, pentru a se bucura într-un colțișor oarecare de o existență obscură și liniștită ? Dar și asta era imposibil pentru nelegiuitul care încercase deja îmbătătoarele plăceri ale luptei și jafului. Să renunțe la viața aceea agitată, neliniștită, presărată cu pericole, dar și cu răsplăți grase, însemna să se resemneze la a fi sărac, să fie pașnic ; însemna să se expună riscului ca un mărunt jandarm de stat să-l prindă în orice zi și să-l bage la închisoare ca să fie judecat pentru vechile lui fărădelegi. Putea să-și transforme prada, care era importantă, în terenuri cultivabile, într-o fermă, într-o prăvălie. Dar el nu știa să muncească și, mai ales, îi displăcea această existență de muncă obscură și modestă, monotonă, fără peripeții, o existență plictisitoare, mereu expusă pericolului unui denunț, fără altă distracție decît creșterea copiilor, fără alte emoții decît cele ale fricii. Nu ; deocamdată trebuia să continue așa, apoi o să aibă timp să se hotărască, după cum vor cere împrejurările.

El Zarco ajunsese aici cu reflecțiile cînd se opri tresărind la cîntul neașteptat și lugubru al unei bufnițe, ce venea dinspre ramurile frunzoase ale unui uriaș *amate* [1] prin fața căruia trecea.

— „Cobe“ blestemată — exclamă cu voce joasă, simțind că-i trece prin vine un fior de gheață. Mereu o apucă cîntatul tocmai cînd trec eu. Ce să însemne asta ? — adăugă, cu grija atît de comună sufletelor grosolane și superstițioase, și rămase o clipă pradă unor gînduri negre. Dar, venindu-și în fire, dădu pinteni calului, cu un aer disprețuitor :

— Eh ! Asta nu-i sperie decît pe indienii de teapa fierarului de la Atlihuayán : eu sînt alb și șmecher... ; mie n-are ce-mi face ;

Și se îndepărtă la trap pentru a urca muntele.

X. FUGA

A doua zi, Nicolás, fierarul din Atlihuayán veni, ca de obicei, pe înserat, pentru a-i face vizita obișnuită mamei Manuelei, dar o găsi preocupată și tristă. Tînăra

[1] Arbore mexican, cu un fruct asemănător smochinei (n.t.).

dormea, iar bătrîna se afla singură în micuța curte unde am întîlnit-o și în seara anterioară.

— E vreo veste nouă ? — îl întrebă *doña* Antonia pe tînărul meseriaș.

— Da, doamnă — răspunse acesta — se pare că trupa de cavalerie a guvernului va sosi, în sfîrșit, mîine. Să fiți neapărat gata, fiindcă știu că n-o să rămînă nici măcar o zi, o să treacă spre Cuautla, iar de acolo se îndreaptă spre México.

— Eu sînt deja gata, totu-i pregătit — răspunse *doña* Antonia. Am petrecut toată ziua aranjînd cuferele și adunînd puținii mei bani. Pe urmă m-am dus la judecător să-mi dea o împuternicire, pe care am să ți-o las dumitale — adăugă, scoțînd din coșul de cusut o hîrtie pe care i-o dădu lui Nicolás. Dumneata, dacă vrei să-mi faci un bine, trebuie să vinzi livada asta, cît mai repede, sau s-o arendezi, căci, așa cum merg lucrurile, n-o să ne putem întoarce prea curînd și am obosit să tot sufăr aici. Dacă dumneata vii la México, o să ne găsești la fel ca întotdeauna și poate ca pînă atunci se va schimba și inima Manuelei.

— Nu cred, doamnă — se grăbi să răspundă Nicolás. Pînă la urmă am înțeles că e imposibil ca Manuelita să mă iubească. Îi provoc un fel de repulsie pe care nu-i stă în putere s-o înlăture. De aceea mi se pare inutil să mă mai gîndesc la asta. Fie ce-o fi — adăugă suspinînd — omul nu poate dispune de inima lui. Se spune că prietenia aduce după ea dragostea. Dar vedeți și dumneavoastră că asta nu e sigur, căci dacă ar depinde de prietenie, eu m-am străduit să mă fac plăcut fetei, dar strădaniile mele au avut mereu drept răsplată răceala ei, îndepărtarea, aproape ura ei... căci mă tem chiar că mă urăște.

— Nu, Nicolás, asta nu ; să te urască pe dumneata ! De ce ? N-ai fost dumneata protectorul nostru de cînd a murit soțul meu ? Nu ne-ai copleșit dumneata cu binefaceri și servicii ce nu se uită niciodată ? De ce oare o

purtare atît de nobilă ar trebui să-i stîrnească ură Manuelei ? Nu ; se întîmplă însă că fata asta e proastă, capricioasă ; nu știu de la cine i se trage, dar caracterul ei mi se pare ciudat, în special de vreo cîteva luni încoace. Nu vrea să vorbească cu nimeni, pe cînd înainte era atît de vorbăreață și de veselă. Nu vrea să se roage, și înainte era atît de pioasă ; nu vrea să mai coasă, pe cînd înainte petrecea zile întregi discutînd despre modul de a-și aranja rochiile sau de a-și face altele, nu vrea nimic. De cîtva timp, văd la ea un nu știu ce atît de ciudat, încît îmi dă de gîndit. În unele zile e tristă, gînditoare, cu chef de plîns, atît de palidă că pare bolnavă, atît de leneșă că trebuie s-o dojenesc ; în alte zile se trezește foarte vioaie, dar mînioasă, se înfurie din orice, bombăne, mă contrazice, nu găsește nimic bun în casă, biata noastră mîncare o dezgustă, izolarea în care trăim o plictisește, ar vrea să ieșim la plimbare, să călărim, să vizităm fermele ; pare să nu-i fie frică de hoții care ne înconjoară din toate părțile, și văzînd că eu mă opun acestor nebunii, cade din nou în descurajare și se duce să se culce. Chiar astăzi s-a petrecut ceva ciudat, cînd am anunțat-o că trebuie să ne pregătim cuferele să mergem la México ; de cum a văzut că era adevărat, că m-am întors aducînd ceva bani și am început să-mi aranjez lucrurile, mai întîi s-a înveselit și m-a îmbrățișat, spunîndu-mi că era o fericire, că, în sfîrșit, avea să cunoască México ; că acesta era visul ei ; că acolo va fi veselă; fiindcă tristețea ei avea drept cauză situația îngrozitoare în care ne găsim de atîtea luni. După cum e și firesc, îmi închipuisem și eu același lucru, și de aceea nu făcusem atîta caz de schimbarea firii ei, căci era de presupus că o fată ca ea, la vîrsta distracțiilor, a plimbărilor. era normal să se plictisească în izolarea noastră. Așa că m-am înveselit și eu văzînd-o mulțumită, gîndindu-se la călătorie. Dar după aceea i-a revenit tristețea, iar cînd ne-am așezat la masă, am observat că era prost dispusă, aproape că nu punea o bucățică în gură, ba chiar îi venea

să plîngă. Mai apoi, n-am reușit s-o distrez, și după ce i-am adunat hainele într-un cufăr, cînd m-am dus s-o văd, am găsit-o dormind în pat. Ai mai văzut așa ceva! Păi, dacă ar fi fost din cauză că plecăm din Yautepec, de ce a fost tristă cît am stat aici ?

— Doamnă — întrebă Nicolás, care ascultase atent și gînditor — n-o avea pe aici vreo dragoste ? N-o lăsa pe aici vreo persoană pe care s-o fi iubit sau s-o iubească încă, fără să vă fi spus dumneavoastră ?

— Asta m-am întrebat și eu de vreo cîteva ori, dar nu cred să fie nimic din ce spui dumneata. Ce dragoste să fi putut avea pe care să n-o fi bănuit măcar eu ? E adevărat că vreo cîțiva angajați *gachupín* [1] de la prăvălia de sub boltă i-au făcut curte trimițîndu-i flori, bilețele și suveniruri, dar asta era cu mult înainte să fi plecat să locuim la Cuernavaca. După ce ne-am întors, băieții aceia nu mai erau aici, plecaseră la México, iar Manuela nu și-a mai amintit de ei, nici măcar cu numele. Cîțiva tineri din tîrg obișnuiesc să treacă pe aici și o privesc cu oarecare interes, dar ea le arată mult dispreț și închide fereastra imediat ce-i vede apropiindu-se. N-au mai venit. Manuela îi găsește plictisitori pe puținii pe care-i cunoaște. În sfîrșit, sînt sigură că nu iubește pe nimeni din tîrg, și de aceea la începutul anului, cînd ai început dumneata să ne vizitezi, am crezut că va înclina spre dumneata și că vom aranja ușor ceea ce pusesem la cale.

— Vedeți, așadar, doamnă — răspunse Nicolás cu amărăciune — că nu era deloc așa și că Manuela m-a considerat mai plictisitor decît pe ceilalți băieți din Yautepec. Astfel că pînă și eu — care nutresc atîta afecțiune față de ea și m-am gîndit atît de serios să ne căsătorim, crezînd că o să reușesc prin această căsătorie să-i făuresc fericirea și pe a mea deopotrivă, după cum e și firesc —

[1] Nume dat spaniolilor în timpul războiului mexican de independență (n.t).

n-am putut rămîne insensibil la disprețul ei constant și m-am hotărît să mă îndepărtez pentru totdeauna de această casă. Dar gîndul că dumneavoastră țineți la mine, lucru de care sînt sigur ; poruncile mamei mele, ca eu să am grijă de dumneavoastră, astăzi cînd e atîta nevoie de sprijinul unui bărbat prin locurile astea, m-au făcut să continui să vă deranjez cu prezența, căci altfel v-aș fi evitat.

— Să mă deranjezi pe mine ? — întrebă mișcată și plîngînd *doña* Antonia.

— Nu, pe dumneavoastră nu, doamnă ; văd eu bine că-mi arătați prietenie, că-mi vreți binele și fericirea, că, dacă ar fi fost după dumneavoastră, eu aș fi soțul Manuelei. Nu sînt un ingrat, doamnă, și credeți-mă că atît timp cît voi trăi mă voi purta cu dumneavoastră ca un fiu recunoscător și iubitor, fără nici un fel de interes, doar dacă aceasta nu stă în calea fericirii Manuelitei ; dar asta o spuneam din cauza fetei. Din fericire pentru ea, dumneavoastră plecați de aici, astfel încît nu va mai avea supărarea de a mă vedea, iar eu voi avea mulțumirea de a vă fi folositor de departe. Am să fac tot ceea ce-mi veți încredința și am să vă scriu des, dîndu-vă vești despre livadă și despre situația în care se mai găsește locul. Mîine, cînd sosește trupa guvernului, am să vin și eu să văd ce vi se oferă, ba chiar o să vă însoțesc la plecare, pînă la Morelos sau mai departe, dacă e nevoie.

— Ah, Nicolás ! Ce bun ești și ce nobil ! — spuse bătrîna cu blîndețe ; accept tot ce-mi oferi dumneata, iar la rîndul meu te asigur că vei avea mereu în mine o a doua mamă. Oricare ar fi soarta pe care Dumnezeu ne-o rezervă mie și fiicei mele, te rog să crezi că-mi voi aduce mereu aminte de generozitatea dumitale față de noi și că nu voi uita niciodată că dumneata ești cel mai nobil și cinstit tînăr pe care l-am cunoscut. Te aștept mîine, și dacă vrei să ne însoțești, cum îmi promiți, îmi va face mare plăcere să mă bucur de compania dumitale, de care

am atîta nevoie. Dar mi-e teamă să nu ţi se întîmple ceva la întoarcere.

— Nu vă temeţi de nimic, doamnă — spuse Nicolás, ridicîndu-se — am să iau pe cîţiva din tovarăşii mei de la atelier, bine înarmaţi şi cu cai buni, aşa că nu ne paşte nici o primejdie.

— Bine — spuse *doña* Antonia, strîngînd mîna fierarului în ale ei, cu drag, aşa cum ar face o mamă iubitoare cu fiul inimii ei.

Apoi, auzind că se depărta, exclamă plîngînd :

— O ! nenorocită sînt că nu-l am pe omul ăsta de ginere !

Manuelita se deşteptă cînd se lăsa noaptea, iar la lumina lumînării, *doña* Antonia observă că avea ochii roşii...

— Ţi-e rău, fetiţo ? — întrebă cu afecţiune.

— Mă doare tare capul, mamă — răspunse tînăra.

— Asta fiindcă eşti adormită, şi apoi, ai mîncat aşa de puţin !

— Nu ; mă simt cam rău.

— Ai cumva febră ? — spuse mama îngrijorată.

— Nu, — răspunse Manuela, liniştind-o — nu-i nimic, m-am sculat de dimineaţă prea devreme şi într-adevăr am mîncat prea puţin. Am să iau ceva în gură şi mă culc din nou, căci nu mi-e decît somn ; dar am poftă de mîncare şi ăsta e semn bun. Ştii doar că de cîte ori mă scol devreme mi se întîmplă aşa. Şi pe urmă, trebuie să dormim, acum cît se poate, că cine ştie dacă pe drum o s-o mai putem face în tihnă, în compania soldaţilor, — adăugă, zîmbind maliţios.

Biata mamă, acum pe deplin liniştită, servi cina, pe care Manuela o mîncă veselă şi cu poftă, apoi cele două îşi făcură rugăciunile, iar după o lungă discuţie despre pregătirile de călătorie şi noile lor speranţe, bătrîna se retrase în camera ei, alăturată de cea a Manuelei şi separată de aceasta doar printr-un perete subţire.

Tocmai atunci cădea un potop groaznic, una din aversele ţinutului cald, amestecate cu fulgere şi tunete, cînd cerul pare să-şi deschidă toate cataractele pentru a inunda cu ele lumea. Ploaia făcea un zgomot înspăimîntător pe acoperiş, iar arborii livezii, biciuiţi de torent, păreau să se desfacă în bucăţi.

În stradă, apa alerga năvalnic formînd un pîrîu, iar în curte se produsese o inundaţie din creşterea apei şanţurilor şi din şiroaiele de pe acoperişuri.

Doña Antonia, după ce-i recomandă Manuelitei să se îmbrace gros şi să se roage, adormi legănată de zgomotul monoton al ploii.

Nu e nevoie să mai spunem că tînăra nu închise ochii. Era noaptea fugii puse la cale cu El Zarco ; el trebuia să vină negreşit, iar ea avea să-l aştepte pregătită cu hainele şi cu cufărul în care ţinea comoara şi pe care trebuia să se ducă să-l scoată de la rădăcina leandrului. Furtuna neaşteptată o supăra tare pe Manuela. Dacă nu înceta înainte de miezul nopţii, era nevoită să facă un drum foarte neplăcut, şi chiar dacă se oprea pînă atunci, avea să găsească livada transformată în baltă, iar ea o să se ude toată trecînd pe sub pomi. Cu toate acestea, ce nu e în stare să îndure o îndrăgostită, pentru a-şi realiza scopurile ?

Cînd văzu că se făcuse aproape ora stabilită, se sculă în vîrful picioarelor, desculţă, cu capul şi umerii bine acoperiţi de un pardesiu de lînă şi astfel, ridicîndu-şi jupонul de muselină pînă la genunchi, deschise încet uşa camerei ei şi alergă în curte, luminîndu-şi calea cu felinarul orb pe care-l acoperea cu grijă.

Era ultima oară cînd ieşea din casa părintească şi abia dacă îi acordă un gînd bietei bătrîne ce dormea fără grijă încredinţată de dragostea fiicei ei iubite.

De altfel, Manuela, preocupată doar să-şi împlinească fuga, nu făcea altceva decît să se grăbească, iar dacă

inima ei bătea cu violență, era de teama de a nu fi auzită și, astfel, de a da greș cu planul ei.

Din fericire pentru ea, ploaia continua cu toată puterea și nimeni nu putea bănui că ea ar fi ieșit din cameră pe furtuna aceea ; astfel, trecu repede prin livadă, se strecură printre copaci, sări peste șanțul de irigare ce înconjura crîngul unde se afla leandrul, iar acolo, săpînd în grabă, fără a se sinchisi de ploaia care o udase pînă la piele, avînd doar grijă ca felinarul să nu se stingă, scoase cufărul cu comoara, îl acoperi cu șalul și se duse către zid, cățărîndu-se pe rădăcinile arborelui *amate*, pînă la locul unde obișnuia să-l aștepte pe El Zarco.

Abia ajunsese, cînd auzi fluieratul ușor cu care se anunța iubitul ei, iar la lumina unui fulger putu să-l distingă, acoperit cu o pelerină neagră de mușama și sprijinindu-se de zid.

Însă nu venea singur. Îl însoțeau alți trei călăreți, înfășurați ca și el în cîte o pelerină și înarmați pînă în dinți.

— Blestemată noapte ! — spuse El Zarco, îndreptîndu-se spre iubita lui. Mi-era teamă că n-ai să poți veni, viața mea, și că astăzi totul o să dea greș.

— Cum să nu vin, Zarco ! — răspunse ea — doar ai văzut că întotdeauna cînd îmi dau cuvîntul, mi-l țin. Era imposibil să lăsăm pentru altă dată, căci mîine sosește trupa și noi ar fi trebuit să plecăm imediat.

— Bine, ai adus tot ?

— Totul e aici.

— Atunci, vino ; acoperă-te cu pelerina asta — spuse El Zarco întinzîndu-i tinerei o pelerină de mușama.

— Nu-i nevoie, sînt deja udă și nu contează dacă mă mai ud, încă.

— Să nu faci așa ceva, pune-ți-o, ia și pălăria asta... Doamne, dumnezeule ! — spuse, prinzîndu-o în brațe. Sărăcuța de tine ! Ești udă leoarcă !

— Să mergem, să mergem — spuse ea tremurînd ; — ei cine sînt ?

— Sînt prietenii mei, care au venit cu mine în cazul că s-ar ivi ceva... Hai să mergem ; înainte, băieți, pînă nu crește rîul — spuse El Zarco, dînd pinteni calului, pe crupa căruia o așezase, în felul din ținutul cald, pe frumoasa tînără.

Și grupul de călăreți se îndreptă în grabă către marginea tîrgului, trecu rîul care începuse deja să crească și se pierdu printre negurile dese.

Dacă vreun țăran superstițios ar fi văzut trecînd la lumina fulgerelor, desprinzîndu-se parcă din arborii biciuiți de furtună, grupul compact de călăreți înfășurați în pelerine negre, la asemenea oră și pe o astfel de vreme, ar fi crezut desigur că era o patrulă de spirite drăcești sau de suflete chinuite de bandiți ce-și ispășeau păcatele într-o noapte atît de înspăimîntătoare.

XI. RĂPITĂ !

Doña Antonia dormise prost. După primul somn, ce fusese liniștit și greu, numeroasele zgomote ale furtunii pînă la urmă o treziră. Frămîntată de tot felul de gînduri și preocupări din cauza apropiatei călătorii, începu să se răsucească în pat, pradă insomniei și neliniștei.

I se părea că auzise, printre bubuiturile îndepărtate ale tunetelor, printre zgomotele ploii și ale vîntului prin arbori, unele zvonuri ciudate ; dar le atribui propriei ei spaime. Bucuroasă s-ar fi sculat să se ducă în camera Manuelei pentru a sta de vorbă sau să se roage o vreme împreună cu ea ; dar se temu să întrerupă somnul copilei pe care o credea dormind adînc și avînd încă fierbințeală din ziua precedentă.

Așa că, după ce petrecu lungi ceasuri în acea stare chinuitoare, luptînd cu gînduri sumbre și zbuciumate, cu căldura înăbușitoare din camera ei și cu cea pe care i-o provoca agitația insomniei, cînd auzi că furtuna încetă, că arborii păreau să se fi liniștit iar cocoșii începeau să cînte, anunțînd zorii și vremea bună, biata bătrînă sfîrși prin a adormi din nou, pentru a nu se mai trezi decît foarte tîrziu, cînd primele raze ale soarelui pătrunseră prin crăpăturile ferestrei camerei.

Atunci se sculă în grabă și alergă în camera fiicei ei. N-o găsi acolo, văzu patul desfăcut, însă presupuse că se sculase mult înaintea ei și că era prin curte ori la bucătărie. O căută acolo, și, negăsind-o încă, crezu că dăduse o fugă prin livadă să-și cerceteze florile și să vadă stricăciunile furtunii, ba chiar își spuse că rău făcea Manuela expunîndu-se astfel umezelii dimineții după ce se simțise rău cu o zi înainte ; că o să se scuture peste ea apa din pomi și o să-și ude groaznic picioarele în noroiul grădinii, al cărei crîng des era străbătut din toate părțile de șanțuri de irigare și se umplea de băltoace la cea mai mică ploaie.

Într-adevăr, din portocali, *zapote*, mangotieri, și bananieri, cădea o cascadă de apă la fiecare mișcare a crengilor ; lumina soarelui se răsfrîngea ca în mii de diamante în picăturile de apă ce atîrnau de gingașele frunze, iar pirul de pe pămînt era scufundat într-o uriașă mocirlă.

Rău făcea fata că umbla așa prin livadă.

Atunci o strigă s-o dojenească.

Așteptînd însă zadarnic s-o vadă apărînd și neauzindu-i răspunsul, începu să se alarmeze și alergă s-o caute în locurile pe unde obișnuia să umble mai des. Nu era nici pe acolo. Continuă atunci s-o caute și s-o strige în toate direcțiile și, venindu-i brusc o idee, se întoarse în casă să vadă dacă poarta dinspre stradă era deschisă ; dar găsind-o perfect închisă și zăvorîtă, se întoarse în livadă, plină de spaimă, presupunînd că poate fiica ei fusese mușcată de

vreun șarpe și leșinase, ori poate murise în vreun colț al crîngului. Biata bătrînă, palidă ca moartea, cuprinsă de spaimă și neliniște, se afundă în partea cea mai deasă a livezii, fără să țină seama de noroi, nici de buruieni, nici de ghimpi, uitîndu-se peste tot, chemîndu-și fiica în toate părțile, cu vorbele cele mai blînde și mai disperate, cu gîtul uscat, cu ochii ieșind din orbite, abia respirînd, cu inima bătînd să-i spargă pieptul, nebună de durere și de groază.

Dar nimic, Manuela nu se ivea.

— Doamne, Dumnezeule, dar ce-o fi cu fata mea ? — exclamă, oprindu-se și sprijinindu-se de un pom, căci simțea că picioarele i se muiau.

Nimeni nu-i răspundea. Natura își urma indiferentă cursul normal. Soarele strălucea din plin luminînd cerul, limpezit de nori, în frumoasa dimineață de vară, mai senină și mai albastră după o noapte de furtună ; păsările ciripeau vesele în copaci, insectele zumzăiau printre flori și totul părea să capete o nouă viață pe vigurosul pămînt tropical.

Doar biata mamă se sfîrșea, sprijinită de pomi, simțind cum frigul morții îi îngheța sîngele în vine.

După o clipă de îndurerată amorțeală, făcu o sforțare disperată și se tîrî pînă în mijlocul livezii. Acolo îi veni altă idee ; trecînd peste canalul ce înconjura ca un șanț crîngul, de fapt un fel de rond de arbuști în mijlocul cărora se ridica bătrînul leandru înflorit, se îndreptă spre el și, ajungînd acolo, se opri surprinsă. Lîngă trunchi descoperi o groapă ce se umpluse cu apă, iar pe iarbă era aruncată o săpăligă, aceea cu care Manuela obișnuia să sape pămîntul grădinii ei.

Apoi observă că, în ciuda ploii, ramurile mărăcinișului și arbuștilor erau îndoite, de parcă cineva și-ar fi croit drum printre ei.

Se uită cu atenție pe pămînt și, în partea neacoperită de iarbă, distinse urme de pași. O luă în direcția lăsată de

ele, ceea ce era greu pe stratul de verdeață deasă și aspră ce acoperea pămîntul, dar putu să le urmărească pînă la șanț. Pe malurile noroioase ale acestuia și în partea inundată de creșterea apelor de peste noapte, urma se distingea mai șuor ; era urma unor picioare mici, desculțe, ce se îngropaseră adînc în noroi. Cine ar fi putut să umble pe acolo de dimineață dacă nu Manuela ? Și cine ar fi putut să aibă picioarele acelea mici dacă nu tînăra ? Dar de ce venise desculță, mai ales că fusese răcită cu o zi înainte ?

Nefericita mamă se pierdea în ipoteze. Apoi, făcînd cîțiva pași dincolo de fîșia de pămînt inundată de apele șanțului, recunoscu din nou urmele de pași ; erau tot ale Manuelei, care era limpede că o luase în direcția zidului. Într-adevăr, urmele mergeau pînă la zid și se opreau lîngă bătrînele rădăcini ale uriașului *zapote*. Bătrîna urcă cu greu pe ele, parcă împinsă de un groaznic presentiment. Pe zid erau, de asemenea, semne că pe acolo ar fi trecut cineva. Plantele păreau să fi fost călcate în picioare. Tulpinile unora erau rupte. *Doña* Antonia se uită prin acel loc și examină atentă străduța. Văzu atunci, chiar sub locul în care se afla, urmele distincte ale unor copite de cai, ce păreau să se fi oprit aici o vreme și să fi fost mai mulți, pentru că pămîntul era însemnat și răscolit de numeroase urme repetate și grupate.

Lama rece și ascuțită a unui pumnal care i-ar fi străpuns inima nu i-ar fi produs nefericitei mame o mai intensă senzație de durere și de sfîrșeală decît cea pricinuită de această priveliște.

Nu înțelegea nimic, dar toate acestea nu puteau însemna decît ceva îngrozitor. Fiica ei traversînd livada noaptea, îndreptîndu-se către zid, caii opriți acolo, parcă pentru a o aștepta, căci era limpede că nici un bărbat nu mersese cu ea, toate acestea ascundeau o taină de nepătruns, dar înspăimîntătoare pentru biata bătrînă ! Să fi

fugit Manuela cu vreun bărbat ? Să fi fost răpită ? Cine să fi fost răpitorul ?

În slăbiciunea și groaza ei, *doña* Antonia abia dacă putu să-și pună, învălmășite, aceste întrebări, căci se simțea zdrobită, nimicită, rămînînd locului ca prostită, cu ochii ațintiți spre stradă, cu părul vîlvoi, cu inima bătînd s-o înăbușe, mută, fără lacrimi, fără puteri — imagine vie a groazei și durerii.

O ultimă speranță păru însă s-o facă să-și revină. Se gîndi că era imposibil, că tot ce vedea era un vis, ori că toate acele împrejurări nu aveau nimic de-a face cu fiica ei ; că Manuela trebuia să se fi întors în camera ei, și că dacă ar fi fugit trebuia să fi luat cu ea hainele, bijuteriile, sau ceva.

Coborînd în grabă de pe zid, *doña* Antonia se îndreptă, clătinîndu-se ca beată, dar în fugă, spre casă și spre camera Manuelei. Era ca mai înainte, pustie, cu patul desfăcut, cu un cufăr deschis. Nu mai încăpea îndoială, tînăra fugise ; lipsea rochia ei cea mai bună, lipseau cămășile brodate, bijuterile, pantofii ei noi de atlaz, șalurile. Luase cu ea ceea ce putuse să încapă într-o valiză mică.

Nefericită bătrînă, convinsă atunci de nenorocirea ei, se prăbuși pe pămînt și izbucni în plîns, cu strigăte ce ar fi înmuiat și pietrele. După ce trecu această izbucnire a supremei dureri, ieși din casă ca o nebună, fără să se mai gîndească s-o închidă, și se duse la fina ei Pilar, ce locuia aproape, în casa unor unchi, căci era orfană. Abia izbuti să le spună cîteva vorbe din care să înțeleagă că Manuela dispăruse, rugîndu-i să vină cu ea acasă pentru a se încredința.

O însoțiră, într-adevăr, surprinși și speriați și ei, în special frumoasa și blînda tînără, care, la fel ca și nașa ei, nu înțelegea nimic din taina aceea.

XII. SCRISOAREA

Cercetarea străzii şi livezii, făcută chiar de unchii lui Pilar, nu avu alt rezultat decît să confirme suspiciunile *doñei* Antonia. Manuela fugise în braţele unui iubit.

Unchii lui Pilar găsiră lîngă zid, în noroi, pe jumătate ascuns între bălării, felinarul orb ce-i folosise tinerei pentru a se lumina şi pe care-l aruncase acolo cînd fugise.

Mai rămînea acum să cerceteze cine fusese cel sau cei ce o răpiseră pe tînără, iar în privinţa asta nimeni nu îndrăznea să avanseze un singur cuvînt, căci nimeni nu avea pe ce să-şi bazeze nici cea mai mică ipoteză.

Biata mamă, în culmea durerii, îndrăznise să amintească numele cinstitului fierar din Atlihuayán ; dar, în aceeaşi clipă, atît ea cît şi Pilar şi unchii ei exclamaseră cu uluială şi surprindere :

— Imposibil !

— Chiar, aşa imposibil ! — spune *doña* Antonia — ce nevoie avea Nicolás s-o fure pe fată cînd eu i-aş fi dat-o cu toată inima ?... Sînt o proastă, şi numai mîhnirea poate să-mi ierte vorba necugetată. Să mă ierte Dumnezeu ! Nicolás nu mi-ar ierta-o.

— Şi pe urmă, naşă, Nicolás nu era iubit, şi asta ştii foarte bine ; Manuela nu-i putea suferi nici măcar prezenţa. Ar fi trebuit ca atît el cît şi ea să se fi prefăcut că se urăsc pentru ca asta să fie adevărat. Dar de ce o asemenea prefăcătorie ?

— E clar — răspunse *doña* Antonia. Nu, n-are rost să ne mai gîndim la asta. Dar atunci cine, Dumnezeule ?

— Trebuie neapărat să anunţăm autorităţile — spuse unchiul lui Pilar.

În clipa aceea intră în casă un băiat, un ucenic de prin împrejurimi, şi spuse că nişte oameni care mergeau călare împreună cu o femeie îl întîlniseră în zori şi-l opriseră dincolo de Atlihuayán, la începutul coastei muntelui, şi că

doamna, care era tînără, i-a spus să vină la Yautepec să-i ducă o scrisoare mamei ei, explicîndu-i cum arăta casa.

Doña Antonia deschise în grabă hîrtia, care era scrisă cu creionul şi nu conţinea decît aceste scurte cuvinte :

Mamă :

Iartă-mă, dar trebuia să fac ceea ce am făcut. Mă duc cu un om pe care-l iubesc mult, deşi deocamdată nu mă pot căsători cu el. Să nu mă plîngi, pentru că sînt fericită, şi să nu ne urmărească nimeni, fiindcă e inutil.

MANUELA

Auzind aceste vorbe, toţi rămaseră întunecaţi şi muţi, pe feţele lor zugrăvindu-se surpriza şi supărarea pe care le-o făcea o faptă ca a Manuelei, care pînă atunci fusese o bună fiică. Biata mamă scăpă hîrtia din mîini şi rămase o clipă cu capul plecat, cu ochii pironiţi în pămînt, abătută, tăcută, mohorîtă, parcă fără simţiri, pînă cînd, o clipă mai tîrziu, durerea ei izbucni în cumplite suspine. Fina ei şi unchii se grăbiră s-o îmbrăţişeze fără a şti ce să-i spună, totuşi, pentru a-i alina durerea.

— Şi la cine să mă plîng acum ? — exclamă. Sfătuiţi-mă voi, ce să fac ?

— O să ne ducem la prefect — răspunse unchiul lui Pilar. Trebuie ca autorităţile să ia măsuri.

— Dar, ce măsuri ! — răspunse bătrîna — cînd doar vedeţi că pînă şi autorităţile nu îndrăznesc să iasă din sat şi n-au nici trupe, şi nici mijloace de a se face respectate... Sîntem părăsiţi de Dumnezeu ! — adăugă disperată.

— Dar cine ar putea să fie totuşi bărbatul care a luat-o? — spuse Pilar — că eu nu mă dumiresc deloc şi ar trebui să avem măcar o bănuială care să folosească drept indicaţie...

— Iar eu sînt singură, absolut singură ! — exclamă *doña* Antonia, frîngîndu-şi mîinile de durere. Ah, cum au profitat de o nefericită bătrînă, văduvă şi neajutorată !

— Nu chiar atît de singură, nașă, nu ești chiar atît de singură — răspunse cu hotărîre Pilar. Nu te poți bizui oare pe prietenia lui Nicolás ?

— E adveărat, fata mea, îl uitasem în disperarea mea. Îl am pe acest om generos, care chiar ieri îmi spunea că, fără nici un interes față de Manuela, de care era sigur că nu-l iubea, pot să mă bizui pe deplin pe sprijinul lui. Ai dreptate, am să-i scriu imediat.

— Nu-i nevoie — spuse unchiul lui Pilar — încălec eu chiar acum și dau o fugă pînă la Atlihuayán să-l aduc pe Nicolás. Trebuie să ne ajute măcar să desluşim asta.

Bătrînul tocmai se ridica să plece pentru a-și împlini făgăduiala, cînd se auzi zgomotul unui cal pe stradă, și un om descălecă în poarta casei.

Era fierarul din Atlihuayán. Toți se sculară să alerge spre el. *Doña* Antonia le-o luă înainte și abia putu să-i întindă mîinile și să-i spună suspinînd :

— Nicolás, Manuela a fugit !

Tînărul deveni foarte palid și șopti trist, cu un gest de amar dispreț :

— Deci bănuiala mea se adeverește !

— Ce bănuială ? — întrebară cu toții.

Fierarul o conduse pe bătrînă în cameră, și, rămînînd în picioare, spuse :

— Azi-dimineață, foarte devreme, un paznic de lanuri a venit să ne spună, administratorului și mie, că în zori, umblînd prin lanurile de la poalele muntelui, cînd abia încetase ploaia, a dat în coliba lui, în care nu dormise, peste un grup ce se pregătea să iasă și să încalece, și care cu siguranță că se adăpostise acolo de furtună ; dar că, temîndu-se să nu fie oameni răi, nu se apropiase de ei, ci se ascunsese între trestii pentru a-i vedea mai bine. Într-adevăr erau argintați ; patru bărbați și o femeie tînără, foarte frumoasă, ce purta o pălărie cu boruri înguste, împodobită toată cu argint, de care tocmai lega o basma albă, înainte de a încăleca. Datorită acestui răgaz, el putuse să-i recunoască. Pe fată avea impresia c-o văzuse de cîteva ori prin tîrgul ăsta, iar bărbatul, ce părea șeful celorlalți, era El Zarco.

— El Zarco ! — exclamară cu toți îngroziți.

— Chiar el, cel mai temut și mai rău dintre toți bandiții, care, după cum se spune, e tînăr și nu arată rău ! Chiar el a luat-o în brațe pe tînără pentru a o urca pe cal și el însuși părea s-o fi răpit. Imediat s-au îndreptat cu toții, în mare grabă, pe drumul muntelui, fără să-l fi observat pe paznic, care i-a urmărit cu privirea pînă cînd au început să urce, îndepărtîndu-se printre rîpi și mărăcini. Atunci a venit să ne dea de veste. Eu nu știu ce cumplită presimțire am avut și, fără să-mi dau seama de ce o făceam, am încălecat și am venit să văd dacă s-a petrecut ceva nou pe aici... Așa că — adăugă el cu adîncă amărăciune — acum știți și dumneavoastră cu cine a plecat Manuela.

— Ah, cu cîtă dreptate spune să n-o urmărim că e inutil ! — exclamă mînioasă *doña* Antonia, arătîndu-i lui Nicolás biletul, pe care el îl examină cu multă atenție.

— Chiar așa — răspunse tînărul — e absolut inutil. Cine s-ar duce să-l urmărească pe bandit în cartierul lui general, unde are peste cinci sute de oameni să-l apere ? Și, mai ales, pentru ce? Oare n-a plecat ea de bună voie ? Cînd o femeie face acest pas, îl face fiindcă e îndrăgostită de omul cu care pleacă. S-o urmărim înseamnă s-o ucidem și pe ea.

— Aș prefera s-o văd moartă decît s-o știu în brațele unui tîlhar și asasin ca ăsta — spuse hotărîtă *doña* Antonia. Acum nu simt doar durere, e și rușine, și furie... Aș vrea să fiu bărbat și puternică, și vă asigur eu că m-aș duce s-o caut pe nenorocita asta chiar de m-ar omorî ; cu atît mai bine pentru mine ! Un argintat ! Un argintat ! — murmură, înfiorată de mînie.

— Ei bine, doamnă, eu sînt gata să fac ceea ce vreți, deși mi se pare inutilă urmărirea, nu atît din cauza celor

ce-l însoțesc pe El Zarco ci din cauza voinței hotărîte cu care Manuelita l-a urmat. De fapt, n-a fost nici o răpire.

— Dar pot eu să consimt ca fata mea, oricît de nebună de dragoste ar fi ea, să-l urmeze pe un bandit ? Și drepturile mele de mamă ?

— Drepturile dumneavoastră de mamă nu pot fi reprezentate decît de autorități în acest caz, dumneavoastră fiind lipsită de o rudă apropiată — spuse unchiul lui Pilar. Noi o să ajutăm autoritățile, dar e necesar ca ele să fie cele care ordonă. Și credeți că ele se vor măsura cu acești tîlhari, cînd abia se pot face respectate în tîrg ?

— Dar dacă ar vrea... azi sosește cavaleria guvernului.

— Să mergem la prefect — răspunse bătrînul — să-i spunem să vorbească cu șeful trupei ; dar nu uitați că această trupă n-a putut continua alaltăieri urmărirea lui Zarco, care comisese asasinatele de la Alpuyeca, chiar dacă guvernul de la México ceruse cu toată hotărîrea această urmărire.

— E inutil — exclamară toți — e imposibil ; nici prefectul nici soldații n-or să vrea.

În acel moment se auziră trompetele răsunînd în piață. Cavaleria guvernului intra în tîrg cu toată solemnitatea.

Doña Antonia, înnebunită de mînie și durere, ieși în grabă din casă cu intenția de a vorbi cu prefectul.

XIII. MAIORUL

Bietul prefect se afla în clădirea primăriei, îmbrăcat în straie de duminică pentru a primi trupa cu onorurile cuvenite, iar în momentul în care sosi *doña* Antonia, însoțită de unchiul lui Pilar și de Nicolás, care o urmase din respect, era ocupat să privească trupa, prost îmbrăcată și încă mai prost dotată, ce se aduna în piațetă pentru

a se face apelul. O conducea un maior cu o căutătură rea, îmbrăcat într-un fel ciudat, cu uniformă militară ponosită, și pe cap cu o pălărie grosolană, veche și murdară.

După ce termină de făcut apelul, maiorul veni să-l salute pe prefect și să-i pună în vedere, ceea ce era de la sine înțeles pe atunci, că avea nevoie de rații pentru soldați și de furaje pentru cai, fiindcă trebuia să-și continue marșul în aceeași seară.

Prefectul dădu dispozițiile corespunzătoare pentru a obține cele cerute, impunînd tîrgoveților mai înstăriți această sarcină, pe care ei de altfel erau obișnuiți s-o îndure de multă vreme.

Apoi trupa fu încartiruită, iar maiorul și cîțiva ofițeri au fost invitați de prefect să guste un pahar și să mănînce la Prefectură.

Acestea erau obligațiile impuse pe atunci autorităților politice din tîrguri față de acești militari, care nici nu-i apărau pe oamenii pașnici și nici nu îndrăzneau să dea față cu bandiții de care era plin ținutul.

— Ei, domnule maior — întrebă prefectul — ieri și alaltăieri ați făcut treabă bună cu argintații ?

— Strașnică, domnule prefect — răspunse maiorul, netezindu-și mustățile — strașnică de tot ; nu ne-am odihnit nici ziua nici noaptea.

— Și ați reușit ceva ?

— O ! Le-am tras o „fugăreală“ bună argintaților, teribilă. Sînt sigur că multe zile n-au să mai apară în plantațiile de trestie din Cuernavaca. S-au învățat ei minte.

— Ați prins cîțiva, ei ?

— Da : și i-am lăsat agățați pe acolo, de arbori, probabil că mai bălăngăne și acum... la ora asta.

— Dar, au căzut toți ?

— Toți nu, știți și dumneavoastră că e dificil. Lașii ăștia nu atacă decît oamenii fără apărare, dar cînd văd o trupă organizată, ca a mea, fug, se împrăștie.

— Dar El Zarco... căci se zice că El Zarco era cel ce comanda ceata.

— Da, el a fost, dar el e cel mai „fugăreț" dintre toți. Nici măcar nu ne-a așteptat, astfel că atunci cînd am ajuns la Alpuyeca, „nici urmă de El Zarco". Zadarnic am încercat să-l ajungem din urmă. După ce și-a înhățat prada, abia s-a oprit să-și culeagă răniții, apoi a fugit în grabă și n-am putut nici măcar să-i vedem fața. Nimeni, în nici un sat și la nici o fermă din cele prin care am trecut în urmărirea lui, n-a putut să ne dea vreo veste despre el, fie că n-o fi trecut pe acolo, fie că are în toate părțile complici, ceea ce e mai probabil. Fapt este că n-am putut continua înaintarea cu cavaleria mea prin munții ăștia plini de primejdii.

— Dar atunci, domnule maior — întrebă prefectul cu malițiozitate — pe cine ați prins pînă la urmă, căci adineaori mi-ați spus că ați lăsat vreo cîțiva agățați de copaci.

— O, prietene prefect — răspunse militarul fără a-și pierde firea — am luat cîțiva suspecți, de care sînt sigur că erau complicii lor, îi cunosc eu bine pe derbedeii ăștia, nu-și pot ascunde crimele ; fug de noi cînd ne zăresc, se fac albi la față cînd le vorbim și, la cea mai mică amenințare, cad în genunchi, cerșind îndurare. Vedeți și dumneavoastră că astea sînt dovezi, căci, de n-ar fi, de ce ar face toate astea ? Delictul lor îi acuză, ei sînt complicii, cei care le dau de veste bandiților, cei care îi ascund pe drum și care își iau partea din pradă. Pe cîțiva din ăștia și, după cît mi se pare, pe cei mai importanți, i-am lăsat să se învîrtească prin aer... Să fie de exemplu! Nu sînteți de aceeași părere ?

Deci bravul militar împușcase cîțiva nefericiți de țărani și tîrgoveți, la niște simple bănuieli, pentru a nu se prezenta în fața șefului său din Cuernavaca cu mîinile nepătate de sînge.

Perfectul înțelese asta, și de aceea răspunse, insistînd :

— Da, domnule maior, asta a fost întotdeauna bine, dar, în sfîrșit, ce-i cu El Zarco ?

— El Zarco, domnule prefect, trebuie să se afle acum foarte departe de aici ; probabil în districtul Matamoros sau în apropiere de Puebla, pentru a-și împărți prada în deplină siguranță. Nebun să fi fost, să fi rămas prin părțile astea !

— Dar se spune — obiectă prefectul — că-și are sălașul la Xochimancas, la cîteva leghe de aici, și că se sprijină pe mai mult de cinci sute de oameni. Cel puțin așa se spune pe aici, și așa știm noi, căci mult prea des se desprind de acolo cete pentru a ataca fermele și satele. În acest sălaș își păstrează prăzile, acolo-i țin pe ostatici, caii, munițiile; în sfîrșit, se pare, după unele vești pe care le primim zilnic, că trăiesc acolo ca într-o fortăreață, că au acolo chiar și piese de artilerie, chiar muzici și fanfare pe care uneori le iau cu ei în expediții și le folosesc pentru a se distra la petreceri.

— Știu eu, știu eu — răspunse maiorul, oarecum supărat — dar dumneavoastră cunoașteți exagerările vulgului. Toate astea sînt povești ; și-or fi găsit vreodată refugiu acolo, or fi rămas două-trei zile, or fi sunat două-trei tompete, iar frica satelor a inventat restul, căci n-o să negați, domnule prefect, că trăiți morți de frică și că locuitorii ținutului ăsta parcă nici n-ar fi bărbați.

— Dar, pe bună dreptate, domnule maior — spuse prefectul, atins la coarda sensibilă — chiar pe bună dreptate, dacă toate acestea, de care dumneavoastră ziceți că sînt povești, nouă ni se par a fi realități ; dacă vedem trecînd pe drumurile noastre cete de o sută sau două sute de oameni, bine înarmați și călare pe cai buni ; dacă duc în munți în fiecare zi săteni și argați de la ferme, dacă se așează peste tot ca la ei acasă, cum să nu le credem ?

— Păi bine, și dumneavoastră de ce nu vă apărați, de ce nu vă înarmați ?

— Pentru că nu avem cu ce ; cu toții sîntem dezarmați.

— Dar de ce?

— Am să vă spun: aveam arme pentru apărarea tîrgurilor, adică arme ce aparţineau autorităţilor şi arme pe care le cumpăraseră locuitorii pentru propria lor apărare. Chiar şi cei mai săraci aveau puşti, pistoale, *machetes*[1]. Dar a trecut întîi Márquez, cu „reacţionarii", şi a luat toate armele şi caii pe care i-a putut găsi prin tîrg. Cîteva arme au scăpat totuşi, ca şi cîţiva cai, dar după aceea a trecut generalul Gonzáles Ortega, cu trupele liberale, şi a cerut să se adune toate armele şi toţi caii care rămăseseră, astfel că ne-am trezit cu mîinile goale. Apoi, bandiţii doar ce află că are cineva un amărît de cal, că imediat îl şi fură. Cine vreţi să mai cumpere arme şi cai?... Şi apoi, chiar dacă ne-au mai rămas *machetes* şi cuţite, credeţi că o să ne măsurăm cu ei, care au puşti şi carabine bune?

— Păi, omule — răspunse militarul, gîndindu-se — asta e chiar foarte rău, căci aşa oricine îşi poate bate joc de voi. Şi atunci ce faceţi?

— Singurul lucru pe care-l facem e să fugim sau să ne ascundem. Ţinem o sentinelă în turn, în timpul zilei. Cînd bate clopotul de alarmă, familiile se ascund în parohie sau pe unde pot în cele mai dosnice locuri ale livezilor. Oamenii fug, iar autorităţile... ne supunem — adăugă bietul prefect, ridicînd din umeri în semn de ruşine şi de resemnare.

— Ei, drăcia dracului, omule, asta e îngrozitor! — exclamă maiorul luîndu-şi o cupă mare de coniac. Eu n-aş fi conducător aici pentru nimic în lume.

— Păi, eu am demisionat de la prefectură de cincizeci de ori: dar nu-mi primesc demisia, şi cum tot aia e...

— Cum e tot aia?

— Păi e clar: e tot aia dacă există prefect sau dacă nu există; au să spună că e la fel dacă sînt eu ori dacă e altul, şi, între timp, uitaţi-vă la mine, care mă mărginesc

[1] *Machete*, cuţit mare şi greu, folosit pentru tăierea trestiei de zahăr şi pentru apărare (n.t.).

să dau furaje şi raţii trupelor care trec, fără să pot face mai mult, fără să dispun de un singur paznic, nici măcar de un soldat, de nimeni... ascunzîndu-mă noaptea, căci noaptea sîntem expuşi la tot, fiindcă nu putem pune pază, ca ziua, văzîndu-ne de treburile noastre, mereu cu spaima în suflet. Aşa că nu sînt poveşti cele ce vă spunem; nu sînt invenţii ale fricii. Sînt adevăruri pe care vi le va spune toată lumea.

În clipa în care prefectul isprăvea de vorbit, *doña* Antonia, obosită să tot aştepte terminarea conversaţiei, îl rugă pe secretarul biroului să o anunţe, spunînd că are o problemă foarte urgentă de comunicat atît prefectului cît şi maiorului.

— Să intre — spuse prefectul.

Doña Antonia se prezentă plîngînd disperată.

— Ce vi s-a întîmplat, *doña* Antonia? — întrebă cu interes prefectul.

— Ce să mi se întîmple, domnule prefect, o mare nenorocire! Fiica mea a fost răpită azi-noapte.

— Fiica dumneavoastră! Manuelita! Fata cea mai frumoasă din Yautepec! — spuse préfectul, adresîndu-se maiorului, care se făcu numai urechi.

— Da, domnule, Manuela, mi-au răpit-o!

— Şi cine, hai, spune-ne?

— El Zarco — exclamă furioasă *doña* Antonia. Marele hoţ şi asasin!

— Vedeţi, domnule maior? — zise prefectul zîmbind ironic. Nu-i chiar aşa departe, cum credeaţi dumneavoastră; mai e încă pe aici şi fură fete, după ce a furat şi a asasinat în Cañada.

— Dar cum a fost?... spune-ne repede, doamnă — zise militarul, ridicîndu-se.

Doña Antonia povesti faptele pe care le cunoaştem. Nicolás fu chemat să declare ce ştie şi nu mai încăpu nici un fel de îndoială că într-adevăr El Zarco fusese răpitorul.

— Ei bine, acum ce doriţi să se facă?

— Domnule — răspunse bătrîna într-o atitudine rugătoare — să puneţi să-l urmărească pe bandit, să-i ia fata înapoi, iar eu o să vă dau puţinul pe care-l am dacă reuşiţi. S-o aducă înapoi vie sau moartă, dar cît mai repede, domnule. O mai puteţi găsi foarte aproape de aici, la Xochimancas, unde El Zarco îşi are sălaşul. Eu ştiu, domnule prefect, că dumneavoastră nu aveţi nici trupe şi nici oameni de care să dispuneţi pentru aşa ceva ; dar cum se află aici domnul militar cu trupa lui, el poate face acest serviciu dreptăţii şi omeniei.

— Ce spuneţi, domnule maior ? — întrebă cu viclenie prefectul.

— Imposibil, domnule prefect, imposibil ! — repetă el cu hotărîre. Eu am ordin să-mi continui marşul pînă la Cuautla, căci este vorba să escortăm un domn, bun prieten al domnului preşedinte, *don* Benito Juárez, care trebuie să meargă la México. Veţi înţelege că dacă n-am putut continua urmărirea acestui nelegiuit ieri, şi aceasta în urma unui furt şi asasinat, cu atît mai puţin pot să mă ocup de căutarea unei fete pe coclaurile astea... Deh !... Deh !... mai lasă-ne în pace, doamnă, o să se mulţumească şi copila cu banditul, n-ai ce-i face ! Trupa guvernului nu poate pierde timpul umblînd să scape fete frumoase ! Şi pe urmă, eu nici nu cunosc bine locurile astea.

— Dar le cunosc eu — spuse Nicolás — iar dacă domnul prefect dă ordin, cîţiva prieteni de-ai mei şi cu mine am putea însoţi trupa guvernului pentru a o călăuzi şi a o sprijini în cercetările sale.

— Dar dacă flăcăul are cîţiva prieteni care să-l însoţească, presupun că înarmaţi, de ce nu se duce el să-i urmărească ? — întrebă maiorul.

— Pentru că aceasta ar însemna să ne sacrificăm inutil — răspunse Nicolás. Prietenii mei şi cu mine sîntem cel mult zece, iar banditii pe care i-am putea întîlni în Xochimancas trec de cinci sute, ori sînt cel puţin trei sute. Ce-am putea face zece contra trei sute ? Am muri fără

folos. N-ar fi aşa dacă ar merge trupa guvernului, fiindcă are peste o sută de oameni, la care ne adăugăm şi noi, cei care am pleca de aici, bine înarmaţi şi sprijiniţi de trupă, am folosi la ceva. Cunoaştem drumurile pe care am reuşi să-i surprindem pe argintaţi.

— Dar, toată hărţuiala şi strădania asta doar pentru o fată ? — spuse maiorul, care nu se lăsa convins.

— Nu, domnule, — răspunse indignat Nicolás — n-ar fi doar pentru fată, căci s-ar atinge şi alte scopuri de mai mare importanţă. S-ar reuşi lichidarea acestui bîrlog de răufăcători care ţin în spaimă districtul ; s-ar reuşi poate uciderea sau prinderea asasinilor pe care domnul maior i-a urmărit fără folos ieri şi alaltăieri, li s-ar lua şi celelalte prăzi pe care le au acolo sub pază, s-ar elibera oamenii pe care-i ţin de atîta vreme ostatici, iar domnul maior şi-ar îndeplini misiunea, restabilind securitatea în întregul ţinut. Cred că pînă şi guvernul suprem i-ar fi recunoscător.

— Pe mine să nu mă înveţe nimeni datoria mea de soldat — răspunse maiorul cu ochii scînteietori de mînie, înţelegînd că nu putea răspunde altfel argumentelor tînărului. Ştiu eu ce trebuie să fac, iar pentru asta am superiori care-mi ordonă ceea ce cred ei de cuviinţă. Cine eşti dumneata, prietene, să vii aici să-mi impui legi şi să-mi vorbeşti pe tonul ăsta ?

— Domnule, — spuse Nicolás uitîndu-se demn în ochii maiorului — sînt un locuitor cinstit al tîrgului ; sînt conducătorul fierăriei de la ferma din Atlihuayán, iar domnul prefect ştie că am adus nu puţine servicii atunci cînd autorităţile au avut nevoie de mine. Mai mult, sînt un cetăţean care ştie foarte bine că dumneavoastră sînteţi şef al securităţii publice, că trupa pe care o conduceţi este plătită pentru a apăra satele, căci nu e o trupă de linie consacrată exclusiv serviciului militar al Federaţiei, ci este o forţă a statului, trimisă pentru a urmări tîlhari, şi chiar

în acest moment vă oferim ocazia să vă îndepliniţi această misiune.

— Habar n-ai dumneata de toate astea, domnule Cutare, şi nici n-ai de ce să ţipi la mine, ori să-mi citeşti din cărţulie, şi nimeni nu ţi-a dat împuterniciri să-mi vorbeşti pe acest ton. Cine e omul ăsta, domnule prefect ? — întrebă maiorul în culmea furiei, cu mustăţile zbîrlite, punînd mîna pe patul pistolului Colt pe care-l avea legat la centură.

— Băiatul ăsta — răspunse prefectul pălind, căci se temea de vreun act necugetat al soldăţoiului care, ca toţi cei de teapa lui, era foarte obraznic cu oamenii cinstiţi şi paşnici — acest domn este într-adevăr un cetăţean foarte cinstit şi foarte preţuit, care a adus multe servicii oamenilor şi e foarte stimat de toţi.

— Păi toate astea nu-i vor folosi la nimic ca să evite ca eu să-l împuşc — spuse maiorul — am să-i arăt eu ce înseamnă să nu dovedească respect militarilor.

Nicolás îşi încrucişă braţele impasibil şi răspunse fără aroganţă, dar cu accentul lui rece şi mîndru :

— Faceţi ce doriţi, domnule militar ; dumneavoastră dispuneţi de forţa dumneavoastră înarmată. Eu sînt singur, fără arme şi în faţa autorităţilor din localitatea mea ; dumneavoastră puteţi să mă împuşcaţi, nu mă tem, ba chiar mă aşteptam la asta. Era şi firesc ; n-aţi putut sau n-aţi dorit să-i urmăriţi ori să-i împuşcaţi pe banditii pe care era necesar să-i înfruntăm riscînd ceva, şi vă e mult mai uşor să asasinaţi un cetăţean cinstit care vă reaminteşte de îndatoririle dumneavoastră. E clar... Nu va fi o glorie pentru dumnevoastră, dar va fi singurul lucru pe care puteţi şi ştiţi să-l faceţi.

— Deci dumneata crezi că eu mă voi folosi de forţă pentru a pedepsi obrăzniciile dumitale ?

— Aşa cred eu — răspunse Nicolás, tot cu braţele încrucişate şi cu un accent rece şi sigur.

— Păi greşeşti, prietene — strigă maiorul. N-am nevoie de forţă armată pentru a-i pedepsi pe cei care mă insultă. Ştiu să-i pun la punct de la bărbat la bărbat.

— Rămîne de văzut — răspunse Nicolás cu un uşor zîmbet de dispreţ. Ba chiar — adăugă — pe aici, pe lîngă Yautepec, sînt cîteva locuri suficient de singuratice unde aţi putea face dovada curajului dumneavoastră. Lăsaţi-vă aici trupa, încălecăm amîndoi şi mergem împreună să alegem un loc potrivit.

— Deci, dumneata mă sfidezi ? — întrebă militarul, livid de furie.

— Eu accept, domnule maior. Dumneavoastră aţi spus că sînteţi pe deplin capabil să-i pedepsiţi pe cei ce vă insultă, de la bărbat la bărbat şi fără a folosi trupa. Eu accept şi sînt dispus, cu arme egale şi acolo unde nimeni să nu fie favorizat decît de propriul său curaj.

— Bine — spuse comandantul — o să vezi dumneata chiar acum dacă sînt în stare.

Şi ieşind precipitat din cameră, strigă unor soldaţi ce se aflau prin preajmă :

— Hei, sergent, ia-l dumneata pe derbedeul ăsta şi ţine-l la cazarmă cu santinela lîngă el ! Dacă mişcă, ucideţi-l.

— Frumoasă cale de a rezolva lucrurile de la bărbat la bărbat — murmură Nicolás, privindu-l pe maior cu un gest al celui mai adînc dispreţ.

— Ai să vezi dumneata, dacă mai faci pe grozavul, obraznicule !

— Dar, domnule maior, — spuse bietul prefect, interpunîndu-se, într-o atitudine rugătoare, lăsaţi-l pe băiatul ăsta ; e un exaltat, dar e un om de bine, incapabil să comită cel mai mărunt delict.

— Mai taci din gură, domnule, prefectul dracului ! — replică militarul, furios ca un nebun — taci sau te iau şi pe dumneata ! La de-astea chiar că sînteţi buni, ăştia cu autoritatea locală, să le daţi nas nemernicilor. Vezi să

nu mai dau vreun exemplu ! Luaţi-l, luaţi-l — le spuse soldaţilor ce puseră mîna pe Nicolás, care nu opuse nici o rezistenţă, mulţumindu-se să-i spună prefectului :

— Nu vă rugaţi, domnule prefect ; lăsaţi-i să facă ce vor, dar nu vă înjosiţi autoritatea.

Totuşi prefectul înţelegea că militarul, fanfaron şi laş, era capabil să-şi ducă la capăt ameninţările.

Pe vremea aceea şi în acele ţinuturi, astfel de fapte erau, din nefericire, destul de dese. Bandiţii domneau în pace, dar, în schimb, trupele guvernului, cînd era vorba de ucis, ucideau oamenii de bine, cea ce era foarte uşor şi nu prezenta nici un pericol pentru ei, ţara fiind într-atît de răscolită iar noţiunile de ordine şi moralitate într-atît de deformate, că nimeni nu ştia pe cine să mai cheme în ajutor într-o asemenea situaţie.

Autorităţile locale erau de rîsul tîrgurilor, şi oricare milităraş, oricît de mic în grad, îşi permitea să le insulte şi să le umilească.

Nefericitul magistrat din Yautepec nu putu face altceva decît să strîngă sfatul, care se adună, într-adevăr, cu mare teamă, neştiind ce să delibereze. În plus, prefectul trimise imediat veste administratorului de la ferma Atlihuayán, care încălecă repede şi veni în galop la Yautepec, însoţit de principalii angajaţi ai fermei pentru a obţine libertatea cinstitului fierar.

XIV. PILAR

Cît despre *doña* Antonia, încă de la începutul certei dintre Nicolás şi maior, văzînd întorsătura pe care o lua afacerea şi înţelegînd, în sfîrşit, că nu avea nimic de aşteptat de la autorităţi, ba că, dimpotrivă, se va comite o gravă nedreptate, poate chiar o crimă împotriva generosului ei apărător, căzuse într-o asemenea stare de sfîrşeală încît, pentru moment, se crezu că îi venise rău. Nimeni însă nu se preocupă de ea, fiind cu toţii atenţi la desfăşurarea discuţiei.

Cînd soldaţii îl luară prizonier pe Nicolás, biata bătrînă nu găsi nici măcar forţa să se ridice şi să-l urmeze, mărginindu-se să geamă uimită şi părăsită pe o bancă din prefectură.

În sfîrşit, cînd ieşi prefectul, plecă şi ea, însoţită de unchiul lui Pilar şi de vreo cîţiva tîrgoveţi, şi se duse acasă, unde o aştepta tînăra, unchii acesteia şi cîţiva vecini şi vecine interesaţi de nenorocirea ei.

Le povesti în cîteva cuvinte ce se întîmplase, şi, cu puterile sfîrşite de atîta suferinţă, trasă la faţă, obosită, căci nu mîncase nimic de dimineaţă şi se mai şi udase cînd străbătuse livada, făcînd primele cercetări, se aruncă pe pat tremurînd de febră. Fina ei şi acei oameni miloşi îi dădură primele îngrijiri. Dar buna şi frumoasa tînără, imediat ce-i administră doctoriile necesare naşei ei, începu să se ocupe de altceva, ce-o emoţionase pînă în adîncul inimii.

Vestea despre arestarea lui Nicolás fusese pentru ea ca un pumnal. Se simţi străpunsă, dar îşi ascunse cum putu îngrijorarea şi durerea faţă de unchii ei şi de ceilalţi, îşi luă şalul şi, pretextînd că se duce după nişte medicamente, ieşi în stradă.

Încotro mergea ? Nu ştia nici ea ; dar simţea nevoia să-l vadă pe Nicolás, să-i vorbească, să vadă cîţiva oameni, să încerce, în sfîrşit, să-l salveze pe tînărul generos, care de multă vreme era idolul inimii ei, idol cu atît mai iubit cu cît fusese nevoită să-l adore în tăcere şi în prezenţa unei rivale mult iubită de el şi de asemena foarte iubită de ea.

În alte împrejurări ea, blîndă, resemnată din fire, timidă şi emotivă, ar fi murit mai degrabă decît să dezvăluie secretul ce-i desfăta şi-i chinuia în acelaşi timp inima. Dar în acele clipe, cînd viaţa tînărului era în primejdie, iar ea îl presupunea părăsit de toţi în ghearele acelor militari ne-

drepți și fioroși, buna și virtuoasa tînără nu ținu cont de vîrsta ei și nici de sex ; nu-și dădu seama că viața retrasă produsese o izolare în jurul ei ; nu se temu deloc de ce va zice lumea din tîrg ; nu se mai gîndi decît la salvarea lui Nicolás și pentru a o obține ieși din casa nașei ei și se duse în grabă la cartierul general unde aflase că-l închiseseră pe fierar.

Acesta nu se afla închis în nici o celulă, căci cartierul general improvizat se afla într-o casă din tîrg ce nu avea condițiile necesare. De aceea, Nicolás fusese pus într-un vestibul ce dădea în stradă, și acolo era păzit de două santinele, precum și de gardă, ce se afla cazată chiar acolo. Astfel încît, tînăra putu să-l vadă imediat, amestecîndu-se în grupul de oameni ce se apropiase de casă din curiozitate.

Pilar se desprinse de grup și, înaintînd pînă la prizonier, care o observă imediat și se ridică cu gestul de a o primi, nu putu pronunța decît aceste cuvinte, printre suspine înăbușite :

— Nicolás !

Și căzu în genunchi pe pămînt, mută de durere și înecată de plîns.

Nicolás se pregătea să-i vorbească, dar sergentul din gardă interveni și, înduioșat oarecum de tînără, îi spuse :

— Plecați, domnișoară, căci prizonierul este ținut la secret și nu vă poate vorbi.

— Dar el e... îmi este rudă ! — spuse Pilar cu un gest rugător.

— Nu faceți asta — răspunse sergentul — nu-i puteți vorbi ; îmi pare rău, dar acesta e ordinul.

— Doar un cuvînt, atîta doar. Aveți milă, lăsați-mă să-i spun doar o vorbă !

— Nu se poate, fetițo ! — spuse sergentul — pleacă ; dacă vine maiorul poate să te lovească, mai bine du-te...

— Să mă omoare — spuse ea — dar să-l salveze pe el !

Aceste cuvinte, ce ajunseră la urechea lui Nicolás, foarte clare și distincte, îi dezvăluiră întregul adevăr despre ceea ce se petrecea în sufletul frumoasei tinere, fiind pentru el ca o strălucitoare rază ce ilumina norii întunecați care-i învăluiseră spiritul. Pilar îl iubea, și ea știa să iubească ! Deci el fusese îmbătat multă vreme de aroma ucigătoare a florii veninoase, lăsînd indiferent la o parte modesta floare ce-i putea da viață.

Ce fericire s-o afle ! Dar ce îngrozitoare nenorocire s-o afle în clipa aceea, poate ultima a vieții lui, căci Nicolás nu se îndoia că maiorul avea să-și săvîrșească răzbunarea pe drum în aceeași seară ! Umilirea militarului fuse atît de crudă și de rușinoasă, încît nu i-o putea ierta, iar răzbunarea era cu atît mai sigură cu cît, pe vremea aceea, nu exista vreo teamă care să-l oprească, acest tip de abuzuri și crime fiind la ordinea zilei.

Toate acestea trecură prin capul lui Nicolás ca un vîrtej ; era peste puterile lui, oricît de mari ar fi fost ele, avînd chiar un caracter de bronz, ca al lui, călit în focul tuturor suferințelor. Nu mai vru să vadă nimic ; își acoperi fața cu mîinile, parcă pentru a nu lăsa să se vadă două lacrimi ce i se iviseră în ochi. Dar după ce trecu clipa cumplitei crize, se ridică din nou s-o vadă pe Pilar. Aceasta, împinsă blînd de sergent, se îndepărta de corpul de gardă, dar întorcea des capul căutîndu-l pe Nicolás. În una din aceste clipe, Nicolás îi mulțumi, punîndu-și mîna pe inimă și făcîndu-i semn să se îndepărteze. Ar fi vrut să-i spună prin gestul lui cît se bucura știindu-se iubit de ea și s-o asigure că în clipa aceea o dragoste profundă și tandră îi răsărise în inimă pe cenușa nesănătoasei lui iubiri din trecut !

Dar oamenii aceia curioși, soldații, îl împiedicaseră s-o exprime, și mai mult decît toate îl împiedicase supriza, zăpăceala, s-ar putea spune chiar fericirea lui. Astfel deci căzu din nou, sfîrșit, pe banca de piatră unde-i dăduseră voie să se așeze și se lăsă pradă unor adînci și amare gînduri.

Între timp, Pilar nu se odihni nici o clipă. Se duse să-l vadă pe prefect, pe care-l găsi chiar cu consilierii, cu primarul și cu lucrătorii de la fermă, deliberînd asupra a ceea ce trebuia făcut pentru a evita ca Nicolás să fie luat prizonier. Tînăra li se înfățișă plîngînd, îi rugă să nu-l părăsească cu nici un preț pe Nicolás, și, dacă era posibil, să-l însoțească în timpul marșului, căci poate asta ar fi evitat comiterea unei crime în drum, și nu se retrase decît numai cînd o asigurară cu toții că, dacă nu vor reuși să-l elibereze imediat, vor însoți trupa.

Apoi se întoarse acasă și pregăti ceva de mîncare ; o duse ea însăși lui Nicolás, și avu grijă s-o încredințeze sergentului care-i vorbise înainte și căruia îi strecură și o monedă în mînă, rugîndu-l să-i spună prizonierului să n-aibă grijă, că vor veghea asupra lui.

Nicolás înțelese că tînăra făcuse o mie de demersuri în favoarea lui, dar care fuseseră aceste demersuri, în ce fel și cine veghea pentru el ? Asta nu știa și nici n-avea nevoie să știe. Din clipa aceea, ceva asemănător încrederii într-o ființă divină își făcu loc în sufletul lui. Exista un înger care-l apăra și, deși fierarul știa că Pilar era o fată modestă, slabă, timidă, fără relații puternice, ceva îi spunea în sinea lui că fata aceea, inspirată de dragoste, se transformase într-o femeie puternică, îndrăzneață și bogată în resurse.

Așadar, însuflețit de acea siguranță interioară, nu se mai temu pentru viața lui ci se încredință sorții, încrezător și liniștit.

Abia își încheiase aceste cugetări liniștitoare și apucase să mănînce ceva, cînd în cazarmă sună încălecarea iar trupa se pregăti de drum.

Ceva mai tîrziu, îi aduseră lui Nicolás un cal pricăjit și prost înșeuat, îl puseră să-l încalece și să se așeze între rînduri. Se formă apoi cavaleria, iar maiorul, aproape beat, postîndu-se în fruntea trupei, ieși din sat uitîndu-se încruntat la numeroasele grupuri de persoane ce se înghesuiau pe străzi pentru a-și arăta interesul în favoarea tînărului fierar, care mergea liniștit printre dragoni.

Nicolás o căuta cu dor printre acele grupuri pe frumoasa copilă, și, negăsind-o, fruntea i se adumbri. Dar cînd trupa ajunse la marginea satului, intrînd pe drumul ce ducea la Cuautla printre ferme, se întîlniră cu un grup de călăreți, compus din prefect, consilieri, administratorul de la Atlihuayán, angajații lui și alți oameni bine înarmați. În apropiere de ei, în poarta unei colibe, la marginea unei livezi mari, se aflau Pilar și unchii ei. Frumoasa tînără avea ochii înroșiți, dar părea liniștită și încercă să zîmbească zărindu-l pe Nicolás și luîndu-și rămas bun de la el, parcă spunîndu-i : „pe curînd“.

Nicolás, văzînd-o, nu se mai gîndi la situația lui, simți doar amețeala iubirii, zvîcnirea sîngelui ce-i năvălea în inimă și-i împăienjenea privirea cu o dulce beție. Se înroși, o salută pe Pilar cu pasionată dragoste, și întoarse de cîteva ori capul pentru a-i mai arunca o privire de adorație și recunoștință. Acum o iubea adînc ; dragostea îi răsărise în suflet, unde-și implîntase adînci rădăcini. În trei ore trăise o viață de trei ani, și-și populase imaginația înflăcărată cu toate visurile unei fericiri retrospective și ratate.

Cît despre Pilar, ea nu-și mai ascundea sentimentele din clipa în care ele izbucniseră cu prilejul cumplitului pericol pe care-l înfrunta Nicolás. Să-l salveze era acum singurul ei scop, puțin îi păsa de rest.

Teribilul maior, care, după cum s-a putut înțelege, era cum nu se poate mai invidios, se alarmă văzînd cavalcada ce părea să-l aștepte într-o atitudine amenințătoare, și, dînd pinteni calului, se apropie de prefect.

— Ei, domnule prefect, ce-i cu atîta lume aici ?

— Vă așteaptă pe dumneavoastră — răspunse funcționarul.

— Pe mine ? Și de ce ?

— Să vă însoțească, domnule, pînă la Cuautla.

— Să mă însoţească ? Şi în ce scop ?

— În acela de a da seamă de conduita acestui băiat, pe care-l duceţi dumneavoastră prizonier, faţă de autorităţile cărora îl veţi prezenta.

— Şi ce autorităţi sînt astea, domnule prefect ?

— Dumneavoastră trebuie să ştiţi — răspunse sec prefectul, ce părea mai hotărît, sprijinit cum era acum, de numeroşi oameni bine înarmaţi. Eu ştiu doar că aici sînt întîia autoritate politică a districtului, şi că în acest district nu am alt superior cu privire la atribuţiile mele. Domnul judecător de primă instanţă este şi el întîia autoritate a districtului în domeniul juridic ; el se află aici fiindcă este prezent şi domnul primar. Astfel încît, avînd în vedere că dumneavoastră aţi luat prizonier pe un cetăţean care, într-un fel sau altul, ar trebui supus jurisdicţiei noastre, este limpede că vreţi să-l prezentaţi în faţa unei autorităţi superioare nouă, iar noi ne vom înfăţişa, de asemenea, autorităţii respective pentru a o informa despre toate şi despre ce va mai fi nevoie.

— Dar ştiţi dumneavoastră că eu am puterea să fac ceea ce fac ? — spuse militarul, dorind să iasă din cleştele în care-l strîngeau argumentele prefectului.

— Nu, nu ştiu — răspunse acesta —, dumneavoastră n-aţi avut bunătatea să-mi arătaţi vreun ordin care să prevadă aşa ceva, şi nici mie nu mi s-a comunicat nimic de către guvernul statului, care îmi e superior. Dacă dumneavoastră aveţi vreun ordin... puteţi să mi-l arătaţi.

— N-am de ce să-ţi arăt dumitale nici un ordin — răspunse militarul cu dispreţ. Eu nu primesc ordine decît de la şefii mei, şi nici nu trebuie să dau seama de conduita mea decît în faţa lor.

— De aceea mergem, să-i vedem pe şefii dumneavoastră — răspunse prefectul cu hotărîre.

— Păi, nu-i nevoie să mă însoţiţi, căci şefii mei nu sînt la Cuautla, sînt la México.

— Atunci o să mergem la México — insistă prefectul, secundat de administratorul de la Atlihuayán, care repetă şi el :

— Da, domnule, vom merge la México !

— Şi dacă eu nu permit ?

— Dumneavoastră nu ne puteţi împiedica să vă urmăm trupa. Eu sînt prefect în Yautepec, cu mine vine Consiliul şi mai mulţi cetăţeni cinstiţi şi paşnici, cu ce drept ne-aţi putea împiedica să mergem unde mergeţi şi dumneavoastră ?

— Dar ştiţi că a început să mă plictisească farsa asta şi că i-aş putea pune capăt ?

— Puteţi face ce doriţi ; noi vom face atunci ceea ce trebuie.

Maiorul era furios. Trimise ordin cavaleriei să se oprească şi discută o vreme cu căpitanii săi. Ar fi vrut poate să comită un abuz, dar nu era uşor ca acesta să rămînă nepedepsit. Prefectul era acolo, împreună cu Consiliul, cu angajaţii fermei Atlihuayán şi cu numeroşi cetăţeni pe cai buni şi înarmaţi bine. Într-o clipă li se puteau alătura alţii, chiar şi fără arme, iar lucrurile puteau lua o întorsătură cumplită.

Maiorul se hotărî deci să suporte acest afront, dar nu să-l elibereze pe Nicolás. Reveni la grupul unde se afla prefectul şi-i spuse :

— Aşa e că dumneavoastră aţi venit să-mi luaţi prizonierul, omul ?

— Nu, domnule — răspunse prefectul — v-am mai spus că scopul nostru este să vă urmăm pînă la Cuautla sau pînă la México şi nu ne veţi putea acuza de nici un fel de agresiune.

— Mai bine aţi fi dovedit rezistenţa asta în faţa banditilor, aşa cum o arătaţi faţă de trupele guvernului !

— Ba am dovedi-o — răspunse indignat prefectul — dacă trupele guvernului, în loc să-i urmărească pe bandiţi, căci pentru asta sînt plătite, nu s-ar ocupa cu urmărirea

oamenilor de bine. Vi s-a oferit ajutorul oamenilor de aici pentru a-i urmări pe argintaţi şi dumneavoastră nu l-aţi vrut, şi tocmai acesta e delictul pentru care-l ţineţi prizonier pe acest om cinstit.

— Bine, bine — spuse comandantul — o să mai vedem noi cine are dreptate ; urmaţi-mă pînă unde vreţi, că mie mi-e totuna...

Şi comandă continuarea marşului.

Prefectul îl urmă alături de coloana cavaleriei, dar Nicolás era de acum sigur că nu i se va mai întîmpla nimic.

Merseră aşa toată seara, iar cînd se înnoptase de-a binelea ajunseră la Cuautla, unde prefectul din Yautepec se duse să vorbească cu colegul său din districtul Morelos şi să-şi pună în joc toate relaţiile pentru a obţine eliberarea fierarului.

Maiorul ceru un proces extraordinar la Cuernavaca, acuzîndu-l pe tînăr ca pe un om periculos pentru liniştea publică, înfăţişînd cele întîmplate la Yautepec ca pe o răzvrătire şi dîndu-şi aere de salvator energic, dar prefectul din Yautepec şi Consiliul, precum şi autorităţile din Cuautla se adresară guvernului statului şi guvernului federal, iar administratorul de la Atlihuayán, stăpînului fermei şi prietenilor lui din México, povestind cele întîmplate. Se încrucişară numeroase note, informări, recomandări, şi se cheltui cerneală şi bani pentru clarificarea problemei. Nicolás rămase prizonier la cazarma trupei, care încă mai aştepta ordine să-l escorteze pe prietenul preşedintelui. A treia zi, sosi însă o directivă a Ministerului de Război, care îl punea în libertate pe tînărul fierar şi-i ordona maiorului să se prezinte la México pentru a da seama de purtarea lui.

Toate aceste încurcături şi nereguli erau frecvente în acele vremuri de război civil şi confuzie.

Astfel deci, în răpirea comisă de El Zarco, rezultase doar grava boală a bietei mame şi arestarea fierarului din Atlihuayán, deplasarea autorităţilor din Yautepec, multe

comunicări, mult drum bătut, multe lacrimi, dar delictul rămăsese nepedepsit.

E adevărat că rezultase şi fericirea a două inimi bune ; era singura rază de soare ce lumina acel tablou al dezordinii, viciului şi mizeriei.

XV. FRUMOASA IUBIRE

Abia eliberat, Nicolás zbură spre Yautepec. Ce se petrecuse acolo în scurtul timp cît lipsise ? Tremura cînd se gîndea ! Ţinut cu stricteţe în izolare de cînd ieşise din tîrg pînă cînd fusese pus în libertate, nu putuse afla nimic despre soarta *doñei* Antonia şi nici despre Pilar ; dar imediat ce se întîlni cu cîţiva oameni din Yautepec, care se grăbiseră să-i vorbească, află că nefericita mamă a Manuelei, prea slabă pentru a rezista atîtor lovituri, căzuse la pat, pradă unui puternic acces de febră cerebrală. Era foarte posibil ca biata bătrînă să fi murit. Şi Pilar ? Fără îndoială că buna şi frumoasa tînără îi acordase toate îngrijirile naşei ei, era sigur că nu se dezlipise nici o clipă de patul bolnavei care, părăsită atît de josnic de fiica ei, se afla totuşi înconjurată de oameni blînzi şi miloşi, dar mai ales de acel înger, care, mai mult decît fină, părea să-i fie adevărată fiică, moştenitoare a virtuţii, înţelepciunii şi nobilului ei caracter.

Dar din sînul acelei familii pe care o improvizase nenorocirea, de lîngă patul bătrînei muribunde, lipsea un bărbat, un sprijin, o forţă care să aducă alinare celorlalţi şi să facă faţă nevoilor pe care totdeauna necazul le sporeşte. Iar acest bărbat cine putea fi, dacă nu Nicolás, omul pe care virtuoasa doamnă îl alesese drept ginere, pe care-l iubise ca pe propriul ei fiu, şi care, la rîndu-i fiind orfan din copilărie, îşi revărsase asupra ei toată dragostea unui

fiu ? Cît l-o mai fi căutat bătrîna în delirul ei ! Cum i-o fi invocat şi Pilar numele în tăcere, dorind să-l vadă alături de ea în acele clipe de cumplit necaz ! Acest ultim gînd era, în toată îngrijorarea lui, ca o picătură de nectar ce-i cădea pe inima prea plină de amărăciune.

De la plecarea lui din Yautepec, prizonier şi ameninţat cu moartea de militarul insolent şi abuziv, Nicolás nu făcuse altceva decît să se gîndească la cele două fiinţe dragi lui, *doña* Antonia şi Pilar, iar sufletul lui agitat trecea fără încetare de la nenorocirea bietei femei la iubirea frumoasei fete, iubire cu atît mai frumoasă cu cît se dezvăluise dintr-o dată şi asta tocmai cînd pentru el se întunecaseră toate orizonturile vieţii.

Astfel că, în zilele din urmă, îndrăgostitul tînăr abia dacă luase seama la tot ce se petrecea cu el, la starea în care se afla, la izolarea în care era ţinut, la miile de necazuri ale închisorii, ori chiar la pericolul unei hotărîri defavorabile privind demersurile făcute pentru a-l elibera.

Doña Antonia şi Pilar constituiau unica lui preocupare, şi a nu le vedea pe cele două persoane, care pentru el cuprindeau toată lumea, îi provoca nerăbdare, o nerăbdare ce ajungea pînă la disperare.

Cît despre Manuela..., îi dispăruse complet din memorie. Fierarul, ca toţi oamenii de mare caracter, era orgolios, iar dacă în ultimele zile mai arătase încă o oarecare afecţiune faţă de dispreţuitoarea tînără, dacă în inima lui nu părea să se fi stins încă focul vremurilor trecute, aceasta fusese doar pentru că *doña* Antonia aţîţa permanent cu suflul speranţelor ei acel jar aproape transformat în cenuşă.

Nicolás însă înţelesese, cu multe luni în urmă, că era un om ce nu putea fi acceptat de inima Manuelei. Mai mult : cu perspicacitatea lui firească, cu acea uşurinţă a intuiţiei pe care o au îndrăgostiţii modeşti, ghicise, analizînd amănunt cu amănunt, întorcîndu-se trist de la Yautepec în fiecare noapte, sterilele şi de fiecare dată mai re-

cile lui întîlniri cu tînăra, că aceasta simţea faţă de el nu numai dispreţ ci şi repulsie. Acum, să ne înţelegem bine : expresiei unui astfel de sentiment, care chiar pe un chip frumos este aspră şi neplăcută, nu-i putea rezista un suflet mîndru ca acela al lui Nicolás. Dacă ar fi fost unul din acei băieţi proşti şi îngîmfaţi ce interpretează mereu gesturile şi cuvintele femeilor pe care le iubesc în sensul cel mai puţin defavorabil lor ; dacă ar fi fost unul din acei oameni răzbunători şi tenaci care fac din suferinţă un mijloc de a învinge şi de a se răzbuna ; dacă, în sfîrşit, ar fi fost unul din bătrînii libertini pentru care dorinţa este o platoşă ce-i face invulnerabili şi pentru care posesiunea cu orice preţ este unicul scop al iubirii lor senzuale, Nicolás ar fi rămas ferm în intenţiile lui, susţinute de sprijinul mamei, sprijin important pe lîngă o fiică, oricît de potrivnică s-ar arăta aceasta.

Nicolás era însă un bărbat de alt soi. Indian, muncitor modest, el avea totuşi conştiinţa demnităţii şi forţei lui. Ştia bine că valora, ca bărbat şi pretendent, suficient pentru a fi iubit de Manuela. Cinstea lui curată îi conferea un titlu; poziţia lui, deşi mijlocie, independentă şi obţinută mulţumită propriei lui munci, îl înnobila în ochii ei ; iubirea lui sinceră, pură, ce aspira la demnitatea conjugală şi nu la plăcerile trecătoare ale dorinţei materiale, îl făceau s-o preţuiască şi să o stimeze, ca pe o comoară pe care trebuia s-o păstreze intactă.

Pe scurt, el iubea blînd, cu supunere, dar cu consideraţie, cu pasiune poate, dar şi cu demnitate, iar compromiterea respectului şi demnităţii în vreun act de umilire i-ar fi părut degradarea caracterului lui şi călcarea în picioare tocmai a acelui sentiment pe care-l situa atît de sus.

Astfel deci, imediat ce Manuela, îndrăgostită cum era de alt bărbat şi crezînd de cuviinţă să-şi scoată vălul prefăcătoriei, începu să-i arate lui Nicolás o asprime de care acesta îşi dădu imediat seama, care creştea din zi în zi şi, pînă la urmă, se transformă într-o evidentă atitudine de

respingere, Nicolás începu să se simtă profund atins în orgoliul lui de bărbat și de îndrăgostit, gustînd din plin amărăciunea de neîndurat a umilinței. Dragostea lui, și așa destul de șubrezită de capriciile anterioare, nu putu rezista ultimei încercări, și se topi repede din inima lui. Afecțiunea *doñei* Antonia, o licărire de speranță și obiceiul pe care-l luase de a o vedea pe tînără în fiecare zi o mai păstrau puțin, după cum am văzut ; dar, aflînd că femeia pe care o crezuse insensibilă în ceea ce-l privea, dar cinstită, fugise cu odiosul bandit al cărui nume era spaima ținutului, mai întîi o surpriză dureroasă, urmată de un sentiment de dispreț puseră stăpînire pe sufletul lui.

Apoi, disprețul se transformase, examinînd perversitatea caracterului Manuelei, într-un sentiment de alt gen.

Era repulsia, însă o repulsie inspirată de urîțenia sufletului ; apoi, o mare veselie îi inundă inima.

El, Nicolás, sărmanul fierar din Atlihuayán, scăpase de monstru. Iubise un demon crezîndu-l înger. Azi, văzîndu-se eliberat de el, se rușina de orbirea lui din primele zile și se felicita că cerul sau norocul îl salvaseră de pericolul de a se fi unit cu acea creatură, sau cel puțin de nefericirea de a continua s-o iubească, ceea ce ar fi fost îngrozitor pentru el, dat fiind caracterul lui mîndru și foarte pătimaș.

Departe de toate acestea, și ca o compensație din cele mai plăcute, chiar în clipele în care spiritul îi rămăsese pe de-a-ntregul eliberat de ultimele neguri pe care le-ar fi putut lăsa acel sentiment, cînd liniștea îi revenise în suflet, liniștea pe care nu fusese de-ajuns s-o tulbure nici indignarea ce-l cuprinsese, văzuse apărîndu-i în fața ochilor o nouă imagine, mai frumoasă și mai blîndă decît cea care dispăruse, și simțise, înțelesese, că într-adevăr acesta era îngerul bun al vieții lui. Nu se putea altfel ; iubirea lui Pilar se dezvăluise într-un moment solemn și decisiv, fără interes și fără speranțe, cu toate acele trăsături ale abnegației, ale generosului sacrificiu, eroicei hotărîri ce trebuie să fie calitățile unei iubiri extraordinare. Cum să nu se

simtă pe loc subjugat de o dragoste atît de puternică ? Nicolás nu numai că simți pătrunzîndu-i în suflet, ca o cascadă de foc, acea dragoste nouă și luminoasă, ci fu încercat și de ceva ca o remușcare, ca o rușine de a nu fi deschis mai devreme ochii asupra acestei fericiri, de a nu fi ghicit afecțiunea pe care o inspira și care, fără îndoială, trăise ascunsă lîngă el, apărîndu-l, învăluindu-l într-o atmosferă de simpatie și de dragoste. Iar el, cum o mai făcuse să sufere pe frumoasa și modesta tînără cu aparenta lui galanterie față de Manuela ! Poate o ofensase vreodată, poate fusese crud, fără să vrea, rănind delicatețea acelei inimi tandre și blînde ca o mimoză senzitivă !

Această idee îl făcea să apară în proprii săi ochii inferior iubitei lui de azi, dar nu era vorba de acea inferioritate ce umilește ci de inferioritatea credinciosului față de zeul său, sentiment ce înviorează și sporește dragostea, căci o completează cu admirația și recunoștința.

Astfel de gînduri ocupară sufletul lui Nicolás pe drumul de la Cuautla la Yautepec, pe care-l străbătu nerăbdător în galopul calului, traversînd pădurea de *catzahuates* [1] și fermele de la Cocoyoc, Calderón, și San Carlos ce mărginesc cîmpia pitorească. În sfîrșit trecu rîul, traversă străduțele, abia stăpînindu-și bătăile inimii și descălecă în poarta casei *doñei* Antonia. Ce vești avea să primească ?

XVI. IUBIRE CURATĂ

Cînd Nicolás pătrunse în casa *doñei* Antonia se întunecase. La zgomotul pașilor lui, o femeie îi ieși în întîmpinare și, de cum îl recunoscu, la lumina slabă a apusului în care abia se puteau desluși lucrurile, se aruncă în brațele lui, suspinînd.

[1] *Catzahuate*, arbore specific mexican (n.t.).

Era Pilar.

Nicolás, simțind-o la pieptul lui pe femeia atît de mult iubită acum, aproape ameți de pasiune și de plăcere. Era prima dată în viață cînd descoperea o asemenea fericire, el, care pînă atunci nu gustase decît din drojdia amară a deziluziei ; el care, niciodată iubit, s-ar fi considerat fericit doar cu o singură privire de simpatie, acum se revărsa asupra lui, într-o explozie de dragoste, toată fericirea pe care înainte nici măcar n-ar fi îndrăznit s-o viseze.

Iar ea era acolo, preafrumoasa tînără ce-i stăpînise gîndurile în zilele de închisoare și nopțile de insomnie ; îi simțea frumoasele brațe de fecioară înlănțuindu-i gîtul, inima ei îndrăgostită bătînd lîngă inima lui ce nu mai bătea decît pentru ea, lacrimile umezindu-i mîinile și răsuflarea scăldîndu-i chipul ca un dulce balsam. Nicolás nu putea vorbi. Era prada unei emoții înrobitoare ce-l paraliza.

În sfîrșit, după ce-o strînse în brațe pe tînără cu o izbucnire de dragoste mai grăitoare decît zeci de declarații, îi spuse, sărutînd-o pe frunte :

— Pilar, iubita mea ; acum nimeni și nimic nu ne va despărți. Îmi pare doar rău că n-am știut înainte unde-mi era fericirea ; dar în sfîrșit, binecuvîntez pînă și pericolele prin care am trecut, căci datorită lor te-am putut întîlni.

Pilar, ca orice femeie, chiar copleșită de dragoste și de fericire cum era, nu putu să nu încerce un vag sentiment de teamă și gelozie. Nu era încă destul de sigură că din inima lui Nicolás dispăruse complet vechea dragoste pentru Manuela, ba poate că toate cele petrecute o făcuseră chiar să sporească. Așa că, uitîndu-se timid în ochii fierarului, îndrăzni să-l întrebe, cu un glas în care se ghicea teama de a pierde acea desăvîrșită fericire :

— Dar e sigur, Nicolás ? Mă iubești ca pe Manuela ?

— Ca pe Manuela ? — întrerupse Nicolás cu vehemență. O, Pilar, nu-mi pune întrebarea asta dureroasă. Cum poți compara iubirea pe care ți-o arăt, și pe care o simt, cu afecțiunea pe care am avut-o pentru acea nefe-

ricită ? A fost un sentiment de care acum îmi e rușine. Nici nu știu cum m-am putut înșela atît de îngrozitor și nici n-aș reuși să-ți explic ce se petrecea cu mine. Poate că aerele, răceala ei mă exaltau și mă făceau să mă încăpățînez ; dar dacă e să-ți spun, într-adevăr, ceea ce simțeam, cînd, de unul singur, departe de aici, începeam să gîndesc, cercetîndu-mi inima, îți mărturisesc că aceea nu era iubire, nu era dragostea curată și înflăcărată pe care mă faci tu să o simt acum, ci un fel de boală de care doream să mă vindec, era ca un capriciu în care intra amorul meu propriu, dar nu fericirea. Și aș mai vrea să-ți spun, chiar dacă nu mă crezi, că în ultimele zile nici măcar acest capriciu nu mai exista, căci afecțiunea dispăruse ; Manuela nu mă mai impresiona ca la început, iar dacă n-ar fi fost bătrîna, care se încăpățîna s-o convingă că trebuia să se mărite cu mine, dîndu-mi să înțeleg că pînă la urmă va reuși, să nu-mi pierd speranța și să contez pe sprijinul ei, sincer îți spun că aș fi sfîrșit prin a o urî pe Manuela, sau cel puțin prin a o uita, și aș fi încetat să mai vin în casa asta.

— Dar nașa mea ?... Și eu ?... La noi nu te gîndeai ? — întrebă Pilar ca și cum s-ar fi plîns.

— O, da — răspunse Nicolás — doamna, biata bătrînă merita toată dragostea mea... Cît despre tine, Pilar, trebuie să-ți mai spun ? Nici nu îndrăzneam măcar să visez că aș putea să fiu iubit de tine ; înțelesesem cît de fericit ar fi omul pe care l-ai iubi ; îmi ridicasem pînă la tine ochii plini de speranțe, dar îi lăsasem din nou în jos cu tristețe, gîndindu-mă că nici n-aveai de ce să mă iubești. Mi se părea că pentru mine ești mai sus decît Manuela. Și pe urmă, să mă gîndesc la tine, să-ți vorbesc, după toate fasoanele Manuelei, îndurate în prezența ta, mi se părea nedemn. Dacă aș fi ghicit !... Așa că vezi deci, că nu de acum, cu mult înainte, afecțiunea pentru Manuela se terminase. Te mai îndoiești ? Crezi că dragostea ce ți-o port, care a crescut în atît de puține zile cu ani întregi, seamănă cu sentimentul pe care l-am nutrit pentru acea nefericită,

sentiment care acum s-a transformat într-un înspăimîntător dispreț ?...

— Nu mă mai îndoiesc. Nicolás, nu mă mai îndoiesc — spuse tînăra, strîngînd mîinile fierarului între ale ei. Și chiar dacă m-aș îndoi — adăugă suspinînd — fericirea mea este chiar în iubirea pe care o simt pentru tine de multă vreme, pe care am păstrat-o în adîncul inimii, pe atunci fără speranță, sporită pe zi ce trecea de durere și gelozie, și pe care n-am putut-o arăta decît în clipa în care te aflai în pericol, iar eu eram cît pe ce să-mi pierd mințile. Eu nu puteam spera să mă iubești. Dimpotrivă, eram sigură c-o iubești pe Manuela mai mult ca oricînd, poate tocmai pentru că o pierduseși pentru totdeauna ; dar n-am mai fost stăpînă pe mine, nu mi-am mai ascultat decît inima.

— Dar, copilă — spuse Nicolás cu un ton de reproș — m-ai judecat greșit, poate pentru că nu-mi cunoșteai bine caracterul. Ca s-o mai iubesc încă pe Manuela, după tot ce a făcut, ar fi trebuit, în primul rînd, s-o fi iubit cu adevărat, și ți-am spus adineauri că nu era așa, apoi ar fi trebuit să fiu un om vulgar, iar eu, chiar modest, chiar un simplu muncitor, chiar așa indian fără carte, și fără alte exemple, pot să te asigur că nu sînt vulgar, că mă simt incapabil să prețuiesc un lucru nedemn, iar pentru mine prețuirea este chiar temeiul dragostei. Eu să fi continuat să iubesc o femeie pierdută ce se lasă răpită de un asasin, de un tîlhar ? Imposibil, imposibil ! Din tată în fiu, în familia mea de indieni, ne-am transmis mîndria și cinstea, care de atîtea ori mi-au fost aruncate în față ca un defect și care mi-au adus destui dușmani. Noi am fost săraci, foarte săraci, dar odată am să-ți povestesc cum strămoșii mei, în munții lor sălbatici, în colibele lor sărăcăcioase, au știut totuși să-și păstreze mereu caracterul curat, fără vreo pată de umilire sau de înjosire. Au preferat să moară decît să se înjosească, și asta nu din vanitate și nici pentru a păstra o moștenire de onoare, ci pentru că așa ne e firea. La noi mîndria e o

parte a ființei noastre. Deci poți să-ți închipui dacă aș fi putut nutri pentru Manuela, după ceea ce a făcut, alt simțămînt decît o milă disprețuitoare. Să fac altceva ar fi fost o înjosire... Ești convinsă ?

— Da, Nicolás — spuse repede tînăra — iartă-mă ; dar deși îți cunoșteam caracterul, dragostea mea, biata mea dragoste, născută în gelozie, mă făcea oarbă și lipsită de încredere... Nu-mi purta pică !...

— Nu, ce-ți port ție, bună și frumoasă copilă, este o dragoste sfîntă și veșnică... așadar, vrei să-mi fii soție ?

— Oh — spuse Pilar plîngînd — ar fi fericirea mea ; dar am vorbit mult, ne-am rătăcit, am uitat de lume, Nicolás, ne aflăm lîngă o muribundă... nașa mea...

— O, da, doamna !...

— Nașa mea moare — exclamă Pilar abătută — de două zile nu pune nimic în gură, slăbiciunea ei e foarte mare, febra violentă, și toți spun că n-are scăpare.

Nicolás, aflînd vestea, lăsă capul în jos, plin de gînduri negre.

XVII. AGONIA

Într-adevăr, cei doi tineri, în extazul lor de iubire, uitaseră o clipă de biata *doña* Antonia, ce zăcea, pe moarte, în camera de alături. Am spus că încă din ziua ce urmase fugii fiicei ei, zguduită de îngrozitoarea criză pe care o îndurase, mai mult decît din cauza umezelii la care se expusese timp de multe ore, nefericita bătrînă căzuse la pat, atacată de o febră cerebrală.

Zadarnice fuseseră îngrijirile pe care i le aduseseră persoanele miloase și prietene, în special Pilar, care, ca o fiică iubitoare, nu se depărtase nici un moment de la capul ei. Experiența bunilor oameni, în lipsa unui doctor, și

toate eforturile lor se izbiseră de gravitatea bolii. Bătrîna era pe moarte, iar Nicolás sosea chiar în clipele în care agonia ei se apropia de sfîrșit. Profund consternat, el pătrunse în camera bolnavei, slab luminată, unde fu salutat cu afecțiune de puținele persoane ce se aflau acolo.

Pilar, care-l urmase, se apropie de patul nașei ei și, chemînd-o de cîteva ori, îi spuse că Nicolás era lîngă ea și dorea să-i vorbească. Bătrîna, ca și cum s-ar fi deșteptat dintr-o letargie adîncă, reușind să-și adune puținele puteri ce-i mai rămăseseră, își ridică încet capul, se uită la fierar, care-i întindea mîinile cu dragoste, și atunci, recunoscîndu-l, scoase un strigăt slab, îi luă mîinile într-ale ei, le sărută de cîteva ori, murmurînd : „Nicolás ! Nicolás ! Fiul meu !“, apoi se prăbuși sfîrșită, ca și cum supremul efort i-ar fi stins și ultima licărire de viață. Nicolás se aplecă la marginea patului ei de moarte și acolo, bărbatul de fier pe care nu reușiseră să-l doboare nici nenorocirile și nici pericolele, începu să plîngă amar, mîhnit în fața unei astfel de nenorociri și blestemînd soarta ce făptuiește asemenea nedreptăți.

Doña Antonia mai trăi cîteva ore, dar agonia fusese prea lungă, viața se stinsese sub greutatea atîtor suferințe, iar înainte de sfîrșitul nopții, cinstita și nefericita bătrînă își dădu ultimul suspin în brațele finei ei Pilar și lîngă omul pe care-l iubise ca pe un fiu.

Durerea bietei fete fu imensă. Obișnuită încă din copilărie să vadă în *doña* Antonia o a doua mamă, pe care o iubea însă și pentru caracterul ei blînd, pentru virtuțile ei înalte și solide, Pilar i se atașase sincer, iar acum, considerînd-o părăsită de fiica ei, cu dezinteresul și abnegația proprii sufletelor inteligente și generoase, atașamentul și dragostea ei se transformaseră într-o pasiune filială. De aceea, îngrijirile ei, în timpul bolii bătrînei, fuseseră deosebite, iar veghile și neliniștea îndurate i se vedeau pe fața frumoasă, palidă și slăbită.

Moartea nașei, deși era așteptată, îi pricinui o tristețe nemărginită, și dacă, din fericire pentru ea, dragostea lui Nicolás, mărturisită într-un chip atît de ferm și de hotărît, n-ar fi venit s-o mîngîie și s-o întărească, precum o rază de soare, este sigur că sufletul bunei și sensibilei tinere ar fi privit lumea ca pe o noapte întunecată și înspăimîntătoare. Dar Nicolás, viitorul ei soț, era acolo. Cerul i-l trimitea în chiar clipele cele mai amare pentru ea, nefericită orfană, fără avere, fără alt sprijin decît doi unchi bătrîni, și tocmai în acele împrejurări pline de pericole pentru toți. Îl privi, așadar, pe tînăr nu numai ca pe alesul inimii ei ci și ca pe salvatorul ei, Providența ei, și, adînc mișcată de subita schimbare a sorții, de ajutorul neașteptat pe care părea că i-l trimite Dumnezeu, ca o răsplată pentru necazurile și tristețile ei, tînăra, dînd frîu liber suspinelor, căzu în genunchi și se rugă fierbinte, ca un simțămînt în care se amestecau în același timp durerea și recunoștința.

O smulse din extaz glasul lui Nicolás, care-i spuse cu blîndețe și cu gravitate religioasă, întinzînd mîna către trupul bătrînei :

— Pilar, îți jur pe acest cadavru că voi fi soțul tău și că nu voi aștepta pentru a-mi ține promisiunea decît să treacă timpul doliului. Ești un înger pe care eu nu-l merit.

Pilar se aruncă în brațele lui, plîngînd ; cei prezenți, mișcați de această scenă, încercară și ei s-o aline pe tînără, iar Nicolás ieși imediat pentru a pregăti înmormîntarea *doñei* Antonia. Cum bătrîna avea unele lucruri, trebuia ca acestea să fie asigurate, căci ea nu lăsase nici un testament, iar singura fiică pe care o avea își părăsise casa părintească.

De aceea, autoritățile locale au dispus să se vîndă casa și livada pentru a se efectua cheltuielile necesare ; dar Nicolás se opuse, oferindu-se să suporte el cheltuielile, ca un omagiu adus memoriei virtuoasei lui prietene. Refuză, de asemenea, să se ocupe de îngrijirea și administrarea puținelor bunuri pe care autoritățile i le încredințau, invocînd argumente de delicatețe ușor de înțeles în situația lui ;

astfel încît modestul patrimoniu fu ocupat în mod legal, dar fără intervenţia cinstitului fierar.

După înmormîntarea bătrînei, la care au participat toate persoanele care-i preţuiseră virtuţile, totul reveni la viaţa normală, adică la acea viaţă plină de griji şi pericole pe care am înfăţişat-o. Nicolás se duse la fierăria lui din Atlihuayán, încă şi mai iubit chiar şi de stăpînii lui, ca urmare a nobilei lui purtări ; Pilar se întoarse la sărăcăcioasa casă a unchilor ei, care se transformă pentru ea într-un paradis, căci viitorul ei soţ în aşteptarea datei fixate, o vizita în fiecare seară, aşa cum făcea pe vremuri în casa Manuelei.

Şi aceasta ? Să vedem ce se întîmpla cu ea.

XVIII. PRINTRE BANDIŢI

Manuela, îndrăgostită de El Zarco şi tocmai din pricina asta oarbă, nu prevăzuse pe de-a-ntregul situaţia ce o aştepta, iar dacă o prevăzuse, nu-şi făcuse în privinţa asta decît o idee convenţională.

Imaginaţia ei de femeie îndrăgostită şi fără experienţă îi înfăţişa existenţa în care avea să intre ca o viaţă plină de aventuri, periculoase, adevărat, dar distractive, romantice, originale, foarte atractive pentru un caracter ca al ei, dezordonat, violent şi ambiţios.

Cum pînă atunci, şi de cînd bandiţii dezlănţuiseră acest nou dezastru în ţinutul cald, la sfîrşitul groaznicului război civil ce distrusese Republica timp de trei ani, şi care e cunoscut în istoria noastră sub numele de *Războiul Reformei*, nu se poate spune că aceşti nelegiuiţi fuseseră urmăriţi într-un mod serios, guvernul naţional fiind ocupat încă să lupte cu resturile armatei clericale, Manuela nu văzuse

niciodată înălţîndu-se o spînzurătoare pentru vreunul din aceşti tovarăşi ai iubitului ei.

Dimpotrivă, îi văzuse pe foarte mulţi plimbîndu-se nestingheriţi prin sate şi cîmpii, în cîntece de triumf, temuţi, respectaţi şi bine primiţi de bogătaşi, de autorităţi şi de toată lumea.

Dacă făceau uneori obiectul vreunei urmăriri ca aceea pe care o simulase fiorosul maior, cunoscut nouă, era mai mult de formă, pentru salvarea aparenţelor ; dar în fond, autorităţile nu erau în stare să lupte cu astfel de adversari, şi toată lumea părea resemnată să îndure un jug atît de înjositor.

Manuela îşi închipuia deci că această situaţie, chiar dacă era trecătoare, va dura încă multă vreme şi că stăpînirea argintaţilor avea să se consolideze în ţinut. În plus, ea era prea tînără pentru a-şi aminti de îngrozitoarele condamnări şi pedepse executate împotriva bandiţilor din alte vremuri de către forţele organizate de guvernul statului México şi puse sub ordinele unor comandanţi energici şi îngrozitori, ca renumitul Oliveros.

Acestea se petrecuseră în vremuri trecute, deşi nu se scurseseră de la aceste evenimente nici măcar cincisprezece ani. Pe de altă parte, împrejurările erau altele. În acea vreme era vorba de urmărirea unor bande de hoţi ordinari, de drumul mare, compuse din zece-douăzeci, cel mult de patruzeci de bandiţi, ce se risipeau la cel mai mic atac şi a căror veşnică scăpare era fuga. Se trăia într-o relativă pace, iar forţele organizate ale diferitelor state puteau să contribuie, unindu-se, pentru a ataca o ceată numeroasă . satele şi fermierii bogaţi puteau da şi ei ajutor, patrulele băteau mereu drumurile, iar oamenii care le cunoşteau toate bîrlogurile erau folosiţi drept călăuze, ori erau chiar ei urmăritori.

Acum însă era altfel. Acum guvernul federal era prea preocupat de războiul pe care încă-l mai duceau oştile lui

Márquez [1], Zuloaga [2], Mejía [3] și ale altor căpetenii clericale, ce adunau în jurul lor numeroși partizani ; intervenția străină constituia o amenințare ce începuse să se traducă în fapte, chiar pe vremea în care se petreceau evenimentele pe care le relatăm și, cum era și firesc, întreaga națiune era emoționată, așteptînd o invazie străină ce urma să iște un război sîngeros și extrem de lung, care într-adevăr a izbucnit un an mai tîrziu și nu s-a sfîrșit cu triumful Republicii, ci abia în 1867.

Toate aceste considerații nu-i puteau veni în minte tinerei cu claritatea cu care ele se înfățișau persoanelor cu scaun la cap ; ea îi asculta însă vorbind pe oamenii serioși ce o vizitau pe *doña* Antonia sau cărora ea le împărtășea zvonurile care circulau și, deși confuz, așa cum oamenii simpli obișnuiesc să rezume situația publică, însă cu exactitate, ea trăgea concluziile de care avea nevoie pentru viața ei viitoare.

Astfel, starea de lucruri din ținutul cald era prea limpede pentru ca Manuela să nutrească cine știe ce temeri pentru viața lui Zarco.

Era clar că argintații stăpîneau ținutul, că guvernul federal nu le putea face nimic, că guvernul statului México, pe atunci dezorganizat, unde guvernatorii, militari sau nu, se succedau cu repeziciune, nu putea nici el înființa ceva durabil ; fermierii bogați erau nevoiți să fugă la México și să-și închidă fermele ori să se supună grelei condiții de a plăti tributuri principalelor căpetenii, sub amenințarea de a-și vedea incendiate plantațiile, distruse fabricile, iar cirezile și argații omorîți.

Sigur că acum nu mai era vorba de combaterea unor grupuri de tîlhari neînsemnați ca număr și fricoși, asemenea celor urmăriți pe vremuri, ci de adevărate legiuni de cinci sute, o mie și chiar două mii de oameni ce se puteau aduna într-o clipă, care aveau cei mai buni cai și cel mai

[1], [2], [3] Adversari ai lui Juárez în războiul civil dezlănțuit în urma secularizării averilor mînăstirilor din Mexic (1857) (n.t.).

bun armament din țară, care cunoșteau locurile, pînă la cele mai ascunse coclauri ; care aveau la ferme, în sate, în tîrguri, numeroși agenți și emisari recrutați din interes sau de frică, dar care-i slujeau cu credință, și, în sfîrșit care, instruiți în războiul ce tocmai trecuse, și unde mulți dintre ei slujiseră cînd unei părți cînd alteia, cunoșteau destul de bine tactica pentru a da adevărate bătălii, din care nu de puține ori ieșeau victorioși.

Așa că, Manuela, căreia El Zarco îi povestise și el în desele lor întîlniri despre avantajele pe care le aveau bandiții, își risipi în cele din urmă îndoielile, știind că iubitul ei făcea parte dintr-o armată de oameni curajoși, hotărîți și care aveau la dispoziție toate elementele pentru a instaura în nefericitul ținut o stăpînire nu numai puternică ci și de durată.

Astfel încît, pe de o parte sub imboldul nestăpînit al dragostei, iar pe de alta convinsă de toate argumentele pe care i le aducea iubitul ei precum și de teama oamenilor din jur, se încredință cu hotărîre sorții, sigură că va fi tot atît de fericită precum își închipuise în visele ei bolnăvicioase.

Pe scurt, Manuela, care nu făcuse decît să se gîndească la argintați de cînd îl iubea pe El Zarco, totuși nu cunoștea cu adevărat viața pe care o duceau bandiții, și nici măcar nu cunoștea personal pe vreunul, în afară de iubitul ei. Îi văzuse de cîteva ori la Cuernavaca defilînd sub ferestrele ei, formînd escadroane ; dar rapiditatea defilărilor și faptul că nu se uitase cu atenție decît la El Zarco, care fusese cel care o cucerise încă de pe atunci prin eleganța și luxul lui, o împiedicaseră să observe pe vreun altul dintre acești bărbați.

Apoi, retrasă la Yautepec și închisă, tocmai de teama care o nutrea *doña* Antonia ca nu cumva să fie văzută de asemenea tîlhari, Manuela nu mai revăzuse pe nici unul din ei, căci atunci cînd ajunseseră să intre în tîrg în plină zi, ea trebuise să se ascundă, fie în biserică, fie în cel mai

ascuns colț al livezilor, unde oamenii își făcuseră ascunzători, în care petreceau zile întregi pînă trecea pericolul.

De aceea ea nu-i cunoștea pe bandiți decît din auzite, ori din povestirile ispititoare pe care i le spunea El Zarco — amestecate, totuși, cu aluzii la primejdiile trecătoare care, departe de a o speria, îi provocau emoții puternice — ori din înspăimîntătoarele povești ale oamenilor pașnici din Yautepec, înflorite și mai mult de *doña* Antonia, a cărei imaginație devenise pînă la urmă bolnăvicioasă.

Din aceste vești atît de contradictorii, Manuela, cu firească parțialitate, căci iubea un bandit, își formase o idee mereu favorabilă pentru acesta și avantajoasă pentru ea.

Credea că spaima oamenilor exagera crimele argintaților ; că, în scopul de a stîrni și mai mult groaza față de ei, dușmanii lor îi zugrăveau ca pe niște monștri cu adevărat odioși care nu aveau omenesc decît chipul ; că viața de necontenit desfrîu în care erau închipuiți bălăcindu-se atunci cînd nu plecau la atacuri și omoruri, nu era decît o poveste o oamenilor îngroziți sau plini de ură ; că îngrozitoarele chinuri la care-și condamnau victimele nu erau decît exagerări menite să mărească spaima și să smulgă mai ușor bani rudelor ostaticilor.

Ea credea că El Zarco și tovarășii lui erau cu adevărat bandiți, adică oameni care-și făcuseră din jaf o profesie specială. Nici asta nu i se părea extraordinar în acele vremuri tulburi, în care destui șefi de bande politice ce se războiau recurseseră de multe ori la această cale pentru a se întreține. Nici „luarea de ostatici", mijloc la care recurgeau cel mai des argintații, nu i se părea o monstruozitate, dat fiind că, deși neobișnuit pînă atunci, și deci nou în țara noastră, fusese introdus tocmai de răzvrătiții politici, sub pretexte de asemenea politice.

De aceea, în ochii ei, argintații erau un soi de răsculați în război cu societatea, dar tocmai prin aceasta interesanți ; cruzi, însă curajoși ; cu deprinderi josnice, dar era firesc,

căci trăiau printre primejdii și aveau nevoie de distracții violente pentru a compensa îngrozitoarele lor aventuri.

Astfel raționînd, Manuela ajunse să și-i închipuie pe bandiți ca pe o castă de războinici curajoși și să-i confere lui Zarco proporțiile unui erou de legendă.

Chiar sălașul din Xochimancas și culmile stîncoase ale munților unde obișnuiau să-și stabilească argintații centrul de operațiuni apăreau în închipuirea rătăcitei tinere ca minunate fortărețe din vechile povești, sau cel puțin ca niște tabere pitorești ale armatelor liberale sau conservatoare care se iviseră, nu cu multă vreme înainte, aproape în toate colțurile țării.

La toate acestea se gîndise Manuela în orele ei de iubire și de reflecție, hotărîtă să împărtășească soarta lui Zarco.

Așa că în noaptea fugii, ea aștepta să intre într-o lume necunoscută. Dintr-o dată, noaptea furtunoasă, ploaia, emoția ce urmase părăsirii casei și a bietei ei mame, care avea să-i stea mereu pe cuget, cu toată dragostea și perversitatea ei, faptul că se încredința trup și suflet lui Zarco, toate acestea o împiedicară să-și compare situația cu vechile ei vise și să-i examineze pe tovarășii iubitului ei. Pe de altă parte, încă nu era nimic extraordinar în acele clipe. Fugea de acasă cu alesul inimii ei ; acesta, cavaler și bandit, trebuise să fie însoțit de cîțiva prieteni care să înfrunte cu el primejdiile și să-l apere din spate ; asta era tot. Ea nu-i cunoștea, dar începuseră să-i fie simpatici chiar și pentru simplul fapt de a fi contribuit la ceea ce ea credea că era norocul ei.

Cînd, obligați de furtună, atît ea cît și El Zarco și tovarășii lor se refugiaseră în coliba paznicului de la Atlihuayán, cu toții rămăseseră tăcuți și nu-și scoaseră hainele, astfel încît, în întuneric și fără a vorbi, Manuela nu le putuse distinge fizionomiile și nici recunoaște glasul. Cîteva cuvinte cu voce joasă, schimbate cu El Zarco, fuseseră singurele care întrerupseseră tăcerea impusă de acel loc.

La ivirea primelor lumini ale zorilor însă, după ce ploaia se liniştise, El Zarco dădu ordin să se încalece, iar Manuela putu să-i examineze pe tovarăşii iubitului ei ; înfăşuraţi în *jorongos* [1], mereu acoperiţi pînă la ochi cu fularele lor, nu li se putea vedea faţa ; dar privirea lor cruntă şi rea îi dădu un fior involuntar tinerei obişnuite cu descrierile ce se făceau acestor chipuri de tîlhari. Chiar în acel moment Manuela, pe o bucată de hîrtie pe care i-o dădu El Zarco, scrise cu creionul biletul trimis *doñei* Antonia, în care îi dădea vestea despre fuga ei.

Apoi, fugarii porniră la drum, către Xochimancas, urcînd repede muntele pe care l-am văzut apărînd pentru prima oară pe El Zarco.

Grupul rămase în continuare tăcut. Din cînd în cînd, Manuela, care mergea în faţă cu El Zarco, auzea oarecari rîsete înfundate ale banditilor, cărora El Zarco le răspundea întorcîndu-se şi făcînd cu ochiul într-un mod malițios, ce-i displăcu fetei.

Călăreţii pătrunseră apoi într-un labirint de poteci, unele şerpuind prin mici văi săpate printre stînci înalte, iar altele bătute adesea de bandiţi şi pădurari.

În sfîrşit, cu puţin înaintea prînzului, se iviră, printr-o spărtură formată de două monstruoase coline, ruinele Xochimancas, pe atunci sălaş al argintaţilor.

De pe o înălţime ce domina ferma în ruine se auzi un fluierat ascuţit, căruia îi răspunse un altul, scos de El Zarco, şi imediat un grup de călăreţi se desprinse dintre ruine şi ieşi în galop pentru a recunoaşte alaiul lui Zarco, fiecare dintre călăreţi avînd alături o puşcă pregătită.

El Zarco înaintă şi oprindu-şi calul, vorbi cu cei din grup, care se întoarseră în goana cailor la Xochimancas pentru a da de veste.

Cîteva clipe mai tîrziu, El Zarco îi spuse Manuelei, pe un ton drăgăstos :

[1] *Jorongo,* denumire mexicană a pelerinei de tip *poncho* (n.t.).

— Am ajuns la Xochimancas, viaţa mea, aici sînt toţi băieţii.

Într-adevăr, printre zidurile vechi şi distruse ale cocioabelor din jurul vechii „ogrăzi“, precum şi în porţile năruite şi înnegrite ale conacului, Manuela văzu ivindu-se numeroase capete respingătoare, toate acoperite cu pălării argintate, dar nu puţine cu pălării vechi de paie ; acei oameni, din precauţie, aveau cu toţii în mînă o puşcă sau un pistol.

Uneori, pe cînd trecea alaiul, strigau :

— Uite-l pe El Zarco ! Blestematul !... Ce damă bună-şi aduce !

— Unde ţi-ai găsit bucăţica asta, Zarco băiete ? — întrebau alţii rîzînd.

— Asta-i pentru mine şi-atît — răspundea El Zarco pe acelaşi ton.

— Pentru tine şi-atît !... Mai vedem noi... — răspundeau banditii. Salut, scumpo, eşti prea mişto pentru un singur om !

— Ia' Za'co a'e altele ! Ce-i t'ebuie atîtea ? — striga un mulatru îngrozitor ce avea faţa bandajată.

El Zarco, supărat pînă la urmă, se întoarse şi spuse cu mînie :

— Ia mai tăceţi o dată, măi ăştia !...

Îi răspunse un cor de hohote ; alaiul grăbi pasul către o capelă în ruine care era locuinţa lui Zarco, iar acesta îi spuse Manuelei, aplecîndu-se spre ea şi prinzînd-o de mijloc :

— Nu-i lua în seamă, aşa sînt ei, glumeţi ! Ai să vezi ce băieţi buni sînt !

Dar Manuela se simţea profund contrariată. Vanitoasă cum era, chiar ştiind că se dăruise unui bandit, se aştepta ca acest bandit, ce avea printre ai săi un rang asemănător cu cel al unui general pentru trupele lui, să aibă parte de aceleaşi înalte privilegii şi importanţă. Credea că o căpetenie de bandiţi era ceva atît de înfricoşător încît îi fă-

cea pe ai lui să tremure la o singură privire, ori că era atît de iubită încît nu vedea în jurul ei decît frunți respectuoase și nu auzea decît aclamații de entuziasm. Iar primirea la cartierul general al argintaților o înghețase. Mai mult, se simțise rănită în orgoliul ei de femeie, ba, s-ar putea spune, în pudoarea ei de fecioară, auzind acele exclamații glumețe, cîntecele obraznice cu care o salutaseră la sosire, pe ea, care se aștepta cel puțin să fie respectată, văzută fiind alături de unul din șefii acelor oameni.

Căci, într-adevăr ea nu putea uita atît de repede, oricît de coruptă moral, și oricît de orbită ar fi fost de iubire și lăcomie, că era o domnișoară, fiică a unor părinți cinstiți, o tînără care, pînă de curînd, era înconjurată de respectul și considerația tuturor locuitorilor din Yautepec. Niciodată în viață nu-i ajunseseră la urechi expresii atît de cinice ca acelea pe care tocmai le auzise, și nici galanteriile ce se adresează de obicei tinerelor frumoase, și care, uneori îi fuseseră aruncate și ei pe cînd trecea, nu aveau acest caracter de infamă nerușinare și odioasă înjurie ca acelea pe care i le aruncaseră în față chiar în prezența celui ce trebuia s-o apere, a iubitului ei.

Simți deci că fața îi lua foc de mînie; iar cînd El Zarco se întoarse spre ea, zîmbitor, pentru a-i spune „Nu-i lua în seamă !", iubitul ei i se păru nu numai la fel de cinic ca și tovarășii lui, dar și laș și demn de dispreț. Își spuse, și asta printr-o comparație foarte firească în clipa aceea, că Nicolás, mîndrul fierar indian, a cărui dragoste o disprețuise, n-ar fi permis niciodată ca iubita inimii lui să fie insultată într-un asemenea mod. Oricît de rapidă fusese judecata, aceasta era întrutotul defavorabilă lui Zarco, care, dacă ar fi putut privi în adîncul gîndurilor Manuelei, s-ar fi cutremurat văzînd invindu-se în acel suflet, care-și revărsa dragostea către el ca o floare bogată, viermele disprețului.

Intensa paloare ce urmă roșeții indignării pe chipul tinerei trebuie să fi fost vizibilă, căci El Zarco o observă, și, aplecîndu-se din nou către ea, îi spuse cu un glas mieros :

— Nu te supăra, sufletul meu, de ce zic băieții ăștia ! Ți-am mai spus că ei au maniere foarte diferite de ale tale. E clar, că doar nu sîntem nici călugări și nici filfizoni ! Noi avem obiceiurile noastre proprii, dar e necesar să te obișnuiești cu ele, căci ai să trăiești cu noi, și ai să vezi că toți mucaliții ăștia sînt băieți buni și au să te iubească mult. Ți-am spus, Manuela, ți-am spus să nu fugi de-acasă, iar tu mi-ai promis că o să te obișnuiești cu viața noastră !

Acest „ți-am spus" al lui Zarco răsună ca o lovitură de bici în urechile buimăcitei tinere. Într-adevăr, începuse să-și dea seama de nesocotința promisiunii ei și de rătăcirile și orbirile pasiunii. Înclină capul și nu-i răspunse lui Zarco decît cu un gest de nedescris în care se amestecau repulsia și căința.

Între timp ajunseseră la capela în ruine ce-i servea drept locuință lui Zarco, căci camerele vechiului conac erau rezervate altor căpetenii de bandiți.

Acel loc, odinioară sfințit, se transformase acum într-o adevărată vizuină de șacali. În poartă, la umbra cîtorva copăcei ce prinseseră rădăcini în zidurile pline de crăpături sau printre dalele desfăcute și acoperite de mușchi, se aflau două grupuri de bandiți care jucau cărți în jurul unei *zarape*[1] întinse, ce servea drept masă de joc și pe care se aflau mizele, cărțile, cîteva sticle cu rachiu de trestie și pahare. Cîțiva dintre jucători stăteau pe vine, alții cu picioarele încrucișate, cîțiva întinși pe burtă, iar unii lălăiau cu glas ascuțit și nazal cîntece de beție, toți cu pălăriile pe cap și înarmați pînă în dinți. Nu departe de ei se aflau caii lor, legați de alți copaci, fără frîie, cu chingile șeilor desfăcute, mîncînd cîteva mîini de nutreț de porumb, și, în sfîrșit, cățărat pe un zid înalt, făcea de

[1] Un fel de pelerină groasă, cu franjuri (n.t.).

pază un alt bandit, gata să dea alarma în caz că se ivea ceva.

Astfel, deci, răufăcătorii, oricît de siguri se simţeau în acele vremuri, îşi luau toate precauţiile pentru a nu fi surprinşi, şi numai după aceea se lăsau liniştiţi în voia viciilor sau a altor treburi personale.

Manuela cuprinse dintr-o singură privire acest spectacol şi, examinînd mutrele acelea de spînzurătoare, costumele încărcate de argint, armele şi precauţiile, nu putu să nu se cutremure.

— Cine sînt ăştia ? — îl întrebă curioasă pe El Zarco.

— Ah — îi răspunse el — sînt cei mai buni prieteni ai mei, tovarăşii mei, căpeteniile... Felix Palo Seco, Juan Linares, Lupul, Coiotul, iar frumosul ăsta care se ridică este şeful... el e Salomé.

— Salomé Plasencia ?

— Chiar el.

Într-adevăr, era Salomé, căpetenia cea mai faimoasă a acelor răufăcători, un soi de „Fra Diavolo" al ţinutului cald, banditul slăbuţ şi îndrăzneţ ce reuşise, graţie situaţiei pe care am înfăţişat-o, să instaureze un fel de seniorie feudală în tot ţinutul şi să facă să se plece în faţa măruntei lui persoane frunţile cele mai trufaşe ale bogaţilor proprietari din partea locului.

Salomé înaintă să-l primească pe El Zarco şi pe însoţitorii lui.

— Ce-i, Zarco ? — i se adresă, cu o voce melodioasă, întinzîndu-i mîna. Drace ! — adăugă, privind-o pe Manuela — ce fată drăguţă ţi-ai adus ! Apoi, scoţîndu-şi pălăria şi salutînd-o pe Manuela, îi zise ! — Bună ziua, drăguţo..., ferice de mama care te-a făcut aşa de frumoasă !...

Ceilalţi bandiţi se sculaseră şi ei şi-i înconjuraseră pe noii-sosiţi, salutîndu-i şi adresîndu-i complimente tinerei. El Zarco descălecă, rîzînd în hohote, şi se duse s-o ajute să descalece pe Manuela care, total zăpăcită, nu izbutea să zîmbească şi nici să le răspundă unor asemenea

oameni. Nu era obişnuită cu o astfel de societate şi-i era imposibil să le imite felul şi expresiile cinice şi brutale.

— Hai, uite aici ceva de răcorit ! — spuse unul din grup, aducînd un pahar cu rachiu, din acela de trestie, tare, iute şi neplăcut, pe care oamenii îl numesc *chinguirito*.

— Nu — spuse El Zarco dînd la o parte paharul —, fata nu bea *chinguirito*, nu e obişnuită ; nu vrea decît să mîncăm, căci am umblat aproape toată noaptea şi toată dimineaţa şi n-am pus nimic în gură.

— Hei, femeile — strigă către cei ce se aflau înăuntrul capelei de unde, împreună cu fumul lemnelor, venea un miros de iahnii ţărăneşti — faceţi-ne ceva de mîncare şi luaţi asta — adăugă, întinzînd valiza ce conţinea lucruşoarele Manuelei ; ea păstră doar sacul de piele în care ţinea bijuteriile, fiindcă niciodată nu i se păruseră a fi mai primejduite decît în acel loc.

Un grup de femeiuşti zdrenţăroase şi murdare se grăbiră să-i ia valiza, iar noii-sosiţi intrară în acel pandemonium în care se îngrămădeau obiecte pestriţe şi ciudate, precum şi oameni de diferite căutături.

Mai încolo, aproape de uşă, se vedea vatra de gătit, mai bine zis focul de lemne la care se coceau turte de mălai, iar alături se afla rîşniţa cu pietrele ei şi celelalte accesorii. Ceva mai departe era altă vatră, unde se pregăteau mîncărurile în oale sau cratiţe negre. De cealaltă parte se aflau mai multe şei de călărie, înfipte în beţe încrucişate, sfori pe care se agăţa rufăria, adică pantaloni, jachete, pelerine, tunici vechi de pînză şi de lînă ; într-un colţ se răsucea un bolnav de febră, cu capul înfăşurat într-un batic negru zdrenţuit şi murdar ; mai încolo un grup de femei nepieptănate cîrpeau lenjerie sau făceau faşe, şi, în sfîrşit, în fundul capelei, lîngă altarul principal, transformat în ruine şi separat de naos de o perdea făcută din cearşafuri şi rogojini, era alcovul lui Zarco, unde se afla un pat de campanie, nişte saltele aruncate

pe jos, cîteva bănci de lemn și cîteva cufere căptușite cu piele. Acesta era mobilierul pe care amorezul nostru avea să i-l ofere tinerei pe care tocmai o smulsese din căminul ei liniștit.

— Manuelita — îi spuse, conducînd-o într-acolo — după cum vezi, este foarte urît, dar pentru moment va trebui să te resemnezi, pînă o să am ceva mai bun. Acum mă duc să-ți aduc de mîncare.

Tînăra se așeză pe una din bănci și acolo, mascată de cortină, simțindu-se singură, lăsă să-i cadă capul în mîini, obosită, copleșită ; și auzind rîsetele banditilor beți, înjurăturile lor, glasurile ascuțite ale femeilor ; respirînd atmosfera grea, pestilențială, ca a unei carcere, nu putu decît să-și smulgă părul cu disperare și, vărsînd două lacrimi ce-i arseră obrajii ca două picături de foc, șopti cu un glas răgușit :

— Isuse !... Ce-am putut să fac !

XIX. XOCHIMANÇAS

L-am introdus pe cititor într-una din vizuinile faimoșilor argintați, care, în sumbrele vremuri ce s-au scurs din ultimele luni ale anului 1861 pînă în ultimele ale lui 1862, a servit drept cartier general pentru temuții și înspăimîntătorii bandiți ce au constituit nenorocirea și dezonoarea țării noastre.

Xochimancas era, și este încă, o fermă în ruine, adică o moșie de cîmpie, cu terenuri bune pentru cultivarea trestiei de zahăr sau a porumbului, cu ape abundente și climă uscată, în sfîrșit cu toate elementele necesare unei agriculturi tropicale productive și rodnice. Bumbacul, arborii de cafea, indigotierii, trestia de zahăr pot crește acolo la fel ca în cele mai fertile terenuri de pe plantațiile din Cuernavaca sau din districtele Tetecala, Yautepec, Morelos sau Jonatepec, dînd cultivatorului un profit de o sută la unu.

De ce oare în vremea aceea nu se mai vedeau în mica și calda vale frumoasele plantații și bogatele fabrici de zahăr ca în celelalte ținuturi de care am amintit ?

Nu știm cu precizie. Xochimancas, încă de pe atunci, era o ruină, dar ea arăta că în vremurile trecute, cînd încă se afla sub stăpînirea colonială, fusese cultivată de spanioli ca o mănoasă moșie de cîmpie ce dădea rod bogat. De cînd data decăderea și ruina ei ? Nu am cercetat, deși ar fi fost ușor, și nici n-are importanță prea mare în povestirea acestor întîmplări.

Evident este însă că locul e potrivit pentru cultură și că doar apatia, neglijența sau împrejurări cu totul deosebite și trecătoare l-ar fi putut transforma într-un sălaș de răufăcători în loc să-i dea aparența veselă și plăcută a unei tabere de muncă și activitate, pentru că însuși numele de origine *nahuatl*[1], arată că încă din epoca anterioară cuceririi spaniole locul era rodnic și îmbietor, și poate că acolo se așezase un popor de grădinari.

Cunoscutul tînăr inginer Vicente Reyes, în prețioasa sa operă inedită intitulată *Onomatologia geografică din Morelos,* spune, explicînd semnul ce corespundea numelui Xochimancas :

„Xochimancas. Fermă a municipalității Tlaltizapán, în districtul Cuernavaca. Etimologie : Xochimanca, loc al îngrijitorilor și cultivatorilor de flori ; de la «Xochimanquí», îngrijitor și producător de flori, și «ca». Formăm numele pictural cu grupul care în colecția Ramirez servește pentru a descifra cuvintele Xochimancas, «Xochimanque»".

[1] Limba vorbită de triburile indiene din Mexic (n.t.).

Apoi, citîndu-l pe vechiul cronicar Sahagún[1], adaugă ;

„La sărbătoarea celebrată în luna a treia, Tzostontli, se ofereau mugurii florilor care apăreau mai întîi în anul respectiv în «eu»-ul numit Topico, şi, înainte de a le oferi, nimeni nu îndrăznea să miroase vreo floare. Preoţii florilor, care se numeau Xochimanquí, îşi sărbătoreau zeiţa lor numită Coatlicue, sau, cu un alt nume, Cuatlaton."

Iar harnicul şi eruditul anticar Cecilio A. Robelo, în cartea sa *Nume geografice mexicane din statul Morelos*, operă asbolut remarcabilă, spune, citînd un alt vechi cronicar, Torquemada[2] : „Xochimancas, Xochimán ? Loc în care se îngrijeau sau se produceau florile oferite zeilor".

Printre divinităţile aztecilor se afla şi Cohuatlicue sau Cohuatlantona[3], viperă strălucitoare, zeiţă a florilor, căreia îi ofereau în luna Tzostontli buchete de flori alcătuite cu deosebită artă. Lucrătorii care cultivau aceste flori şi alcătuiau buchetele se numeau Xochimanquí. Locul care în acel stat poartă numele de Xochimancas era poate destinat pentru a fi grădina zeiţei, sau locuinţa acelor Xochimanquí, şi de aici poate că a luat acest nume, a cărui terminaţie, ca nume de loc, n-am putut-o găsi".

Aşa deci, se pare că, în antichitatea aztecă, acest loc, astăzi părăsit şi arid, a fost o grădină, desigur o mare grădină, poate un oraş plin de grădini şi flori, un loc bogat şi desfătător, consacrat cultului florei aztece, la picioarele căreia inteligenţii şi bravii *tlahuica*, locuitori ai acestui ţinut şi cunoscuţi floricultori, ofereau în semn de omagiu, bogate în miresme şi culori, cele mai frumoase produse ale pămîntului, iubit de soare, de aer şi de nori.

[1] *Bernardino de Sahagún* (1500—1590), călugăr, a scris *Istoria generală a locurilor din Noua Spanie* (n.t.).

[2] *Juan Torquemada*, (? —1624), preot şi istoric spaniol care a trăit în Mexic, autor al unei cronici numite *Monarhia indiană* (n.t.).

[3] Divinitate aztecă, zeiţa pămîntului şi a morţii (n.t.).

Doar că, aşa cum spune înţeleptul nostru magistru, istoricul Orozco y Berra :

„În genere, nu e întotdeauna uşor să identific satele actuale corespunzătoare celor numite în vechile cronici, căci dacă multe îşi păstrează numele lor primitiv, chiar deformat, altele şi-au schimbat denumirea, s-au transformat în ferme sau gospodării, ori au dispărut complet."

Xochimancas s-a transformat, desigur, după cucerire, din grădină sau din oraş al grădinilor în fermă, cu stăpîni şi sclavi ; apoi în ruine şi vizuină de fiare şi reptile, şi, în sfîrşit, în sălaş de hoţi, ba mai rău, după cum vom vedea, în loc de torturi şi asasinate.

Tristă soartă pentru un loc consacrat de inteligenţii şi blînzii indieni religiei frumosului !

XX. PRIMA ZI

Manuela petrecu primele cinci zile ale şederii ei la Xochimancas în prada a sute de emoţii diferite, îngrozitoare şi capabile să cutremure chiar o alcătuire mai puternică decît a ei.

Prima zi a fost groaznică pentru ea. Surpriza pe care i-a provocat-o spectacolul acelei tabere de răufăcători ; uimirea pe care în mod firesc i-au produs-o acele obiceiuri respingătoare, care nu aveau nici măcar noutatea vieţii sălbatice ; lipsa fiinţelor pe care le iubise, a mamei, a lui Pilar, a cîtorva prieteni, chiar lipsa acelor senzaţii cu care se obişnuise şi care în viaţa de zi cu zi trec neobservate, dar cînd dispar produc un gol imens ; treburile zilnice, dangătele clopotelor, zarva animalelor domestice, murmurul îndepărtat al oamenilor din sat, rugăciunea la anumite ore, totul, tot acel fel de viaţă simplu, comun,

puţin variat într-un mic tîrguşor, dar despre care s-ar spune că modelează caracterul şi formează disciplina existenţei, toate acestea dispăruseră în numai cîteva ore.

Oricît de hotărîtă ar fi fost Manuela să îndure această schimbare, oricît de bine prevăzută ar fi fost imaginea acestei vieţi noi în gîndul neexperimentatei tinere, era imposibil ca realitatea să nu-i provoace o impresie profundă. Îndrăgostită cum era de tînărul bandit, poetizase viaţa aceea, tovarăşii, toate ororile. Am spus că-şi crease în închipuirea ei, aşa, rustică, un tip special, romanesc şi eroic. Tînăra care iubeşte, oricît de neştiutoare ar fi, chiar dacă o presupunem sălbatică, este mereu puţin poetă. Atala [1] e verosimilă, Virginia[2] e mult mai veridică. Îndrăgostiţii din vechile poeme barbare sînt întru totul reali. De ce ne-am mira că Manuela, care primise oarecare educaţie şi trăise într-un tîrg cultivat, ba chiar citise cîteva romane, dintre cele care pătrund la sate şi prin ferme, îşi alcătuise un ideal extraordinar, înveşmîntîndu-şi iubitul bandit cu podoabele unei imaginaţii rătăcite ?

Însă Manuela, gîndind astfel, era foarte departe de realitate, iar visul său avea să se spulbere chiar în clipa în care părea să-l vadă cu ochii.

În primul rînd, niciodată nu-şi putuse închipui că acel cuib în care avea s-o ducă vulturul munţilor ar fi fost o mizerabilă puşcărie de ocnaşi sau de cerşetori. Credea că El Zarco avea s-o conducă la vreo cabană mititică şi sălbatică, ascunsă în crînguri, ori la vreo grotă săpată în stîncile pe care obişnuia să le privească în depărtare, printre vîrfurile dantelate ale munţilor. Aceasta da, această ascunzătoare era demnă de iubita unui bandit, duşman al societăţii. Acolo ar fi fost singuri, acolo ar fi fost fericiţi, acolo şi-ar fi ascuns dragostea criminală, dar liberă. Acolo ea l-ar fi aşteptat pregătindu-i masa, fremătînd de

[1], [2] Eroine ale romanelor preromantice franceze *Atala*, de Chateaubriand, şi *Paul şi Virginia*, de Bernardin de Saint-Pierre (n.t.).

dragoste şi de îngrijorare. Acolo, pe un pat rustic şi aşezată pe muşchi, ar fi mîngîiat fruntea iubită care se expusese primejdiilor vreunei lupte, ar fi sărutat ochii obosiţi de veghea ambuscadei sau a asaltului nocturn, ori, punîndu-i capul pe pieptul ei, şi-ar fi vegheat iubitul în timp ce dormea. Cînd pericolul ar fi fost îngrozitor, cînd ar fi fost nevoiţi să fugă, dată fiind apropierea trupelor guvernului, acolo ar fi venit El Zarco s-o caute ca s-o pună pe crupa calului şi să fugă sau să-i poruncească să se ascundă în cel mai tăinuit ungher al pădurii sau printre rîpi, pînă cînd el s-ar fi putut întoarce s-o caute. Acolo ar fi avut un locşor, doar de ea ştiut, pentru a-şi păstra valoroasele ei bijuterii. Aceasta era ideea pe care şi-o formase despre locul în care ar fi trebuit să locuiască împreună cu iubitul ei, pînă cînd ar fi putut să se îndepărteze de ţinutul ăsta şi s-ar fi dus să se căsătorească undeva unde nu-i cunoştea nimeni.

În loc să găsească acest colţişor retras, misterios şi rustic, El Zarco o aducea în soiul ăsta de temniţă ori de ocnă, obligînd-o să trăiască de-a valma cu femei bete şi jerpelite, cu bandiţi obraznici şi fără respect faţă de iubitele tovarăşilor lor, care în curînd aveau s-o tutuiască, s-o insulte, poate chiar s-o jefuiască, în vreuna din absenţele lui Zarco.

Ba, poate, şi asta era cel mai îngrozitor, dacă se lua după glumele ameninţătoare ale bandiţilor şi după atitudinea pasivă şi îngăduitoare a lui Zarco, acesta, plictisit pînă la urmă de dragostea lui, avea s-o lase pe mîinile vreunuia din acei satiri, îmbrăcaţi în argint, poate diavolului acela îngrozitor de mulatru uriaş care-l salutase cu o vorbă sarcastică şi al cărei ton îi pătrunsese ca un pumnal în inimă.

Toate aceste gînduri îi înneguraseră Manuelei acea primă zi, pe care ea o visase luminoasă, veselă, o zi nupţială de beţie şi desfătare.

Cu o asemenea impresie, chiar mîngîierile lui Zarco, care, firesc, sporiseră în orele cînd se regăsiseră, în sfîrșit, uniți, se dovediră neputincioase pentru a o liniști și a-i reda iluzia pierdută.

Adevărul este, și un astfel de fenomen apare adesea în spiritul femeii îndrăgostite, că iubitul care în întîlnirile lor nocturne i se părea atît de plin de prestigiu, acum pierduse mult din el. Acum îl vedea de aproape, vulgar, grosolan, ba chiar laș, dacă suporta rîzînd glumele insultătoare ale tovarășilor lui, care o răneau adînc pe femeia iubită. Nu era deci El Zarco, omul cumplit care băga spaima și impunea respectul în rîndul ortacilor lui ; ea bănuia că pînă și printre tîlhari femeia șefului trebuia să fie ceva sfînt, ca soția unui general pentru soldați. Departe de așa ceva, era tratată ca o femeiușcă, o pradă luată la un atac, ce venea să sporească numărul nenorocitelor creaturi ce alcătuiau acel soi de harem grețos care sălășuia, ca o șatră de țigani, în vechea capelă.

Poate la ele se gîndea mulatrul cînd spusese, la intrarea Manuelei :

„Da' El Za'co mai a'e și altele ! La ce-i t'ebe atîtea?"

Asta era îngrozitor.

Hotărît lucru, Manuela simțea că nu-l mai iubește pe El Zarco, că se înșelase în privința sentimentelor care o determinaseră să fugă de acasă.

Atunci însă, examinîndu-se în adîncime, sondînd prăpastia întunecată a conștiinței ei, înțelegea pînă la urmă, cu groază, că exista o altă patimă în ea care o susținuse în dragostea ei bolnavă, seducînd-o ca și prestigiul personal al lui Zarco, iar această patimă era lăcomia, o lăcomie dezlănțuită, nebună, cu adevărat absurdă, dar irezistibilă și care-i corupsese caracterul.

Și furioasă pe acest gînd, se revolta împotriva ei înseși, nega totul, și asta cu o mare aparență de dreptate. Nu putea fi lăcomie, nu prețioasele bijuterii pe care El Zarco i le aducea aproape în fiecare noapte la întîlnire o

influențaseră să-l iubească pe bandit ; și nici speranțele de a obține altele, chiar mai frumoase, din jafurile care ar fi urmat ; căci, în fond, această comoară și cea care s-ar fi adăugat, respectiv capitalul adunat și cel care era de așteptat, putea să dispară într-o clipă o dată cu moartea banditului sau cu înfrîngerea lui. Nimic nu era mai puțin sigur decît banii bandiților.

Pe de altă parte, femeia iubește bijuteriile pentru plăcerea de a le arăta în public, iar ea nu se putea făli cu ele față de nimeni, cel puțin nu acum. Nici prin tîrguri, pentru că nu putea să se ducă acolo, și nici măcar față de acești răufăcători, căci i-ar fi ispitit să i le smulgă. În plus, dacă dorința de lux i-ar fi determinat afecțiunea pentru El Zarco, atunci ar fi hotărît-o mai degrabă să-l prefere pe Nicolás, căci fierarul avea deja o avere măricică și fără datorii, și, deși econom ca orice om moral care cîștigă banii printr-o muncă grea, e sigur că, îndrăgostit cum era de ea, i-ar fi dat cît ar fi dorit ca s-o vadă fericită.

Astfel, deci, nu lăcomia o aruncase în brațele iubitului ei ; era dragostea, fascinația, un soi de amețeală care o făcuse să înnebunească și să părăsească totul, mamă, cămin, cinste, tot ce era demn de respect și sfînt, pentru a-l urma pe acel om fără de care, doar în urmă cu două zile, nici nu putea trăi.

Iar acum !...

Tocmai asta era groaznic ! Manuela credea că se trezește dintr-un vis îngrozitor. Îi fuseseră de ajuns cîteva ore pentru a înțelege tot ce era respingător în patima ei și tot ce era de nereparat în aventura ei. Iar în aceste ore, trezindu-se din nesănătoasa ei iluzie și stingîndu-se astfel flacăra impură care îi arsese inima, conștiința ei se lumina din nou și simțea realitatea rece cu tot cortegiul ei de adevăruri zdrobitoare.

Acestei dureroase revoluții, ce se petrecea din ce în ce mai intens, i se adăugau, bineînțeles, chinuitoarele amintiri despre biata bătrînă, blînda și iubitoarea mamă,

atît de cinstită, atît de afectuoasă, pe care o înşelase în mod josnic, pe care o părăsise în cea mai mare disperare, pe care o ucisese, căci era sigur, că, la deşteptare, căutînd-o zadarnic prin toate părţile, aflînd apoi din scrisoarea ei că fugise, disperarea nefericitei bătrîne întrecuse orice margini... s-o fi îmbolnăvit şi o fi pe moarte !

Manuela nici nu se putea gîndi la asta, astfel că, zdrobită de atîtea emoţii, chinuită de atîtea remuşcări, descurajarea, urîtul vieţii puneau stăpînire pe ea şi simţea că avea să-şi piardă sufletul.

Pedeapsa greşelii ei nu se lăsase aşteptată multă vreme.

Între timp, El Zarco o înconjura cu mii de gesturi, o copleşea cu atenţii ; se străduia, împreună cu bandiţii şi femeile, să-i aranjeze locuinţa ce-i era hărăzită în capelă, aducînd rogojini noi, întinzînd preşuri, agăţînd cîteva stampe cu sfinţi şi mai ales arătîndu-i cuferele în care se aflau vreo cîteva traiste cu monede, nişte vase de argint laolaltă cu podoabe pentru cai, fîşii din haine de mătase, lenjerie bărbătească şi de femei, mii de alte obiecte ciudate. S-ar fi zis că lădiţele acelea erau adevărate cuiburi de coţofană, în care tot ce se furase zăcea în dezordine.

— Totul e al tău, Manuelita, al tău şi numai al tău ; uite aici cheile, şi-am să-ţi mai aduc.

Manuela zîmbea tristă.

El Zarco, văzînd-o aşa, credea că suferă de pe urma schimbării felului de viaţă ; dar nici o clipă nu putu bănui schimbarea ce se petrecuse în sufletul iubitei lui, de a cărei dragoste era din ce în ce mai sigur.

Astfel încît el le puse pe femei s-o distreze, să-i abată atenţia, elogiind existenţa pe care o duceau acolo, distracţiile ce se improvizau şi mai ales norocul lui Zarco la atacuri şi prăzi.

Seara, El Zarco îi aduse doi bandiţi, cărora le ceru să-i cînte, acompaniaţi de ghitară, cele mai frumoase cîntece. Manuela se uită la ei cu groază ; cîntară un lung şir

de cîntece, din acelea greoaie, absurde, fără nici un înţeles, pe care pleava le cîntă în zilele de beţie.

Bandiţii le cîntau cu vocea ascuţită şi distonantă a ţăranilor din ţinutul cald. Glas de eunuc, ţipător şi aspru, semănînd cu cîntecul greierului, ce nu poate fi ascultat mult timp fără a fi cuprins de o puternică plictiseală.

Manuela se simţi obosită, iar muzicanţii, aflînd asta, foarte contrariaţi că nu-i fuseseră pe plac mironosiţei, îi spuseră noapte bună şi plecară.

Veni şi noaptea, noapte îngrozitoare şi lugubră a sălaşului de bandiţi. Manuela ieşi la uşa capelei, doritoare să respire aer curat şi să privească înfăţişarea acestui loc ce începea să-i pară din ce în ce mai primejdios, deşi îl avea drept sprijin pe El Zarco.

Noaptea era întunecoasă şi, ca şi cea dinainte, ameninţa o furtună. Luminile ce luceau prin ferestrele şi crăpăturile ruinelor îi dădeau un aspect şi mai înspăimîntător.

Pe ici pe colo, treceau patrule călare mergînd spre avanposturi ori făcîndu-şi rondul ; domnea o tăcere de mormînt. Noaptea e prielnică răufăcătorilor, cînd stau la pîndă sau dau un asalt ; dar e plină de spaime şi primejdii chiar şi pentru ei, dacă se odihnesc în bîrlog. De aceea, somnul lor nu e niciodată liniştit ci tulburat de orice foşnet al frunzişului, de orice galop auzit în depărtare, de orice fluierat al vîntului, de orice zgomot străin.

Oricît de siguri erau argintaţii la Xochimancas, am mai spus, nu scăpau din vedere nici o precauţiune. De aceea, tabăra lor era păzită din avanposturi, de iscoade, de ronduri şi, chiar aşa fiind, şefii nu închideau decît un singur ochi.

Atunci aveau un motiv în plus să fie alarmaţi. Răpirea Manuelei trebuia să fi provocat un mare scandal la Yautepec. Fierarul din Atlihuayán, om periculos pentru argintaţi, care-i ura de moarte, pretendent dispreţuit al tinerei, trebuia să fi dat alarma printre tîrgoveţi şi printre prietenii lui de la fermă. Era mare cunoscător al locurilor,

foarte îndrăzneţ şi viteaz. În plus, în ziua aceea sosise la Yautepec cavaleria care-i urmărise pe atacatorii de la Alpuyeca, şi, chiar dacă argintaţii ştiau la ce se puteau aştepta cu privire la curajul acestei trupe, n-ar fi fost de mirare ca, animată de ura fierarului şi de hotărîrea oamenilor, aceasta să se hotărască să-i atace.

Am văzut că previziunile bandiţilor nu erau lipsite de temei şi că lucrul de care se temeau ei fusese încercat de Nicolás, deşi, din cauza laşităţii maiorului, zadarnic. Astfel încît santinelele fură dublate la Xochimancas.

Salomé, principala căpetenie a bandiţilor, îi spusese, la căderea nopţii, lui Zarco :

— Dar-ar Dumnezeu, Zarco, ca drăguţa ta să nu ne-aducă vreun bucluc. Trebuie să ai de grijă ; tu du-te cu ea, fiţi liniştiţi, şi distrează-te. „Adio şi n-am cuvinte" — adăugă, făcînd cu ochiul şi rîzînd ironic — că eu voi veghea. I-am trimis pe băieţi pe toate drumurile, iar Felix a înaintat pînă spre Atlihuayán, să vadă dacă e ceva. Aşa că poţi să pleci, du-te şi somn uşor.

Îi mai spuse şi alte vorbe, dar trebuie să fi fost în aşa fel, că nu voi să le pronunţe decît cu voce joasă la urechea lui Zarco. Fapt e că cei doi se despărţiră rîzînd în hohote. Salomé încălecă şi, urmat de vreo douăzeci de călăreţi, plecă să facă rondul. El Zarco se îndreptă spre capelă, unde toţi adormiseră, în afară de Manuela, care-l aştepta aşezată pe o bancă, încruntată şi plîngînd.

XXI. ORGIA

Trecură astfel cîteva zile ce-i părură veacuri Manuelei, veacuri de plictiseală şi tristeţe. Îi era imposibil să se deprindă cu viaţa printre bandiţi, căci pe măsură ce El Zarco o trata cu mai multă intimitate, ea fiind acum iubita lui,

simţea un dispreţ tot mai mare faţă de el, dispreţ complicat de un soi de teamă ori de oroare faţă de omul care putuse s-o tîrască pînă în prăpastia aceea.

Dintr-o necesitate a noii ei vieţi, Manuela trebuise să stabilească relaţii, dacă nu de prietenie, cel puţin de familiaritate cu femeile ce locuiau în capelă cu ea, ba chiar cu iubitele celorlalţi bandiţi ce locuiau în altă parte.

Printre ele o prefera pe una, nu pentru că ar fi fost mai puţin depravată, ci fiindcă cunoştea foarte bine Yautepec-ul, unde locuise mulţi ani, şi-i vorbea mereu despre persoane ce-i erau cunoscute, despre *doña* Antonia, despre Pilar, despre Nicolás, mai ales despre Nicolás, pe care-l cunoştea bine.

— Vai, Manuelita ! — îi spusese această femeie în prima zi cînd intrară în vorbă — tare îmi pare bine că eşti şi dumneata cu noi, căci eşti atît de frumoasă şi graţioasă, şi pentru că-l iubesc pe El Zarco, iar omul meu îl iubeşte şi el, dar asta nu mă împiedică să-ţi spun că ai făcut o mare prostie venind aici cu el. Dacă ţi-ar fi făcut o casă în vreun tîrg, sau la vreo plantaţie ori fermă unde avem prieteni, ar fi făcut mai bine, şi dumneata ai fi fost mai în siguranţă şi mai mulţumită. Dar aici, suflete, ai să pătimeşti multe. Pentru noi, care ne-am urmat bărbaţii în toate războaiele şi am umblat cu ei încoace şi încolo, viaţa asta nu e grea, ba dimpotrivă, ne place, căci, în sfîrşit, sîntem obişnuite, iar peripeţiile prin care trecem sînt cîteodată vesele, lăsînd la o parte faptul că avem şi noi uneori partea noastră şi că ni se întîmplă mereu cîte ceva. Sigur că trecem şi prin cîte o spaimă bună, că sînt zile în care nu mîncăm şi nopţi în care nu dormim, iar cîteodată oamenii noştri ne mai bat şi ne mai maltratează, dar, ţi-am spus, sîntem obişnuite şi nu ne mai pasă. Dar dumneata, o fată care a fost mereu ocrotită, care trăia aşa de bine acasă, atît de îngrijită de mămica, cu feţişoara matale atît de fină şi trupşorul delicat, ce nu-i fă-

cut să tragă mîța de coadă, adevărat e, suflete, că mi-e tare frică să nu te îmbolnăvești ori să nu ți se întîmple vreo nenorocire. Acuma vezi, ești foarte tristă, se vede imediat pe fața matale că nu ești mulțumită, așa e ?

Manuela nu-i răspunse decît vărsînd un potop de lacrimi.

— Sărăcuța de ea — continuă femeia — te-am cunoscut acum vreo doi ani, acolo, la Yautepec, așa frumoasă, așa cuviincioasă, așa bine îmbrăcată ! Parcă erai o sfîntă fecioară și te iubeau tare mult băieții de la prăvălii și toți flăcăii drăguți din tîrg, deși, ca să ți-o spun pe șleau, niciunul din ei nu făcea doi bani în comparație cu *don* Nicolás, fierarul. El, sărăcuțul, e cam smead, e urît, e cam stîngaci, ca un indian ce se află, și nu-i decît meseriaș, dar se zice că e foarte muncitor, că are deja banii lui și că-i foarte iubit. Aici nu trebuie să-l vorbești de bine, căci le e frică de el, și e singurul căruia nu i-au putut da lovitura, căci e tare viteaz și nu se lasă ; și cum n-are nici pămînturi, nici animale, nici nimic care să poată fi ocupat, decît bani, cine știe unde, asta înseamnă că ar fi nevoie să-l prindă pe el și să-l pună la cazne ca să-i predea ; dar nu s-a putut, căci el e tare bănuitor și umblă mereu bine înarmat și însoțit de alți tovarăși, și ei de nădejde. Asta chiar că ți s-ar fi potrivit, copilă, iar el umbla de mult după matale, toată lumea o știa. Ce-ți spun eu acum e adevărat și să mă ferească Dumnezeu să mă audă El Zarco, că mi-ar scoate ochii, dar e adevărat. El Zarco, sigur că e băiat drăguț și simpatic, bun la luptă și are mult noroc ; dar, îți spun eu, el e cam supărăcios, și dacă te mai vede tristă, poate să se înfurie și s-ar putea chiar...

— Ce ? — o întrerupse cu nerăbdare Manuela — să mă bată ?

— Păi... vezi mata, Manuela, n-ar fi prea greu ! El te iubește mult, dar, ascultă-mă pe mine, e cam supărăcios...

— Păi, numai asta îmi mai lipsea ! — răspunse Manuela. Apoi adăugă cu amărăciune : N-o s-o facă, și de ce-ar face-o ? Ce motiv ar avea ?

— Se vede bine că nici unul, ba dimpotrivă, e foarte îndrăgostit de matale ; dar tocmai de aceea, el e foarte rău, și dacă te vede tot mereu tristă, poate să creadă că nu-l iubești, că-ți pare rău că l-ai urmat, ba ar fi în stare să te și omoare la mînie... Eu te sfătuiesc să te arăți mai veselă, fii mai prefăcută, dă-i de înțeles lui Zarco că ești mulțumită, că te înțelegi cu noi, că-ți plac glumele băieților, că au și început să umble cu vorba că nu-ți place de ei ; în sfîrșit, că te obișnuiești cu viața noastră, căci, la urma urmei, acum, suflete, ești a lui Zarco, iar dacă nu se întîmplă vreo nenorocire, ca, de exemplu, să-l omoare, va trebui să umbli mereu cu el, dacă n-o să izbutești să-l faci să te ducă în altă parte ; dar atunci s-ar putea să fie mai rău ; fiindcă va trebui să ai de-a face cu oameni josnici, care or să te bănuiască, și cum El Zarco care e gelos, va lipsi mult de lîngă dumneata, el o să fie mereu neîncrezător, iar la cea mai mică bîrfă care o să-i ajungă la urechi, or să fie certuri, și moarte de om, și o să-ți pară rău că te-ai despărțit de el. Așa că mai bine fă cum îți spun eu, prefă-te cît mai mult și atrage-ți dragostea tuturor.

Manuela înțelese ușor că femeia avea dreptate și că, deși amară și neplăcută, îi zugrăvise viața pe care avea s-o ducă cu adevărul propriu experienței. Argumentele pe care le aducea nu aveau replică. Tot ce i se întîmplase și avea să i se mai întîmple nu era decît urmarea inevitabilă a zăpăcelii, a orbirii, a nesăbuinței ei. Aruncîndu-se cu capul înainte în prăpastie, nu mai avea alt drum posibil ; trebuia să cadă pînă la fund. Așa că, nu exista cale de scăpare ; era ca o păsărică prinsă în plasă, ca o muscă învăluită în pînza neagră a unui păianjen monstruos, în care se prindea tot mai mult cu cît făcea eforturi mai mari pentru a ieși din ea.

La gîndul acesta, Manuela simțea trecîndu-i prin trup un fior de moarte, punea stăpînire pe ea o puternică dorință să scape, să zboare, căreia îi urmau o dezamăgire și o descurajare de nespus.

Să simuleze ! Să se prefacă ! Era îngrozitor, și totuși nu avea altă cale. Își propuse deci s-o urmeze pe aceasta, să-și schimbe cu totul purtarea și să-l păcălească pe El Zarco pentru a-i cîștiga încrederea, astfel ca, profitînd de primul prilej, să scape din ghearele lui.

O asemenea viață era plină de vicisitudini, de aventuri ; n-aveau să stea la nesfîrșit în bîrlogul acela, n-o să cutreiere mereu numai locurile acelea. S-ar fi putut ca vreodată să fie nevoiți să treacă pe lîngă vreun oraș ; atunci ea s-ar fi refugiat acolo, ar fi chemat autoritățile, le-ar fi cerut ajutor ; poate l-ar fi găsit pe Nicolás, i-ar fi inspirat milă și el ar fi salvat-o, el, de care bandiții se temeau atît, el, care era atît de viteaz, de cinstit și de generos.

Căci, după cum e de presupus, dată fiind schimbarea ce se petrecuse în sufletul Manuelei, pe măsură ce chipul lui Zarco îi apărea învăluit în umbrele fricii, ale groazei, ba poate chiar ale urii, cel al tînărului fierar se ilumina cu o nouă și trandafirie lumină.

Nicolás, chiar pentru femeia aceea, care nu făcea altceva decît să spună adevărul, valora mai mult decît El Zarco, mai mult decît toți bandiții, care se temeau de el. Nu era înzestrat cu un chip atrăgător, dar, în schimb, ce suflet frumos avea ! Manuela învățase în numai cîteva zile să prețuiască ce valorează aparența atunci cînd e comparată cu fondul. El Zarco, tînăr, frumos, îndrăgit pînă atunci de ea, azi îi inspira groază.

Nicolás, muncitorul grosolan, indianul ars de soare, cu mîinile negre și groase, mînuind ciocanul, lîngă nicovală, acoperit cu șorțul lui de piele, iluminat de fulgerele roșiatice ale forjei, cîștigîndu-și existența prin munca lui cinstită, îi părea acum frumos, plin de măreție, demn de

dragoste, în comparație cu golanii aceia roși de vicii, acoperiți cu argintul pe care-l smulseseră prin asasinate și jafuri, proscriși de societate, trăind mereu în primejdie, avînd drept perspectivă spînzurătoarea, dormind iepurește, căutînd în beție și joc uitarea remușcărilor ori singurele plăceri ale vieții lor josnice.

Ce frumoasă și dulce ar fi fost viața în casa acelui muncitor, înconjurată de respectul oamenilor cinstiți ! Ce cămin liniștit, oricît de modest ar fi fost ! Ce zile vesele, consacrate încă de dimineață sfintelor treburi ale familiei ! Ce seri plăcute, după truda zilei, petrecute în blînde discuții și în odihna netulburată de nici o amintire amară ! Apoi, cina gustoasă și bine condimentată, la masa săracă dar curată, mîngîierile copiilor, sfaturile bătrînei mame, planurile de viitor, speranțele ce-și aveau rădăcina în economie, în muncă, în cinste... o lume întreagă de fericire și lumină... Totul dispăruse... Totul era acum imposibil !

Și în mijlocul acestui tablou apărea pentru o clipă, dar clară și precisă, o imagine ce-o făcea să se înfioare pe Manuela. Era chipul lui Pilar, blînda și buna ei prietenă, ce părea să-l iubească pe Nicolás în taină și căreia i-o spunea de obicei în glumă, ca pentru a o umili ! Iar acum... această apariție fugară, în visul de fericire ce se îndepărta, îi dădea Manuelei un sentiment amar și ascuțit. Era invidia !. Era gelozia !

Pilar merita această fericire pe care ea, nebuna, o disprețuise, dar cu toate acestea, pe Manuela doar simpla bănuială o irita intens, și nu se liniștea decît la gîndul că o astfel de unire era imposibilă, deoarece Nicolás n-o putea iubi pe orfană, îndrăgostit cum era de ea, de Manuela, iar dragostea trebuie să-i fi sporit în urma fugii ei.

În sfîrșit, abia încolțite aceste gînduri în sufletul Manuelei, după discuția cu femeia pe care o alesese drept confidentă, ele crescură, stăruitoare și nemiloase. Imaginea lui Pilar deveni coșmarul permanent al Manuelei, iar bănuielile căpătară caracter de realitate, cum se întîmplă

întotdeauna cu imaginațiile bogate. Asta pentru că Manuela îl iubea de acum pe Nicolás, și-l iubea cu dragostea disperată și violentă ce luptă cu imposibilul.

Așa se face că, deși își propusese să urmeze sfaturile ce-i fuseseră date și să ia calea prefăcătoriei, nu reuși s-o facă, și se închise într-o tăcere și într-o tristețe încă și mai încăpățînate decît în zilele anterioare.

El Zarco se arătă supărat, pînă la urmă, și o dojeni.

— Dacă mai stai tristă, ai să mă aduci în stare să fac o nebunie — îi spuse.

Manuela ridică din umeri.

Într-o seară însă, El Zarco veni călare, foarte mulțumit. În ziua aceea fusese într-o expediție, însoțit de cîțiva tovarăși. Sări jos de pe cal la ușa capelei și alergă s-o vadă pe Manuela, care, ca de obicei, se afla închisă în acel soi de alcov ce-i fusese improvizat.

— Ține — îi spuse — ca să nu mai fii tristă.

Și-i puse în mînă un săculeț cu bani de aur.

— Ce-i asta ? — întrebă Manuela cu dezgust.

— Uite ce e — îi răspunse El Zarco, răsturnînd aurul pe pat. O sută de bani de aur — adăugă — pe care tocmai i-au adus, și mîine o să-mi mai aducă o sută, ori altfel îi tai beregata francezului.

— Ce francez ? — întrebă Manuela îngrozită.

— Păi, un francez pe care băieții s-au dus să mi-l aducă tocmai de pe lîngă Chalco, închipuiește-ți, aproape de México. E bogat, și, ori își dezleagă băierile pungii, ori moare ! Familia a și trimis o sută de galbeni, dar dacă nu trimite cinci sute, o încurcă. Aici îl țin doar cu o *tortilla*[1] la douăsprezece ore.

— Doamne ! — exclamă Manuela înspăimîntată.

— Ce ? Te sperii, mironosițo ? Ia mai vino-ți în fire ! În loc să te bucuri, căci cu banii ăștia sîntem bogați. O să le dau și tovarășilor ceva, dar noi o să avem partea cea mai mare, și apoi o s-o luăm din loc, dar încet-încet, că asta nu se poate face imediat și o să plecăm de aici către Morelia sau Zacatecas, ori la mama dracului, unde să nu mă știe cine sînt, și o să deschid un han, ori o să cumpărăm o fermă, căci, așa cum ești tu, nu pari să-ți placă să duci viața asta, și cînd te gîndești că mi-ai promis !...

Manuela, fără a băga în seamă reproșul, după ce privi aurul cu indiferență, îi răspunse :

— Ascultă, Zarco, chiar dacă nu-mi mai aduci bani, te rog să-i dai drumul omului. Zici că mănîncă o *tortilla* la douăsprezece ore ?

— Da — răspunse El Zarco, surprins de întrebare.

— Ei bine, — continuă Manuela — eu te implor să-i dai să mănînce ca lumea și apoi să-l lași liber, chiar dacă nu-ți mai aduce alți bani.

— Ce tot spui tu acolo ? — întrebă El Zarco, cu un glas răgușit în care se ghicea cea mai sălbatică mînie. Ești nebună, Manuela, să-mi spui mie asta ? Nu știi că fiecare bogătaș care cade în mîinile noastre trebuie să-și răscumpere viața cîntărindu-se în aur ? După ce că numai și numai pentru tine, doar de dragul tău, ingrato, am riscat viața băieților trimițîndu-i să mi-l aducă pe bogătanul ăsta, să ne dea bani, să ne umple de galbeni, ca să-ți cumperi bijuterii, rochii de mătase, tot ce vrei, iar acum tu îmi vii cu mila asta și cu rugăminți ? Păi se vede că încă n-ai apucat să afli cine sînt eu și de ce sînt în stare. Tu ești foarte bună, Manuela, și ai crescut printre oameni serioși și foarte pioși ; dar mă cunoșteai, iar dacă nu te-ai crezut în stare să te obișnuiești cu felul meu, de ce-ai plecat de-acasă ? Știai ce sînt, știai de unde veneau bijuteriile pe care ți le-am dat. Acum de ce te sperii ? Ai venit pînă aici să ne ții predici ? Păi atunci îți pierzi timpul și mă plictisești, căci, într-adevăr, nu mai suport mutrele tale și disprețul tău față de tovarășii mei, lacrimile și zeflemelile tale. De cîteva zile Salomé, Felix și Coiotul îmi

[1] Un fel de turtiță de mălai (n.t.).

tot spun că rău am făcut aducîndu-te aici la noi, că ai să ne aduci vreo nenorocire, iar eu, doar din dragostea ce ţi-o port, am îndurat aluziile lor, şi, crezînd că-ţi fac o plăcere, am riscat viaţa celor mai buni tovarăşi ai mei ca să mi-l aducă pe bogătaş, să-l jupoi şi să-ţi dau bani, bani mulţi, iar tu îmi vii cu o asemenea prostie!... Îţi spun drept, Manuela, asta nu mai îndur. Dacă felul tău de a gîndi era altul, de ce nu te-ai măritat cu indianul din Atlihuayán? Ăla nu e hoţ! Dar cu mine, albă ori neagră... ori te obişnuieşti cu viaţa pe care o duc, ori mori, Manuela — spuse El Zarco cu glas scăzut, apropiindu-se de tînără cu ochii ieşiţi din orbite şi cu mîna pe patul pistolului.

La această izbucnire de mînie, Manuela începu să tremure.

— Dar eu voiam doar — spuse ea cu timiditate — să nu-l omori pe străinul acela din cauza mea... Şi asta pentru tine, doar pentru tine... căci mi-e teamă să nu comiţi o crimă...

— Crimă! — repetă El Zarco livid de mînie şi cu o voce nazală, dar puţin mai liniştit. Crimă! Uite, proasta! Poate te gîndeşti că e prima vulpe pe care o jupoi? Mai du-te dracului cu scrupulele tale! Francezul ăsta o să se ducă unde s-au dus şi ceilalţi, chiar dacă nu va fi pentru a-ţi da ţie banii. Nu ştii, nevinovato, că bogătaşul care cade în mîinile noastre aparţine tuturor? Chiar dacă aş vrea eu să-i dau drumul francezului, crezi că ceilalţi m-ar lăsa? Cum rămîne cu partea lor?

— Bine, să nu mai vorbim de asta — spuse Manuela înspăimîntată — fă ce vrei, Zarco, n-o să-ţi mai spun nimic.

— Păi, e bine — spuse banditul — bine ai să faci. Acum noi trebuie doar să profităm de ocazie. Păstrează banii ăştia fără să faci zarvă, nu mai vorbi nimic şi nu mă mai bate la cap cu plînsete şi cu văicăreli.

Abia sfîrşi de vorbit El Zarco, că se auzi mare larmă de voci, amestecată cu acorduri de ghitară şi de *jaranita*[1], iar în capelă intrară Salomé Plasencia, Palo Seco, Tigrul, Linares şi încă vreo douăzeci de bandiţi, plini de veselie şi beţi.

— Zarco! — strigară — acum eşti bogat, frate, şi o să facem o petrecere să se veselească pisicuţa pe care ţi-ai adus-o de la Yautepec şi care moare de gălbinare.

— S-o vedem! Scoate-o, omule, scoate-o, să vină să joace cu noi „valsul", „polca" şi „*chotis*[2]-ul"!

— Vino, Manuelita, şi ai grijă să nu-i superi pe tovarăşii mei — spuse El Zarco luînd-o de mînă pe tînără, care se lăsă trasă ca o victimă şi reuşi să afişeze un zîmbet.

— Iată-mă, fraţilor, şi iat-o şi pe pisicuţa mea, să mergem la dans.

— Drăguţo — spuse Salomé, care ţinea în mînă o sticlă. Hai cu noi la balul pe care-l facem ca să sărbătorim isprava iubitului tău, El Zarco; alaltăieri l-a chinuit cu „băţul" pe francez pînă a scuipat bănişorii pe care trebuie că i-ai păstrat tu, ca o fată bună, aşa că o să bem şi o să mîncăm... Hai încoace şi nu mai sta acolo aşa tristă.

— Bine, bine — spuse El Zarco — hai să aranjăm dansul şi să pregătim băuturile, şi vin eu mai pe urmă s-o iau pe Manuela. Îmbracă-te, suflete, şi găteşte-te de dans, că vin acum după tine.

— Zarco, tu eşti gelos — spuse Salomé, dîndu-i o palmă peste umăr, cu ton glumeţ — eşti gelos şi ştii că printre noi asta nu se face. Acum îţi iertăm prostiile astea, dar n-o mai ţine aşa mult timp, frate, că nu e bine.

Manuelita tremura. Totul se transforma în noi primejdii pentru ea. Cînd rămase singură, o chemă pe confidenta ei s-o ajute să se îmbrace, dar de fapt să vorbească cu ea.

[1] Diminutiv de la *jarana*, instrument muzical mexican, un fel de ghitară mai mică (n. t.).
[2] Dans popular spaniol (n.t.).

— Cine e francezul pe care l-au prins ? — o întrebă. Dumneata nu ştii nimic ?

— Cum să nu ! — răspunse femeia — ba tare mă mir că nu ştii şi matale. Francezul e acolo, într-o pivniţă din conac, şi în fiecare zi îl pun la cazne să stoarcă banii de la familia lui, care e la México. Zic că a dat deja un săculeţ, care e la El Zarco. „Galbenul" (aşa se numea omul ei) îl păzeşte acum, pe el şi pe ceilalţi.

— Păi cum, mai sînt şi alţii ? — întrebă curioasă Manuela.

— Sigur că sînt şi alţii — răspunse femeia. E un *gachupín*, mai e un negustor, un alt bătrîn foarte zgîrcit, care se plînge toată ziua, şi încă vreo cîţiva mai sărăntoci, dar care pot da şi ei vreo sută, două de pesos. Tot e ceva !

— Şi aş putea să-i văd şi eu ?

— Cum să nu ! Dacă El Zarco vrea să te ducă, nimic mai uşor ; dar cum eşti mata, delicată, o să te impresioneze.

— N-o să mă impresioneze — răspunse Manuela cu un aer hotărît — m-am schimbat, am să-ţi urmez sfaturile.

— A, ce bine ! — exclamă femeia — atunci o să te distrezi bine. Ai să vezi !

Cum în momentul acela tocmai venea El Zarco, Manuela îl rugă s-o ducă acolo unde erau ostaticii.

El Zarco o privi surprins.

— Tu ? — îi spuse — tu vrei să-i vezi pe prinşi ? Dar ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat — răspunse Manuela — că am să-ţi dovedesc că nu sînt tristă şi nici nemulţumită de viaţa asta ; că nu mă sperii de nimic şi că, atunci cînd m-am decis să-mi las casa şi familia pentru tine, este pentru că eram hotărîtă să te urmez peste tot şi să-ţi împărtăşesc soarta.

— Bine, fato, asta-mi place ! Mă supăraseşi foarte tare, dar fiindcă numai te-ai prefăcut, şi eşti cea pe care o credeam eu, acum chiar că sînt fericit. Am să te duc

unde sînt nerozii ăia şi să nu-ţi fie milă de ei, că ei au bani şi nu-şi riscă viaţa ca noi.

Manuela, îmbrăcată şi gătită de bal, foarte frumoasă, în ciuda palorii şi a slăbiciunii, se lăsă condusă de bandit pînă la vechile cripte din pivniţele ce serveau drept celule nefericitelor victime ale tîlharilor.

La singura uşă ce mai era practicabilă se afla o gardă de douăzeci de bandiţi, înarmaţi cu muschete, pistoale, cuţite şi pumnale. Toţi erau tăcuţi şi-şi acoperiseră feţele cu basmale.

Vastele încăperi boltite, care odinioară folosiseră la păstrarea căpăţînilor de zahăr şi care sînt cunoscute în ferme sub numele de „pivniţe", ar fi fost complet întunecate dacă în colţuri n-ar fi fost aprinse nişte opaiţe cu grăsime, lîngă care erau întinşi pe nişte rogojini soioase patru oameni legaţi de mîini şi de picioare, legaţi la ochi, şi care ar fi putut fi luaţi drept cadavre dacă din cînd în cînd n-ar fi arătat, prin mişcări de durere sau suspine stinse, că erau trupuri vii.

— Uite-l pe francez — îi spuse El Zarco, Manuelei, ducînd-o într-unul din colţuri şi arătîndu-i un om bătrîn, cu capul cărunt, bandajat tot, şi care abia mai dădea semne de viaţă.

Lîngă el se aflau bîrne încrucişate, hamuri, lănci şi alte obiecte de tortură, un ulcior cu apă şi o sticlă de rachiu.

— Alaltăieri i-am dat cîteva „beţe" blestematului ăsta de franţuz şi de asta a dat galbenii, dar dacă nu scoate banii, îi facem ceva şi mai rău. Încă nu ştie ce e aia să ai gîtlejul sugrumat şi nici să ţi se scoată unghiile de la picioare şi de la mîini. O să afle !

La aceste ultime vorbe spuse cu voce tare, bietul francez, care îi ascultase, încercă să se ridice în capul oaselor şi, cu o voce slabă şi rugătoare, spuse :

— Ascultă, domnule, pentru numele lui Dumnezeu, ucide-mă, nu mai pot, ucide-mă !

— Nu, încă nu, bătrîne cărpănos ; trimite să-ţi mai aducă patru sute de galbeni, dacă nu, ai să vezi ce o să ţi se mai întîmple.

— Nu mai am aur — răspunse nenorocitul. Sînt sărac, am familie, am copilaşi, n-are cine să-mi împrumute !... Nu mai am !... Nu mai am !... Omorîţi-mă !...

— Hai să plecăm — spuse Manuela, gata să leşine — dacă nu mai are bani, omorîţi-l...

— Nu — răspunse El Zarco, rîzînd cu un rînjet sinistru şi înspăimîntător — aşa spun toţi ; disperă, vor să moară, dar cum viaţa nu dă muguri, sfîrşesc prin a scoate paraua. Mîine o să dea şi ăsta ce-i cerem. I-a fost înştiinţată familia, şi le-a scris chiar el, spunîndu-le ce i se întîmplă.

— Bine — zise Manuela tremurînd toată — dar, ce ? Guvernul n-o să trimită trupe să vă urmărească şi să-i elibereze pe ăştia ? Familiile lor n-o să-i înştiinţeze ?

— A, nu ! Nu le convine, căci le e frică să nu-i omorîm. Pe urmă, guvernul nu poate să trimită forţe împotriva noastră, şi, chiar de le-ar trimite, nu ne-ar face nimic ; nu ne-ar mai găsi aici. Tu nu ştii, Manuelita : noi sîntem puternici, sîntem hotărîţi şi, cel puţin acum, nimeni nu ne ameninţă !... Dar hai să mergem la dans, că ne aşteaptă ! Va trebui să dansezi cu toţi, şi să fii veselă ; să nu zică iar că sînt gelos şi să iasă cu vreo „rîcă".

Manuela ieşi din pivniţă în grabă, lividă, tremurînd, cu ochii ieşiţi din orbite, nebună de groază şi de frică. Oricît de înspăimîntător ar fi fost balul, acela nu putea să-i producă frica, uriaşa repulsie pe care i-o provocase tabloul ostaticilor.

Cum balul se dădea în camerele care se aflau mai în interiorul vechiului conac, lîngă criptele pivniţei, perechea urcă scările dărăpănate şi se prezentă imediat în salonul luminat cu lumînări de seu şi plin de fum, unde se adunaseră banditii pentru a se distra.

Acolo se auzeau cîteva *bandolones* [1], ghitare şi *jaranas*, cîntînd polci şi valsuri, căci trebuie spus că aceşti bandiţi nu erau amatori de dansuri populare, cum ar fi *jarabe* [2], pe care nu obişnuiau să le danseze decît uneori, cînd, din vreun capriciu, voiau să mai facă variaţie. Argintaţii erau oameni cu pretenţii, dansau „cuviincios", dar tocmai de aceea balurile lor aveau respingătorul aspect al parodiei ori grotescul caricaturii.

La intrarea Manuelei şi a lui Zarco, se iscă o gălăgie înspăimîntătoare ; urale, galanterii, înjurături, blesteme, toate ieşite dintr-o sută de guri strîmbe de beţie şi de desfrîu. Toţi bandiţii celebri erau acolo, acoperiţi de argint, înarmaţi, cîntînd cîntece obscene, alţii îmbrăţişînd femeile desfrînate care le ţineau companie. Manuela se înfioră ; abia se desprinse de braţul lui Zarco, că se apropie de ea mulatrul colosal şi îngrozitor care-i inspira atîta repulsie. Avea încă bandajul ce-i acoperea o parte din faţă ; dar lăsa să se vadă gura enormă, cu dinţi ascuţiţi şi albi dintre care ieşeau cei doi canini superiori ce păreau să-i spintece buza inferioară, şi venea acoperit tot de argint, de parcă ar fi vrut să-şi depăşească prin podoabe pe ceilalţi tovarăşi.

— Acu' ai să dansezi cu mine, drăguţo — îi spuse Manuelei, cuprinzînd cu una din mîinile lui mari braţul alb şi delicat al tinerei.

Într-o mişcare irezistibilă, Manuela se dădu înapoi înspăimîntată şi încercă să-l urmeze pe El Zarco pentru a fugi cu el. Dar mulatrul o urmări rîzînd, îi prinse mijlocul cu braţul lui vînjos şi-i spuse lui Zarco :

— Ia uite, Zarco, la dama ta, fuge de mine şi nu vrea să danseze : oblig-o !

[1] *Bandolón*, instrument muzical cu corzi, asemănător ghitarei (n. t.).

[2] Dans popular mexican (n.t.).

— Măi, fir-ar să fie ! Ce-i asta, Manuela ? De ce nu vrei să dansezi cu prietenul meu Tigrul ? Ţi-am spus că trebuie să dansezi cu toţi, doar de asta ai venit.

Manuela se resemnă şi, afişînd un zîmbet jalnic, se lăsă condusă de acel monstru de răutate şi obrăznicie.

— Ah ! — exclamă el, dîndu-şi pe spate pălăria mare, în timp ce continua să cuprindă şi să strîngă convulsiv mijlocul Manuelei. Bine am zis eu că trebuia să-mi fac plăcerea de a te stînge în braţe după placul inimii ! Acuma eşti cu un bărbat şi o să ne desfătăm dansînd acest *chotis*.

Manuela aproape închise ochii şi se lăsă dusă de acel soi de ciclop, care o devora cu unicul ochi ce-i rămînea liber şi o scălda în duhoarea lui, ca un abur de rachiu.

Văzîndu-i trecînd aşa, înspăimîntător el, ca o fiară turbată, iar ea slabă şi supusă, ca o pradă, ceilalţi bandiţi îi strigau :

— Hei, Tigrule, să n-o mănînci pe căprioara asta !

După ce dădură de cîteva ori ocol salonului mizer, împiedicînd şi împingînd vreo cincizeci de perechi de bandiţi şi de femei, beţi, Tigrul încetă să danseze, dar, aplecîndu-se spre tovarăşa lui, îi spuse cu un glas întretăiat de dorinţă, strîngîndu-i brutal braţul :

— Pisicuţo, de cînd te-am văzut venind cu El Zarco, mi-ai plăcut şi am pus-o pe Vulpoaică, muierea Galbenului, să ţi-o spună, nu ca să-mi răspunzi atunci imediat, ci ca s-o afli de la bun început. Nu ştiu dacă ţi-a spus.

Manuela nu răspunse.

— Că dacă nu ţi-a spus, acu' ţi-o spun eu pe şleau ; tu trebuie să ajungi să mă iubeşti.

— Eu ?... exclamă tînăra speriată.

— Tu ! — răspunse Tigrul. Ai să vezi !... El Zarco nu-i statornic şi o să te răsplătească prost, cum le-a răsplătit şi pe celelalte... Dar sînt eu aici, suflete, aşa că atunci cînd nu ţi-o mai place, să-ţi aduci aminte de mine, şi atunci ai să vezi tu cine-i Tigrul ; tu nu mă cunoşti şi

nu-l cunoşti încă pe El Zarco. Nu te speria că mă vezi aşa, cu chipul bandajat, căci sînt aşa chiar din cauza ta.

— Din cauza mea ? — întrebă Manuela cu o curiozitate amestecată cu spaimă.

— Da, chiar din cauza ta, şi o să-ţi spun. M-au rănit la Alpuyeca străinii pe care i-am omorît. Eu i-am omorît, ce mai !... eu am fost cel care a dus lupta, în timp ce El Zarco jefuia cuferele ; un *gringo* mi-a dat una cu patul pistolului, de puţin a lipsit să nu-mi scoată un ochi ; da' pînă la urmă a murit şi el şi au murit şi toţi cei care-l însoţeau dintre bărbaţi. Dar El Zarco abia dacă ne-a dat o mînă de ajutor în toiul luptei, şi abia cînd erau cu toţii la pămînt şi pe moarte, atunci a venit şi el, şi i-a omorît după ce se predaseră, şi a omorît femeile şi copiii. Da, dom'le, aşa a fost. El Zarco e un slăbănog şi o găină, dar de pus, da, şi-a pus de-o parte toate bijuteriile să ţi le ducă ţie, iar nouă nu ne-a lăsat decît boarfele nefolositoare, căci la ce ne-ar fi trebuit alea ? Surtuce, saci, tunici vechi, boarfe de filfizoni ! Iar El Zarco şi-a luat ce era mai bun, după ce noi luptaserăm. Nu-i nimic ! Un vultur ca mine nu plînge. Dar de cînd te-am văzut, mi-am zis : „Acuma, da, mi-am găsit perechea ! El Zarco n-are decît să-şi ia bijuteriile, nouă să ne lase drăguţa, şi sîntem chit".

Manuela părea a fi prada unui coşmar şi simţi că leşină. Dezvăluirile despre El Zarco, asasinarea femeilor, a muribunzilor şi a copiilor, ameninţările Tigrului, totul era peste puterile ei şi-i zdruncina hotărîrea de a înfrunta o asemenea viaţă. Căzuse în iad ! Ea ştia că oamenii aceia erau numai bandiţi, dar în realitate erau demoni scuipaţi de infern. Oh ! De-ar fi putut scăpa în clipa aceea ! De-ar fi putut măcar să moară ! Rămase paralizată şi mută. O scoase din starea ei vocea aspră şi răguşită a Tigrului, care o întrebă :

— Da' ce-i cu tine, frumoaso ? Te sperii de ce spun ?... Nu ţi-a povestit El Zarco toate isprăvile şi vitejiile lui ?

Pare-mi-se că nu ; păi, află-le acum și să-ți intre bine în cap ce spun, că o să ajungi în stăpînirea mea.

— Dar crezi dumneata că El Zarco o să se lase ? — exclamă, în sfîrșit, Manuela, sufocată de mînie și supărare.

— Și ce-mi pasă mie dacă se lasă sau nu, pisicuțo ! Da' ce ? Poate crezi că mi-e frică mie de poltronul ăsta ? Dacă matale-mi admiți dragostea, chiar și acum, spune doar un cuvînt, și-l omor pe El Zarco. Asta așa, ca să rămîi o dată liberă... Dacă nu, mai aștept, și ai să vezi tu ce se întîmplă.

— Păi am să-i spun și lui Zarco, să fie și el prevenit !

— Păi spune-i-o, frumoaso, chiar spune-i-o — răspunse Tigrul cu un rînjet disprețuitor și sinistru, în care se ghicea o hotărîre înspăimîntătoare. Doar El Zarco mă cunoaște — adăugă el — și ai să vezi de nu-i adevărat ce-ți spun ; El Zarco, de care te-ai îndrăgostit pentru că-l credeai bărbat, nu-i decît un slăbănog. Așa că n-ai decît să i-o spui, și, ca s-o faci chiar acum, te conduc să te așezi, iar eu rămîn să aștept.

Manuela se duse la locul ei, zdrobită. Fără îndoială că acolo avea să se producă o catastrofă ; Tigrul dorea să o provoace cu orice preț pentru a-l ucide pe El Zarco, iar ea avea să fie prada învingătorului. Ce situație îngrozitoare ! Manuela simțea că-și dă sufletul.

Dar în timp ce-l căuta cu teamă pe iubitul ei, pe care, în ciuda ororii ce i-o inspira, îl considera singurul ei sprijin, îl văzu îndreptîndu-se către ea, încruntat, rece, livid de mînie. Manuela îl crezu gelos pe Tigru, și se gîndi că venise clipa certei de care se temea.

Dar El Zarco, cu un zîmbet drăcesc și crispat de furie, îi spuse :

— Acum știu eu care e motivul tristeților și plictiselilor tale din zilele astea, mi-au povestit, și n-o să mă mai duci tu de nas, nerușinato !...

— Dar ce e ? Ce-i ? Ce ți-au povestit, Zarco ? — întrebă Manuela întunecată și înfricoșată la auzul acestor vorbe.

— Da ; mi-a spus Vulpea că e vorba de... că-ți pare rău că ai fugit cu mine, că ți-ai dat seama că nu mă iubești... cu adevărat... că singurul om pe care-l iubești e indianul Nicolás ; că-ți pare rău că l-ai părăsit ; că viața cu argintații nu-ți place și cu prima ocazie care-ți apare ai să mă părăsești.

— Dar eu n-am spus !... — întrerupse, tremurînd, Manuela.

El Zarco n-o lăsă să termine :

— Ba da, i-ai zis, prefăcuto și mincinoaso, să nu tăgăduiești cumva ! Eu sînt de vină că m-am încrezut într-o fățarnică și o mironosiță ca tine, care nu voia decît bijuterii și bani... Dar uite ce e — adăugă, apucînd-o de braț și strîngînd-o animalic — de mine nu-ți bați joc, m-ai auzit ? Ai fugit de-acasă cu mine, de acuma asta ți-e soarta. Cît despre fierarul indian, am să-mi fac plăcerea să-ți aduc capul lui să-l mănînci la frigare, apoi ai să mori și tu, dar n-ai să mai rîzi de mine !

Manuela abia putu să-i spună lui Zarco, într-o atitudine rugătoare :

— Zarco, fă-mi hatîrul și scoate-mă de aici, mi-e rău !...

— Nu te scot, n-ai decît să mori ! — îi răspunse banditul în culmea furiei.

Nu apucă bine să spună aceste vorbe, că la ușa sălii se auzi mare zarvă și cîțiva bandiți, acoperiți de praf, cu hainele în dezordine ca după un drum lung, dădură buzna cu un aer speriat, întrebînd de Salomé Plasencia, de El Zarco, de Tigru și de celelalte căpetenii.

Salomé și ceilalți le ieșiră în întîmpinare.

— Ce-i ? — întrebă acesta, în timp ce toți argintații formară un cerc în jurul lui, încetînd, după cum era de înțeles, muzica și larma dansului.

— Veşti — răspunse unul dintre noii sosiţi, sufocîndu-se. Am alergat zece leghe să vă dăm de veste... Martín Sánchez Chagollan, cel din Ayacapixtla, cu o trupă de patruzeci de oameni, l-a surprins le Juan Gachupín cu douăzeci de tovarăşi şi i-a spînzurat în crîngul de *catzahuates* de la Casasano.

— Şi cînd asta ? — întrebară în cor banditii copleşiţi.

— Aseară, pe la vreo zece i-au surprins. Erau ascunşi în pădure, aşteptînd o încărcătură ce urma să treacă, cînd Martín Sánchez a căzut pe ei, i-a înconjurat şi abia de-au putut să scape vreo cinci-şase, care au venit să ne caute, dar sînt răniţi şi n-au putut veni pînă aici.

— Dar... ce ?... Băieţii ăştia nu s-au bătut ? — întrebă Salomé.

— Ba s-au bătut, dar ceilalţi erau mai mulţi şi aveau arme foarte bune.

— Şi ce, nu li s-a dat de ştire ?

— Tocmai asta ne-a mirat ! Dar cred că oamenii încep să-l ajute pe Martín Sánchez şi să ne părăsească pe noi.

— Păi trebuie neapărat să-i răzbunăm pe tovarăşii noştri şi să-i mai înfricoşăm pe oameni, să nu apuce să se întoarcă cu totul împotriva noastră. Mîine în zori, plecăm toţi de aici, să se adune şi ceilalţi care umblă răspîndiţi, să-l căutăm pe Martín Sánchez, să vedem dacă-i la fel de bun împotriva a cinci sute de oameni ca şi împotriva a treizeci. Aşa că, pregătiţi-vă pentru mîine.

— Şi ce facem cu prizonierii ? — întrebă unul.

— Păi, ăia să moară — spuse Salomé — ce ne trebuie nouă piedici ? Tu, Tigrule, du-te şi ucide-i chiar acum.

— Uite ce e, Salomé — spuse Tigrul înaintînd — mai bine dă-i treaba asta lui Zarco ; el ştie mai bine să-i omoare pe morţi — adăugă el cu dispreţ.

— Să-i omor pe morţi, spui, Tigrule ?

— Da, să-i omori pe morţi ! — răspunse Tigrul — adu-ţi aminte de Alpuyeca.

— Ba ai să vezi că ştiu să-i ucid şi pe vii ! — răspunse El Zarco, livid de mînie.

— Bine, bine — spuse Salomé, intervenind — nu vrem ceartă ; oricine e bun pentru a-i lichida pe prizonieri ! Important e să n-apuce zorile ; trimiteţi-i vorbă Galbenului, şi hai să mergem. Dansul s-a terminat.

— A, o altă veste ! — adăugă celălalt dintre noii sosiţi — Azi-dimineaţă au îngropat-o la Yautepec pe mama fetei pe care şi-a adus-o El Zarco.

Atunci se auzi un ţipăt ce-i făcu pe toţi bărbaţii să-şi întoarcă capetele.

— Mama ! — exclamă Manuela şi căzu leşinată pe jos.

— Biata de ea ! — spuseră femeile, ce-şi reveniseră din beţie la ploaia aceea de veşti rele.

— Ridic-o, Zarco, ia-o de aici şi vezi să se potolească, fiindcă altfel o să ne încurce.

El Zarco, ajutat de cîteva femei, o ridică pe Manuela, o luă în braţe şi o duse la capelă, unde o culcă pe pat. Tînăra era pe moarte. Atîtea emoţii, una după alta, atîtea primejdii, atîtea ameninţări, atîta groază, îi doborîseră firea slabă şi-i întunecaseră spiritul. Manuela părea prostită şi nu făcea altceva decît să plîngă în tăcere.

El Zarco, pradă şi el a mii de gînduri diferite, înfuriat de Tigru, gelos pe Nicolás, tot mai îndrăgostit de Manuela, dar cu totul contrariat de ultimele veşti şi de necesitatea de a pleca la drum, nu mai ştia ce să facă.

Se învîrtea ca o fiară în cuşcă : chema femeile s-o ajute pe iubita lui, dădea ordine banditilor care i se supuneau şi-l slujeau, pregătea bagaje, însemna lăzi, se aşeza din cînd în cînd pe marginea patului în care se întinsese Manuela şi o fixa cu o privire în care era greu de deosebit dragostea, ura sau ispita unei hotărîri sinistre; uneori începea să umble prin capelă, blestemînd.

În sfîrşit, se apropie de tînără şi, cu un glas rece şi uscat, îi spuse :

— Asta nu mai are leac ; lasă plînsul și pregătește-te să plecăm mîine de aici, ajută-mă să fac bagajele. Păzește-ți bine bijuteriile ; asta e important pentru tine. Printre noi — adăugă, văzînd că Manuela suspina mai violent — nu-i obiceiul să te mîhnești așa și nici să faci mare doliu cînd îți moare cineva... doar de asta ne naștem ! Pe urmă, mama ta era bătrînă și mă ura, biata de ea ; trage-i o rugăciune și amin... nu te mai gîndi la ea. Indianul tău o fi îngropat-o, o să se aleagă cu livada și o să-și scoată banii ; apoi o să-l îngropi tu pe el, n-ai grijă, și o să ai plăcerea să-i plîngi la mormînt.

Așa deci, acel bandit, El Zarco, pe care Manuela îl crezuse măcar om, cel puțin milos, nu era altceva decît un pervers fără inimă. care se complăcea în a-i spori chinurile, insultînd-o în clipele de mare durere, calomniindu-l pe omul generos care o sprijinise în ultimele clipe pe biata și nenorocita bătrînă.

Astfel gîndise Manuela.

Pilar și Nicolás erau cei ce vegheaseră împreună la patul de moarte al nefericitei bătrîne și-o puseseră în mormînt.

Nicolás și Pilar ! Din nou această pereche ce nu-i mai ieșea din gînd ! Ce mari și ce nobili îi păreau acum cei doi tineri !... Dar ce nefericire că nu-i apăreau așa decît pentru a-i provoca îngrozitorul chin al geloziei și rușinea de nespus de a se considera un monstru de nerecunoștință și de josnicie în comparație cu ei !

Și totuși, chinuită și degradată, demnă de dispreț cum era, doar gîndul la Nicolás îi părea o licărire de alinare în mijlocul îngrozitoarei nopți ce-o înconjura din toate părțile cu negurile, temerile și primejdiile ei, necunoscute dar înspăimîntătoare.

În sfîrșit se sculă și, înghițindu-și lacrimile, se apucă să pregătească bagajele, cu moartea în suflet.

XXII. MARTIN SÁNCHEZ CHAGOLLAN

Să vedem, acum, cine era temerarul bărbat ce îndrăznise să spînzure douăzeci de argintați chiar în locurile unde stăpîneau ei, și care provocase astfel tulburare în cartierul general al banditilor.

Numele lui Martín Sánchez Chagollan nu era chiar necunoscut la Xochimancas, așa că nu el a provocat surpriza, ci, ceea ce a provocat chiar o surprinză mare, a fost vestea despre ceea ce făcuse.

Să spînzure douăzeci de argintați în arborii de *cazahuate* de la Tetelcingo, adică tocmai în mijlocul acelui domeniu unde nu stăpîneau decît crima și teroarea !

Dar cine era acest om ? Era oare vreun șef al guvernului, sprijinit de lege și contînd pe elementele puterii publice, pe banii vistieriei statului și pe concursul autorităților și al poporului ?

Nimic din toate acestea. Martín Sánchez Chagollan, personaj în mod riguros istoric, ca și Salomé Plasencia, ca și El Zarco, ca bandiții pe care i-am înfățișat în această istorisire, era o persoană particulară, un țăran, fără antecedente militare de nici un fel ; departe de așa ceva, fusese un om întrutorul pașnic, ce refuzase întotdeauna să se amestece în disputele civile ce agitau de mulți ani țara, și astfel, retras, aproape timid, trăia, dăruit în exclusivitate muncilor satului, într-o mică fermă pe care o avea nu departe de Ayacapixtla, în apropiere de Cuautla și de Morelos. Și, pe lîngă toate acestea, era un om de bine în adevăratul înțeles al cuvîntului, unul din acei fanatici ai cinstei ce preferă să moară decît să comită un act ce i-ar putea păta numele ori să-l facă mai puțin respectat de către familie sau de către prieteni.

Cu astfel de principii, în acea vreme de răscoale și corupție, în care nu puțini oameni rustici și simpli s-au văzut obligați să se implice în revoluții ori în crimele co-

mise la adăpostul acestora. Martín Sánchez trebuise să îndure multe pentru a se sustrage compromisurilor și intrigilor. Dar, prin puterea abilității și energiei sale, rămase curat și, deși privit cu neîncredere și invidie de toți partizanii, reuși să trăiască în liniște, în colțișorul ascuns unde-și avea moșioara, îngrijindu-se de micile lui interese, ajutat de copii lui, acum mari.

Căci Martín Sánchez era un om bine intrat în ani. Împlinise vreo cincizeci; avea însă una din acele firi robuste și viguroase ce se găsesc doar la cei de la cîmp și de la munte, întărite de aerul pur, de alimentația sănătoasă, de munca și bunele obiceiuri. De aceea, deși în vîrstă de cincizeci de ani, el părea încă un om în toată puterea bărbăției lui.

Mic de statură, cu capul rotund, ce părea înfipt între umeri din cauza gîtului scurt, umerii lați, brațele herculeene și picioarele strîmbe și vînjoase vădeau în el muncitorul neobosit și călărețul desăvîrșit.

Ochii mici, verzui și vioi, nasul acvilin, fața oacheșă cu trăsături regulate, gura cu buze subțiri și strînse, barba mereu bine rasă, fruntea îngustă și părul aproape cărunt, tuns perie, îi dădeau o oarecare înfățișare felină. Avea o anumită asemănare cu un leopard.

Astfel arăta omul care a exercitat o influență de cea mai mare importanță în vremea aceea, în ținutul cald, și activității căruia s-a datorat în principal suprimarea înspăimîntătoarei plăgi a bandiților ce ani de-a rîndul secătuise acele fertile și bogate ținuturi.

Martín Sánchez trăia deci liniștit, consacrat muncii lui, după cum am spus, cînd, lipsind el și soția lui, căzu asupra fermei lor o ceată mare de argintați.

Bătrînul tată al lui Martín și fiii lui se apărară cu eroism dar, dominați prin număr, bătrînul și unul dintre fii au fost asasinați, casa jefuită și apoi incendiată, tot ce constituia averea cinstitului țăran fiind distrus.

Cînd Martín Sánchez se întoarse de la México, unde fusese, nu mai găsi din casa lui decît cenușa, și, prin ea, cadavrele tatălui și fiului lui, ce nu fuseseră nici măcar îngropate, căci ceilalți copii, răniți și ascunși în munți, nu putuseră veni la fermă.

În sfîrșit, era acolo doar groază și dezolare.

O vreme, soția lui Martín aproape înnebuni de durere și de frică.

Martín Sánchez nu zise nimic. Se duse să-și caute fiii în munți; împreună cu ei înmormîntă cadavrele fiului și al tatălui, și, despărțindu-se de biata lui fermă transformată în dărîmături și de pămînturile lui arse, își duse soția și familia în satul Ayacapixtla, unde spera să aibă mai multă siguranță.

Apoi vîndu puținul ce-i rămăsese și, cu banii strînși, cumpără arme și cai pentru a echipa un grup de douăzeci de oameni.

După ce copiii se însănătoșiră, îi înarmă, vorbi cu cîțiva oameni dintre rude și-i convinse să-l însoțească, plătindu-i din banii lui, iar o dată adunată această mică trupă, se duse să vorbească cu prefectul din Morelos, căruia-i împărtăși hotărîrea sa de a porni în urmărirea bandiților.

Prefectul, lăudîndu-i propunerea, îl avertiză totuși de marile primejdii la care avea să se expună în acea situație. Martín Sánchez îi răspunse încă că era absolut hotărît să-și ducă gîndul pînă la capăt, iar el îi oferi ajutoarele ce-i stăteau în putere și-l autoriză să urmărească hoții, în calitate de șef al siguranței publice și cu condiția de a-i supune pe criminalii prinși judecății corespunzătoare.

Astfel autorizat, Martín Sánchez porni cu mica lui grupă. Însă, înțelegînd bine că numai cu aceste mijloace reduse nu putea face față numeroaselor oști ale bandiților ce prădau districtele Morelos, Yautepec și Jonatepec, se limită la un simplu război strategic, încercînd să se

bată doar cu grupuri mici, pentru a le captura armele și caii și a-și spori astfel propria forță.

Astfel reuși el, fugind și umblînd noaptea, plătind emisari și făcînd marșuri extraordinare, să deruteze încet-încet cîteva cete de bandiți, și să facă rost de arme, muniții și cai.

Lupta cu delăsarea generală, cu groaza de bandiți, cu complicitatea multor oameni, cu ostilitatea unora din autorități, excesiv de meticuloase ori chiar implicate în acele crime ; lupta, în sfîrșit, pînă și cu puțina tragere de inimă a propriilor lui ostași, care, neavînd alt imbold decît pe acela al unei mici solde, își riscau viața, și și-o riscau în fața argintaților, care întotdeauna însoțeau moartea prizonierilor și ostaticilor cu cele mai groaznice torturi.

Astfel, Martín Sánchez avea de învins zi de zi îngrozitoare greutăți, dar setea lui de răzbunare îi spori forțele.

Acesta a fost resortul lui.

Animat de un sentiment personal, treptat-treptat, în el s-au adunat și necazurile generale, ca într-o inimă a tuturor : fiecare dorință de răzbunare pentru vreo crimă de-a argintaților găsea în sufletul său un ecou, fiecare asasinat comis de ei era înscris pe înfiorătorul răboj al memoriei lui ; fiecare lacrimă de văduvă, de orfană de tată, se depunea în inima lui ca într-o urnă de fier.

Era reprezentantul poporului cinstit și lipsit de apărare, un soi de judecător Lynch [1], simplu și feroce totodată, și implacabil.

Înlăturase din sufletul lui frica, își îmbrățișase cu credință cauza, așteptînd să-și dea viața pentru ea, și era hotărît : dar mai înlăturase, dintre sentimentele lui, și mila față de bandiți.

---

[1] Personificare a așa-numitei „legi Lynch“, o procedură aplicată pentru prima dată în 1780 în S.U.A. de căpitanul William Lynch (1742—1820), prin care răufăcătorii erau uciși fără a fi judecați (n.t.).

Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte. Aceasta era legea lui penală.

Argintații erau cruzi ? Își propunea să fie și el la fel.

Argintații provocau groază ? Își propusese și el să provoace groază.

Lupta avea să fie înspăimîntătoare, fără răgaz, fără milă.

Cine avea să cîștige ? Cine știe, dar Martín Sánchez se arunca în luptă cu ochii închiși, cu sabia scoasă din teacă și cu pieptul blindat de setea lui de răzbunare și dreptate!

Bandiții trebuiau să tremure. Apăruse în sfîrșit îngerul exterminator.

Acelor josnice păsări de pradă nu le venea de hac decît acvila munților, cu ciocul și ghearele de oțel.

Martín Sánchez era indignarea socială transformată în om.

XXIII

„Hîrca“ era un han de pe vechiul drum de căruțe de la México la Cuautla de Morelos, mai renumit încă decît ca popas de caravane, diligențe și călători pe jos, ca fiind loc de atacuri.

Într-adevăr, chiar dacă nu la hanul propriu-zis, dar puțin mai încoace sau puțin mai încolo de el, mereu se petreceau atacuri în acele vremuri. Și asta pentru că pe acolo cotiturile drumului, munții și vecinătatea unor păduri dese și a rîpilor ofereau mari avantaje tîlharilor pentru a se adăposti, a sta la pîndă ori a fugi.

De aceea, pasagerii diligenței sau cărăușii nu se apropiau de „Hîrcă“ decît făcîndu-și semnul crucii și tremurînd de spaimă. Însuși numele locului era lugubru. Probabil că existase acolo pe vremuri vreo hîrcă înfiptă în arborii de pe drum, care trebuia să fi aparținut vreunui bandit cu faimă, pedepsit de trupele frăției *Acordada* [1] în vremea colonială ; sau poate că fuseseră mai multe cranii de tîlhari, iar oamenii, după cum obișnuiesc în Mexic, singularizaseră numele pentru a-l face mai scurt.

Fapt este că locul e mai mult decît sinistru, și că pe vremuri nu se putea privi hardughia întunecoasă, dărăpănată și tristă a hanului fără un sentiment de dezgust și de groază.

Acolo deci, într-o seară de toamnă, la apusul soarelui, la vreo trei luni după ce se petrecuseră evenimentele pe care tocmai le-am povestit, în fața hanului se afla o trupă de cavalerie orînduită și compusă din patruzeci de oameni.

Aceștia erau îmbrăcați într-o uniformă ciudată : aveau o haină neagră cu nasturi de oțel vopsiți în negru; pantaloni negri, cizme mari galbene și pinteni de oțel; pălărie neagră cu boruri foarte înguste, fără altă podoabă decît o panglică albă cu inscripția : „Siguranța Publică“. Cît despre arme, acestea erau : muschetă de-a curmezișul spatelui, sabie cu mîner negru solid și teacă de oțel. Fiecare soldat avea o cartușieră plină la centură. Caii magnifici, aproape toți de culoare închisă, șeile și tot echipamentul de o extremă simplitate și fără nici o podoabă. *Poncho*-uri negre, legate pe spinarea cailor.

Aproape toți soldații păreau tineri, puternici și aveau un aer foarte marțial ; dar uniformele și echipamentul lor le dădeau un aspect lugubru ce inspira groază. Păreau fantome, iar acolo la „Hîrca“, și la acea oră, cînd

[1] Asociația „Sentința“, un fel de ligă împotriva tîlharilor, înființată în Mexic în 1710 (n.t.).

obiectele căpătau forme uriașe, lîngă munții singuratici, un asemenea șir de călăreți, tăcuți și încruntați, părea mai degrabă o apariție sepulcrală decît o trupă.

Cel care era desigur șeful descălecase, ținîndu-și calul de dîrlogi, și părea să cerceteze orizontul în care se pierdea drumul, așteptînd desigur pe cineva.

Era îmbrăcat în același fel ca și soldații lui, doar că în loc de cizme, avea apărătoare de piele de ied galbene și purta o pelerină groasă de culoare închisă.

Peste cîteva clipe apăru la fereastră un om în vîrstă și bine îmbrăcat, care, îndreptîndu-se spre acest șef, îl întrebă :

— Încă nu se văd, *don* Martín ?

— Nimic, nici urmă ! — răspunse acesta.

Așadar, șeful era Martín Sánchez Chagollan, iar aceea era trupa lui, îmbrăcată, după dorința șefului ei, în uniforme negre și fără nici o podoabă, din ură față de argintați. Tot din ură față de aceștia stabilise ca pălăriile soldaților lui să nu aibă borurile largi ci, dimpotrivă, foarte înguste, și fără nici un galon.

Martín Sánchez nu privea deloc cu ochi buni pe oricine purta pălăria împodobită cu argint, și cum bănuielile ajunseseră de temut, pălăriile simple și de culoare închisă deveniseră la modă prin locurile acelea pentru că reprezentau un soi de pavăză.

Totuși, pe vremea aceea Martín Sánchez era încă departe de a fi ajuns spaima banditilor și a complicilor lor. Încă își lua mii de precauțiuni în marșurile și expedițiile lui, temîndu-se să nu fie înfrînt ; încă mai mergea „de-a bușilea“, cum spunea chiar el. Spînzurase pînă acum un număr destul de mare de argintați, dar fusese acuzat de multe ori că ar fi comis abuzuri pentru care nu era autorizat, căci, după cum am spus, n-avea permisiunea decît să-i prindă pe criminali și să-i trimită la judecată. Dar Martín Sánchez răspunsese că nu-i spînzura decît pe cei

care mureau în luptă, şi făcea acest lucru pentru a da un exemplu.

În privinţa asta era foarte posibil să fi ascuns cîte ceva, şi de fapt să-i fi împuşcat pe toţi bandiţii pe care-i prindea ; dar, după cum se vede, nici nu putuse să-şi desfăşoare toată energia şi nici nu avea elementele necesare pentru a o face, căci nu dispunea decît de cei patruzeci de oameni şi de hotărîrea lui.

Omul care-i adresase cuvîntul, şi care părea să fie un fermier bogat ori un negustor, văzînd că nu veneau persoanele pe care le aşteptau, spuse :

— Păi, *don* Martín, presupunînd că domnii aceia nu mai apar, dacă dumneata nu hotărăşti altceva, ne vom continua marşul, căci se face tîrziu şi nu vom ajunge la Morelos la vreme. Şi apoi, cei cu încărcătura au plecat de mult, şi s-ar putea să li se întîmple vreun accident.

— Eu cred — răspunse Martín — că nu trebuie să ne facem griji dinspre partea asta. Ştiu bandiţii că mă aflu prin preajmă şi n-au să îndrăznească să se arate. Dar acest *don* Nicolás mă îngrijorează. Să nu i se fi întîmplat ceva, că nu mai soseşte. Mi-a scris că pleacă de la Chalco în zori ; o fi luat prînzul la Tenango, dar era oricum vremea să fie cu noi. E adevărat că vine însoţit şi că e un om dintr-o bucată ; dar blestemaţii aceştia sînt în stare să-i fi întins vreo cursă de la Tenango încoace, deşi n-am veste să fi apărut vreo ceată nici ieri şi nici alaltăieri. Dar ştii şi dumneata că cei din Ozumba se pun de acord cu ceilalţi, şi aşa îşi fac combinaţiile. Chiar că mi-ar părea rău să i se fi întîmplat ceva unui prieten atît de bun ! Trebuia să fi înaintat eu pînă la Juchi sau pînă la Tenango, dar el mi-a dat de ştire că aici avea nevoie să se întovărăşească cu mine, căci aici aflase că-l aşteptau duşmanii lui, care au jurat să-l termine şi pe el, şi pe mine. Şi închipuie-ţi dumneata că bietul de el se însoară şi că s-a dus la México cu o sumă frumuşică să cumpere „daruri de nuntă" ; aşa că blestemaţii, pe lîngă faptul că l-ar omorî pe el, s-ar alege şi cu o sumă bună în bijuterii. În sfîrşit, am să las cîţiva băieţi aici, dacă vine, iar noi o să plecăm fiindcă, într-adevăr, încărcătura are de făcut un drum lung.

Atunci Martín Sánchez încălecă şi porni în şir cu trupa lui, însoţit de băieţii lui şi de acel negustor, lăsînd vreo zece oameni cu ordin să-l însoţească pe Nicolás, cunoscutul nostru, care venea dinspre México.

Nu făcuseră nici jumătate de oră, de drum, cînd auziră împuşcături, şi un curier veni în goană către ei, strigîndu-le că argintaţii jefuiau încărcătura.

Martín, în fruntea trupei lui, înaintă în grabă şi peste cîteva clipe cădea asupra bandiţilor, care-l primiră cu o ploaie de gloanţe şi cu strigăte obraznice, zicîndu-i că era ziua lui de pe urmă.

Călăreţii negri făceau minuni de vitejie, ca şi şeful lor, care se avîntau unde era bătălia mai aprigă. Dar argintaţii erau numeroşi şi comandaţi de principalele lor căpetenii; trupa lui Martín era literalmente asediată ; vreo şase sau opt dintre curajoşii lui soldaţi căzuseră, iar alţii dădeau înapoi; începuse lupta cu armă albă, iar Martín, înconjurat de duşmani, rănit, se apăra cu disperare, încercînd să-şi vîndă scump viaţa, cînd un ajutor neaşteptat veni să-l salveze.

Era Nicolás, care, cu cei zece soldaţi pe care-i lăsase Martín la „Hîrca" şi cu alţi zece oameni pe care-i avea cu el, auzind împuşcăturile, înaintaseră în mare grabă, ajungînd tocmai în cele mai grele momente pentru Martín Sánchez. Acel viteaz şi noua lui trupă produseră o clipă de derută printre argintaţi ; cu toate astea, bandiţii erau mult superiori şi continuară lupta.

Nicolás era însă un om de o îndrăzneală de neînfrînt, călărea un cal superb şi avea arme excelente. Astfel încît, văzîndu-l pe Martín Sánchez încercuit, se aruncă asupra grupului, dînd lovituri cu vîrful şi cu latul sabiei. Era şi timpul, căci viteazul şef avea sabia frîntă şi era rănit.

El Zarco și Tigrul erau cei ce-l înconjurau pe Martín, dar, văzîndu-l pe Nicolás, dădură înapoi și reușiră să fugă. Fierarul, recunoscîndu-l pe El Zarco nu-și putu reține un strigăt de ură și triumf. În sfîrșit, îl avea în față !

Se năpusti asupra lui ca un fulger ; tîlharul, înnebunit de groază, ieși din luptă și se îndreptă înspre o pădurice unde se aflau cîteva din femeile banditilor, călare, dar ascunse.

Nicolás îl ajunse pe El Zarco tocmai cînd acesta se apropia de grupul de femei, și acolo, în timp ce banditul își descărca asupra lui muscheta, îi despică țeasta cu o lovitură de sabie și-l lăsă lat jos, după care se întoarse la locul luptei, strigînd :

— Acum *doña* Antonia e răzbunată !

Nici măcar nu auzi, așa cuprins de furie, strigătul Manuelei care se afla printre femeile călare și care-l recunoscuse chiar în clipa cînd îl rănea pe El Zarco.

După toate acestea, lupta dură puțin, căci banditii fugiră înspăimîntați, lăsînd încărcătura.

Soarele apusese. Se lăsau umbrele, iar în lumina crepusculară, Martín Sánchez își adună morții și răniții, la fel ca și argintații, ceea ce-l făcu să se oprească în loc cîteva ore, pînă cînd se înnoptă de tot.

Atunci, temîndu-se că argintații se vor regrupa și se vor întoarce asupra lui cu toate avantajele ce le aveau datorită numărului și ajutați de întuneric, hotărî ca unul dintre ai lui să se repeadă pînă la Morelos să ceară autorităților să-i sprijine cu oameni și să le dea brancardele necesare.

Sarcina era din cele mai periculoase ; banditii nu se aflau prea departe și se temeau de o ambuscadă pe drum.

Doar un om putea s-o îndeplinească, iar Martín Sánchez, în zbuciumul lui, nu ezită să-i ceară un asemenea sacrificiu lui Nicolás.

— *Don* Nicolás — îi spuse — numai dumneata ești în stare să te expui acestui risc, dar desăvîrșește-ți opera. Ne-ai salvat acum o clipă. Dumneata cunoști drumurile, ai un cal bun și ești un om ca nimeni altul. Te rog...

Nicolás plecă imediat. Cînd Martín îl văzu pierzîndu-se printre neguri :

— Niciodată n-am văzut — spuse — bărbat atît de viteaz ca ăsta !

— Dar dacă n-are grijă, o să-l omoare pe acolo ! — spuse negustorul.

— Doamne ferește ! — răspunse Martín Sánchez. Dar ce voiai dumneata să facem ca să ieșim de aici ? Nu e decît această cale. N-o să i se întîmple nimic, ai să vezi dumneata ! *Don* Nicolás are noroc. Și e atît de bun... mai bine să mă fi omorît pe mine decît pe el !

Între timp, soldații care cercetau împrejurimile să vadă dacă mai erau răniți, se întoarseră spunînd că în apropiere, între tufișuri, plîngea o femeie lîngă un cadavru.

Don Martín se duse el însuși să recunoască femeia, care nu era alta decît Manuela, ce nu voise să fugă cu tovarășele ei, nu din dragoste pentru El Zarco, pe care de la început îl crezuse mort, ci de frica Tigrului, care ar fi luat-o pentru el.

Martín, examinînd trupul, cercetă dacă mai respiră. Rana pe care o primise El Zarco fusese grea, dar nu mortală. Banditul era scăldat în sînge și greu de recunoscut, dar prin Manuela s-a aflat că era El Zarco.

Martín Sánchez se înfioră de bucurie. Temutul și renumitul bandit căzuse în puterea lui.

Avea să-l spînzure imediat ce se iveau zorii. Din nefericire, în zori sosi trimisul autorității de la Morelos cu trupa și brancardele. Martín îi încredință pe banditii răniți și pe prizonieri, împreună cu femeia. Nicolás abia dacă-i văzu, iar cît despre Manuela, nu vru să se facă de rușine și-și acoperi complet capul cu șalul.

Așa mărșăluiră pînă la Morelos, Martín pentru a-și îngriji rănile, care erau grave, soldații lui de asemenea, iar

Nicolás își continuă drumul la Yautepec, pentru a-și pregăti nunta.

Manuela, cum era și firesc, prinsă împreună cu iubitul ei, rămase în închisoare, izolată, văzînd în imaginație figura lui Nicolás, tot mai frumoasă.

XXIV. PREȘEDINTELE JUÁREZ

Martín Sánchez era indignat. Tabăra bandiților era încă foarte puternică și se sprijinea pe influențe mari, atît la México cît și în ținutul cald. Dezorganizarea în care se afla țara, pe vremea aceea, era cauza pentru care se putea vedea un asemenea scandal.

Argintații aveau prieteni peste tot, și dacă vreun om de bine, cum am văzut în cazul lui Nicolás, găsea greu protecție, un bandit avea mereu o mie de resurse pe care le punea în joc imediat ce-l păștea vreo primejdie. Aceasta pentru că, fiind puternici și avînd în mîini viața și interesele tuturor celor ce posedau cîte ceva, erau temuți, și se căuta să li se cîștige cu orice preț bunăvoința ori prietenia.

În timp ce viteazul șef, ce-și expunea viața într-o luptă atît de inegală, își vindeca rănile, El Zarco, deja restabilit, reușise, prin intermediul protectorilor lui, să fie supus judecății și să fie transferat la Cuernavaca, sub pretextul că în acel district comisese crime.

Judecarea și transferul însemnau salvarea vieții lui ; ar fi găsit apărători, ba poate chiar ar fi putut evada. La fel se făcuse și cu ceilalți bandiți ce căzuseră răniți sau prizonieri în lupta de lîngă „Hîrca". Tîrgul Morelos era scandalizat, dar cum fapte de asemenea natură nu fuseseră, din nefericire, decît foarte frecvente, lucrurile nu depășiră acest stadiu.

Martín Sánchez se gîndi atunci că atîta timp cît nu se va da lupta pe scară largă cu bandiții, aceștia, dată fiind comunitatea lor de interese, aveau să se apere mereu unii pe alții ; că, atîta timp cît el, Martín, și alți șefi ce-i urmăreau pe bandiți nu aveau puteri ca acelea pe care le avusese pe vremuri renumitul Oliveros, orice luptă ar fi fost inutilă, căci, o dată prinși și supuși judecății, bandiții aveau să găsească resurse, influențe și bani pentru a se sustrage pedepsei. Că atîta timp cît locuitorii ținuturilor nu vor vedea luptă deschisă și fără cruțare între autorități și răufăcători, nu aveau să se decidă în favoarea celor dintîi.

Cu acest gînd, plănui să facă un pas decisiv ca să știe la ce să se aștepte ; hotărî să meargă la México pentru a se prezenta în fața președintelui Juárez [1], să-l informeze întocmai despre starea în care se afla ținutul cald, să-l convingă în favoarea cauzei drepte și să-i ceară forțe, arme și sprijin.

Această hotărîre deveni și mai urgentă atunci cînd Martín Sánchez află că, după ce El Zarco, iubita și tovarășii lui fuseseră duși la Cuernavaca escortați de o trupă mică și slabă, argintații se ascunseseră în strîmta și accidentata trecătoare numită Sfîrcurile și, atacînd escorta, o puseseră pe fugă și eliberaseră prizonierii. Așadar, El Zarco revenise cu tovarășii săi să semene din nou groaza cu crimele lui în acel ținut.

Martín Sánchez se îndreptă spre México și, deși nu conta pe nici o trecere și nici pe renume, avînd la el doar cîteva scrisori ale unor prieteni ai președintelui Juárez, se prezentă la acesta cît putu de repede.

Juárez nu era pe atunci magistratul cu autoritate incontestabilă și acceptată, în fața personalității căruia se înclina toată lumea, așa cum avea să fie mult mai tîrziu.

[1] Benito Juárez (1806—1872), om politic și legislator progresist, președinte al Mexicului (n.t.).

În acea vreme, deși tocmai triumfase în celebrul război al Reformei, lupta încă cu mii de greutăți, cu mii de adversari, cu mii de primejdii, din care doar energia și norocul lui l-au putut scoate la liman.

Forțele clericale, comandate de Márquez, Zuloaga și alții, încă mai luptau cu încrîncenare și hărțuiau trupele guvernului care se străduiau să-i urmărească.

În partidul liberal se iveau pentru președinte rivalități puternice, deși, ca să spunem adevărul, nu ele constituiau cel mai mare pericol.

Vistieria era secătuită, și, ca o culme a nenorocirii, invazia străină profanase deja teritoriul, iar adversarii guvernului liberal, respectiv facțiunea reacționară și clericală, se uneau cu invadatorii.

Juárez se afla deci în zilele celui mai mare conflict. Am mai spus că, grație acestor împrejurări, bandiții se înstăpîniseră în ținutul cald.

Martín Sánchez crezuse că va găsi în președinte un om posomorît, ba poate chiar predispus împotriva lui, dar se întîlni cu un om rece, impasibil, însă atent.

Conducătorul țăran îl abordă cu hotărîre și-i prezentă scrisorile pe care le aducea. Președintele le citi și, aruncîndu-i o privire pătrunzătoare și scrutătoare lui Martín Sánchez, îi spuse :

— Îmi scriu aici niște prieteni că dumneata ești un om de bine și cel mai potrivit pentru a-i urmări pe acești nelegiuiți care pustiesc sudul statului México și pe care guvernul, din cauza preocupărilor lui, nu i-a putut nimici. Informează-mă, te rog, despre asta.

Martín Sánchez îi făcu o informare detaliată, pe care președintele o ascultă cu calmul său obișnuit, dar pe care o întrerupse de cîteva ori, dînd semne de indignare. Cînd sfîrși Sánchez, Juárez exclamă :

— E un scandal cu care trebuie să terminăm o dată ! Ce doriți dumneavoastră pentru a ajuta guvernul ?

Însuflețit de aceste cuvinte ale președintelui, laconice ca toate vorbele lui, dar ferme și hotărîte, Martín Sánchez, îi spuse :

— Mai întîi, am nevoie, domnule, ca guvernul să-mi dea puterea de a-i spînzura pe toți bandiții pe care am să-i prind, iar eu vă promit, pe cuvîntul meu de onoare, că nu-i voi ucide decît pe cei care merită. Îi cunosc pe toți răufăcătorii, știu cine sînt și le-am dat deja sentința, dar numai după ce am deliberat mult în conștiința mea. Conștiința mea, domnule este un judecător foarte drept. Nu seamănă cu acei juzi care-i eliberează pe cei răi pentru bani sau de frică. Eu nu vreau bani și nici nu mi-e frică.

În al doilea rînd, am nevoie, domnule, ca dumneavoastră să nu dați ascultare anumitor persoane care umblă pe aici apărîndu-i pe argintați și prezentîndu-i ca pe niște oameni cu merite, care au adus servicii. Nu dați crezare acestor patroni, domnule președinte, căci ei primesc o parte din jafuri și se îmbogățesc din asta. E pe aici un domn care umblă cu perucă pudrată, prizează prafuri dintr-o cutie de aur, și care primește în fiecare lună o leafă mare de la bandiți. Acesta le dă cărți de trecere fermierilor pentru a-și transporta încărcăturile de zahăr și rachiu fără incidente, plătind bineînțeles o contribuție serioasă. Acesta, chiar cu banii argintaților, își face relații și numește autoritățile din ținutul cald, și-i eliberează pe cei prinși, așa cum l-a eliberat deunăzi pe El Zarco, un hoț și un asasin care merita spînzurătoarea. În sfîrșit, acesta e adevăratul căpitan al tîlharilor, care trăiește din jafuri fără a risca nimic, iar pe acesta, dacă l-aș prinde în drumul meu, chiar dacă m-ar costa viața după aceea, l-aș pune pe creanga unui copac, agățat de beregată.

— Cine e omul ăsta ? — întrebă Juárez nerăbdător.

Martín Sánchez îi întinse o scrisoare și-i spuse :

— Aici este numele lui ascuns, dar îl veţi recunoaşte după semne.

— Bine — răspunse Juárez după ce citi scrisorile pe care le reţinu imediat. Nu vă mai îngrijiţi de el ; n-o să mai elibereze pe nimeni. Ce mai doriţi ?

— Arme, nimic decît arme, căci, n-am decît puţine. Nu-mi trebuie multe, căci le voi lua pe ale bandiţilor, dar pentru început aş avea nevoie de vreo sută.

— Puteţi fi sigur de ele. Mîine veniţi la Ministerul de Război şi le veţi avea pe toate. Dar să-mi curăţaţi locul acela de tîlhari.

— Voi lăsa totul în ordine, domnule.

— Bine, dumneavoastră veţi aduce astfel un serviciu patriotic, căci astăzi se cere ca guvernul să nu se gîndească decît la războiul cu străinul şi la salvarea independenţei naţionale, şi la nimic altceva.

— Aveţi încredere în mine, domnule preşedinte.

— Şi multă conştiinţă, domnule Sánchez ; dispuneţi de puteri extraordinare, dar numai cu condiţia să lucraţi cu dreptate, dreptatea înainte de toate. Doar nevoia ne poate obliga să folosim aceste puteri, care implică mari răspunderi, dar eu ştiu cui le încredinţez. Să nu mă faceţi să-mi pară rău.

— Mă puteţi trimite să mă împuşte dacă nu voi lucra după dreptate — spuse Martín.

Juárez se ridică şi întinse mîna înfricoşătorului împărţitor al dreptăţii.

Văzîndu-i pe cei doi bărbaţi, mici de statură, unul în faţa celuilalt, unul în redingotă neagră, cum obişnuia pe atunci Juárez, celălalt în haină tot neagră ; unul oacheş, de tipul indianului pur, celălalt către galben, avînd tipul metisului şi al ţăranului ; amîndoi serioşi, amîndoi gravi, oricine ar fi citit cît de cît în viitor s-ar fi cutremurat. Era legea salvării publice înarmînd cinstea cu fulgerul morţii.

XXV. ZORII

La cîteva zile după această întrevedere, într-o dimineaţă de decembrie, călduţă şi blîndă în ţinutul cald ca o dimineaţă de primăvară, tîrguşorul Yautepec se deştepta plin de entuziasm şi vesel ca pentru o sărbătoare.

Şi, într-adevăr, aştepta o sărbătoare ; nu una religioasă şi nici publică, ci o sărbătoare de familie, o sărbătoare intimă, dar la care lua parte întreg tîrgul.

Nicolás, preacinstitul fierar din Atlihuayán, se însura cu buna şi frumoasa Pilar, podoaba satului, dat fiind caracterul, frumuseţea şi virtuţile ei.

Şi după cum ştim, cei doi tineri erau foarte iubiţi de concetăţenii lor.

De aceea îşi sărbătoreau unirea cu toată solemnitatea. De foarte devreme, încă de cînd lumina zilei îşi întinsese pe cerul spălat de nori, şi peste munţi, livezi şi case, mantia ei sidefie şi gingaşă, dangătele la unison, din clopotniţa bisericii parohiale, îi deşteptaseră pe locuitori ; orchestra satului cînta melodii vesele, iar petarde şi rachete vestiseră slujba nupţială.

Nicolás era modest şi n-ar fi dorit atîta zarvă, dar autorităţile, preotul, oamenii voiseră să-i arate astfel cinstitului fierar şi frumoasei lui soţii dragostea cu care-i înconjurau. Biserica, altarele, în special altarul principal, în care urma să se celebreze căsătoria, erau pline de ierbe şi buchete de flori. Toţi portocalii şi lămîii din Yautepec, şi aceştia se numără cu sutele de mii, îşi aduseseră contribuţia lor de flori. Fără exagerare, se putea spune că nici o logodnică din lume nu avusese niciodată parte pe drumul de la casa ei la biserică, în biserică şi în căsuţa care-i fusese hărăzită la Atlihuayán, de o podoabă în care floarea simbolică să se arate cu mai multă bogăţie şi belşug. Era o ploaie de zăpadă şi de parfum ce-i înconjura pe cei doi din toate părţile. La şapte dimineaţa, perechea apăru radioasă

în pragul casei lui Pilar și se îndreptă spre biserică, însoțită de nași și de un numeros cortegiu.

Încă din seara trecută se celebrase căsătoria civilă, în fața judelui proaspăt numit, căci tocmai se promulgase legea Reformei, iar la Yautepec, ca în toate tîrgurile Republicii, aceasta era o noutate. Nicolás, bun cetățean, înainte de toate, se conformase acesteia cu sincer respect.

Dar încă de pe atunci, ca și astăzi, sărbătoarea nunții era rezervată căsătoriei religioase. Așa că mirii se înfățișară la altar.

Nicolás, îmbrăcat cu îngrijire, deși fără ostentație, avea pe chip o profundă bucurie, un sentiment de fericire cu atît mai adevărat cu cît era acoperit de o înfățișare gravă și blîndă. Pilar era încîntătoare ; frumusețea ei firească era sporită de costumul alb și elegant, de pieptănătura părului ei negru și mătăsos, împodobit cu coroana nupțială, coroană pe care-i plăcea mereu s-o alcătuiască cu cel mai desăvîrșit gust, neștiind încă, așa cum spunea ea, dacă urma să-i folosească pentru rochia de mireasă sau pentru coafura de fecioară moartă.

Acum vedea că-i folosea pentru cea dintîi și că un spirit bun și protector îi prevăzuse dintotdeauna soarta ei fericită. Abia-i venea să creadă ; era în ochii ei, blînzi și languroși, ceva ca reflexul unei viziuni celeste ce-i dădea aerul unei sfinte, o privire îngerească.

Îmbujorarea naturală pricinuită de acel moment și de faptul că era ținta privirilor tuturor, timiditatea, dragostea, împrejurările, altarul plin de lumînări și de flori, glasul orgii, murmurul rugăciunilor, mireasma care umplea naosul, totul produsese în ea atîtea emoții diferite, încît părea smulsă dintr-o lume ciudată, din lumea viselor și a fericirii.

Cu toate acestea, în ciuda fermecătoarei zăpăceli care o stăpînea, buna tînără își îndreptă gîndul la biata bătrînă pe care o iubise ca pe o mamă, la nefericita martiră al cărei doliu tocmai îl terminase și ale cărei binecuvîntări o apărau. O lacrimă de duioșie îi brăzdă obrazul amintindu-și de ea, și, totodată, și de nefericita Manuela, pentru care se rugă în clipa aceea în care era atît de fericită.

În sfîrșit, slujba se termină, iar mirii, după ce primiră felicitările prietenilor, ale întregului tîrg, se pregătiră de plecare către ferma Atlihuayán, unde-și aveau casa, și unde invitaseră cîteva persoane pe care le respectau, pentru a lua parte la un modest festin.

Într-adevăr, se formă un grup călare ce avea să servească drept cortegiu al *guayín*[1]-ului în care călătoreau mirii, împreună cu preotul și cîțiva prieteni.

La opt dimineața plecară, luînd-o pe drumul ce ducea la fermă.

Cu puțin înainte însă de a ajunge la locul în care se înălța arborele uriaș în care cînta mereu bufnița în nopțile cînd trecea El Zarco venind la întîlnirile cu Manuela, cortegiul se opri uimit.

La picioarele impunătorului copac se afla un grup de călăreți îmbrăcați în negru, cu armele pregătite.

Nimeni nu se aștepta să vadă acolo trupa aceea ieșită parcă din pămînt. Ce putea fi ?

Era trupa lui Martín Sánchez Chagollan, cam vreo sută de oameni, cu aerul lugubru și înspăimîntător pe care-l cunoaștem.

Descoperind cortegiul nupțial însoțit de orchestră, comandantul, adică Martín Sánchez, înaintă spre trăsura mirilor și, scoțîndu-și cu respect pălăria, îi spuse lui Nicolás:

— Bună ziua, prietene *don* Nicolás ; nu te așteptai să mă vezi pe aici și nici eu nu mă așteptam să am plăcerea de a te saluta și a-ți ura multă fericire, ca și doamnei, care e un înger. Am să vă explic motivul prezenței mele aici. Acum trupa mea o să vă prezinte armele în semn de respect și de dragoste, iar eu vă rog să vă continuați drumul fără să vă opriți pînă la fermă. Am să vin și eu acolo ceva mai tîrziu.

[1] Trăsură mexicană, cu patru locuri (n.t.).

Martín Sánchez avea un aer atît de senin și sincer încît Nicolás nu bănui nimic sinistru. Astfel că se mulțumi să-i strîngă mîa și să-l prezinte soției și celorlalte persoane din trăsură.

În clipa aceea însă, o femeie, o tînără în care cu toții o recunoscură imediat pe Manuela, își croi drum prin șirul călăreților și dădu buzna căzînd în genunchi lîngă trăsură, despletită, desfigurată, tremurînd. Abia auzit, spuse cu glas răgușit, în cuvinte întretăiate :

— Nicolás ! Nicolás ! Pilar, surioară !... Ajutor ! Milă! Aveți milă de mine... Iertare ! Iertare !

Nicolás și Pilar rămaseră înghețați de spaimă.

— Dar ce e asta ?... Ce ai ? — strigă Pilar.

— E că... — spuse Manuela — e că... acușica o să-l împuște pe El Zarco : e acolo, legat, ascuns de cai... o să-l omoare în fața mea ! Iertare ! Iertare, *don* Martín ! Iertare, Nicolás !... Ah ! am să înnebunesc !...

Într-adevăr, șirul călăreților cerniți ascundea un dreptunghi îngust de loc în centrul căruia, așezați pe o piatră și legați bine, palizi și vlăguiți, se aflau El Zarco și Tigrul, gata de a fi executați. Martín Sánchez, văzînd grupul și bănuind că ar putea fi cortegiul nupțial al lui Nicolás, dorise să-i ascundă pe bandiți pentru a-i scuti pe miri de acest spectacol.

— Dacă aș fi știut că aveați să treceți pe aici la ora asta, crede-mă, *don* Nicolás, că i-aș fi cărat pe derbedeii ăștia în altă parte ; dar n-am știut. Ce știam eu, și de aceea mă vezi dumneata aici, e că pe dumneata te așteptau nelegiuiții cu oamenii lor, și că doar cu puțin ai scăpat. Am aflat la vreme, am făcut șaisprezece leghe și le-am dat o „deșteptare“ azi-dimineață, pe-aici... ; i-am ucis aproape pe toți, dar vreau să le spînzur căpeteniile lîngă drum ; aici pe El Zarco, iar pe Tigru am să-l agăț la Xochimancas.

— Dar, *don* Martín, eu te rog pe dumneata, pe care te știu cine ești..., dacă se poate, iartă-l pe acest om, măcar de hatîrul bietei femei.

— *Don* Nicolás — răspunse încruntat comandantul — dumneata ești stăpînul meu, poți să-mi ceri orice, pentru dumneata îmi dau viața, cere-mi-o și e a dum'tale, dar nu-mi cere să iert nici un bandit și cu atît mai puțin pe ăștia doi... Domnule, doar știi cine sînt... asasini și tîlhari ca ăștia nu mai există în tot ținutul. Și moartea e prea blîndă pentru ei !... Și voiau să te ucidă chiar pe dumneata !... Au jurat ! Și s-o răpească pe doamna, soția dumitale ! Asta le era planul. Așa că spune și dumneata dacă e posibil să le las viața. *Don* Nicolás, urmează-ți dumneata drumul, împreună cu domnii aceștia toți, și lasă-mă să fac dreptate.

Pilar tremura. Cît despre Manuela, într-un acces de nebunie, alergase alături de El Zarco, se agățase de el și continua să strige cuvinte dezlînate.

— Măcar s-o luăm pe Manuela — spuse Pilar.

— Dacă doriți, puteți s-o luați, dar fata asta e o nelegiuită ; tocmai i-am luat un sac în care avea bijuteriile englezilor pe care i-au omorît bandiții la Alpuyeca... bijuterii foarte scumpe ; nu merită milă !

Totuși, din ordinul lui Martín Sánchez, un soldat reuși s-o smulgă pe tînără de lîngă El Zarco, de care se ținea strîns, dar în zadar. El Zarco îi spuse :

— Nu mă lăsa, Manuelita, nu mă lăsa !

— Nu ! — răspunse Manuela — am să mor cu tine!... Mai bine mor decît s-o văd pe Pilar cu coroana ei de flori de portocal lîngă Nicolás, fierarul indian pe care l-am lăsat pentru tine...

— Să mergem — spuseră preotul și ceilalți oameni, îngroziți. Asta n-are leac.

Pilar începu să suspine amar ; Nicolás se despărți de Martín Sánchez.

— Domnule preot, dumneavoastră puteți rămîne. Poate că ăștia ar vrea să se spovedească.

— Am să rămîn — spuse preotul. E de datoria mea.

Şi cortegiul nupţial, atît de vesel pînă atunci, dar acum ca o procesiune mortuară, plecă în grabă.

Cînd se pierdură în depărtare şi nu mai rămase nici un răzleţ pe drum, Martín Sánchez îi întrebă pe El Zarco şi Tigru dacă voiau să se spovedească.

El Zarco spuse că da, iar preotul îl ascultă repede şi-l iertă de păcate ; dar Tigrul îi spuse lui Martín :

— Dar am să mor şi eu, *don* Martín ?

— Şi tu — îi răspunse acesta cu înspăimîntătoare linişte.

— Eu ? — insistă Tigrul — eu care v-am dat de veste să veniţi, care v-am dat semnele drumului pe care veneam, care v-am spus că am o basma colorată la pălărie, ca să mă vedeţi bine ?

— Nu mă interesează toate astea — răspunse Martín. Eu nu ţi-am promis nimic ; cu atît mai rău pentru tine dacă ai fost trădătorul alor tăi. Hai, băieţi, împuşcaţi-l pe El Zarco şi apoi agăţaţi-l de creanga asta... ; mai întîi legaţi-l la ochi...

El Zarco abia se putea ţine pe picioare ; groaza îl doborîse. Cu toate astea, îşi ridică privirea şi, văzînd creanga în care soldaţii agăţau deja un laţ, murmură :

— Creanga în care cînta bufniţa !... Bine ziceam eu!... Adio, Manuelita !

Manuela îşi acoperi faţa cu mîinile. Soldaţii îl legară pe El Zarco de trunchiul arborelui şi descărcară în el cinci salve, şi una de graţie. Hainele fumegară puţin; creierii îi zburară, iar trupul lui Zarco căzu pe jos cu zvîrcoliri uşoare, apoi fu spînzurat de creangă şi rămase legănîndu-se. Manuela păru că se trezeşte dintr-un vis. Se ridică, fără să vadă cadavrul iubitului ei, care atîrna de creangă, şi începu să strige ca şi cum ar fi avut încă în faţă trăsura mirilor :

— Hai, scoate-ţi coroana, Pilar ; vrei să te măriţi cu fierarul indian ; dar eu am coroana de trandafiri... eu nu vreau să mă mărit, vreau să fiu iubita lui Zarco, un tîlhar.

Spunînd acestea, înălţă capul ; văzu trupul atîrnat... apoi privi la soldaţii ce se uitau cu milă la ea, apoi la *don* Martín, apoi la Tigru, ce stătea mut, cu capul plecat, apoi duse mîinile la inimă, scoase un strigăt ascuţit şi căzu jos.

— Biata femeie ! — spuse *don* Martín — a înnebunit ! Luaţi-o şi s-o ducem la Yautepec.

Doi soldaţi se duseră s-o ridice, dar văzînd că i se scurgea sînge pe gură, că era rigidă şi începuse să se răcească, îi spuseră şefului :

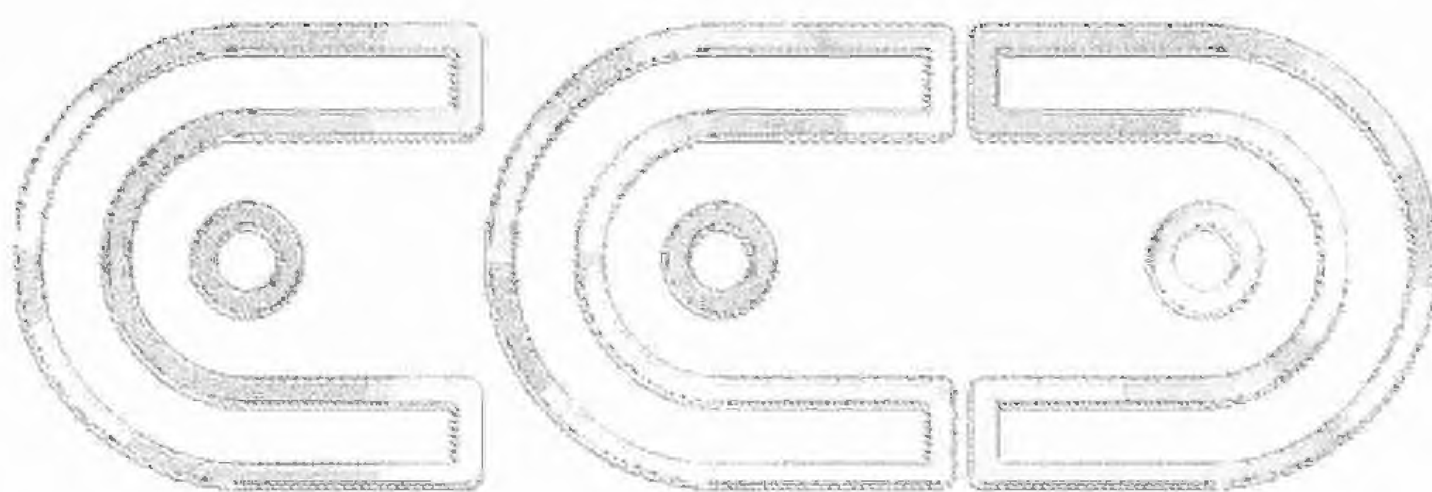
— *Don* Martín, dar a murit !

— Atunci s-o îngropăm — spuse cu un aer sumbru — şi să ne terminăm treaba.

Şi lugubra trupă înspăimîntătoare o porni la drum.

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

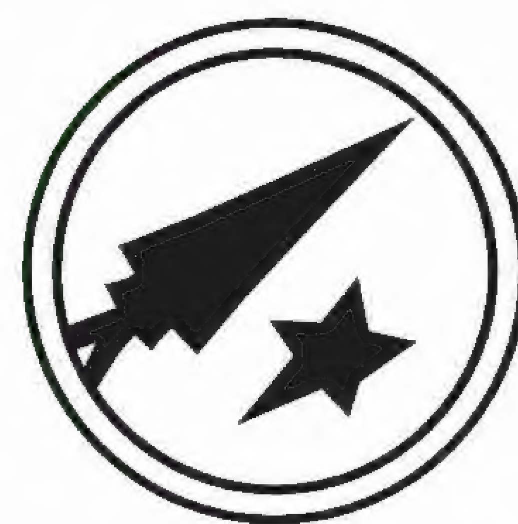

de

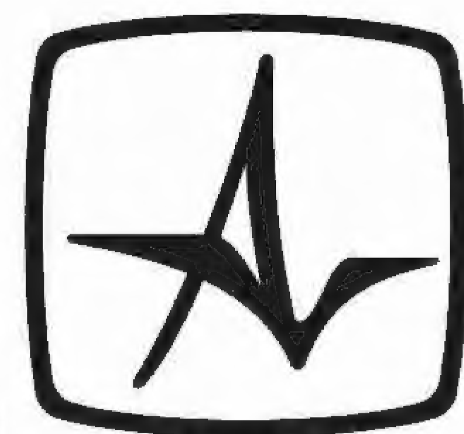
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024